

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Speciálně pedagogická podpora v oblasti pracovní přípravy osob s
kombinovaným postižením

Special pedagogical support in the field of work preparation for people
with multiple disability

Bc. Kateřina Nováková

Vedoucí práce: PhDr. Zbyněk Němec, PhD.
Studijní program: Učitelství pro střední školy
Studijní obor: N PG-SPG

2020

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „**Speciálně pedagogická podpora v oblasti pracovní přípravy osob s kombinovaným postižením**“ vypracovala pod vedením PhDr. Zbyňka Němce PhD. samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 7. 12. 2020

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala PhDr. Zbyňku Němci, PhD., vedoucímu mé diplomové práce, za cenné rady a připomínky, které mi pomohly při vypracování této práce. Děkuji také všem těm, kteří se na této práci podíleli, v první řadě všem komunikačním partnerům za vstřícný postoj k vedení rozhovorů, bez nich by praktická část této diplomové práce nemohla vzniknout.

ABSTRAKT:

Diplomová práce na téma Speciálně pedagogická podpora v oblasti pracovní přípravy osob s kombinovaným postižením si klade za cíl, objasnit problematiku pracovní přípravy studentů Praktické školy jednoleté a Praktické školy dvouleté a jejich následné pracovní uplatnění.

Práce je rozdělena na několik částí, teoretická část je zaměřena na informace z odborných publikací i elektronických zdrojů, kde jsou popsány základy této problematiky, které neodmyslitelně k tématu patří. Dále teoretická práce odkrývá vymezením pojmu osoba se zdravotním postižením, specifikaci kombinovaného postižení a s tím souvisejícími pojmy jako edukace osob s kombinovaným postižením, profesní přípravou a pracovním uplatněním. Jsou zde také popsány možnosti propojení sociálních služeb se školstvím, sociální služby, které mohou studenti v rámci Centra Arpida využívat.

Praktická část této diplomové práce byla rozdělena do dvou částí. V první části bylo zjišťováno za pomoci polostandardizovaného rozhovoru s otevřenými otázkami, jak zaměstnanci, kteří pracují se studenty Praktické školy jednoleté a Praktické školy dvouleté při Centru Arpida pomáhají se začleněním na otevřený trh práce. Ve druhé části byly zpracovány případové studie, které souvisejí se začleněním studenta/uživatele do Integrovaného programu. Výzkumný soubor tvořili zaměstnanci centra Arpida v Českých Budějovicích a studenti Praktické školy jednoleté a Praktické školy dvouleté.

KLÍČOVÁ SLOVA: Speciálně pedagogická podpora, osoby s kombinovaným postižením, pracovní příprava, edukace, sociální služby, multidisciplinární tým

ABSTRACT:

The diploma thesis on the topic Special pedagogical support in the field of work training of persons with multiple disabilities aims to clarify the issue of work training of students of the One-Year Practical School and the Two-Year Practical School and their subsequent employment.

The work is divided into several parts, the theoretical part is focused on information from professional publications and electronic sources, which describes the basics of this issue, which is an integral part of the topic. Furthermore, the theoretical work reveals the definition of the term person with disabilities, the specification of multiple disabilities and related terms such as education of people with multiple disabilities, vocational training and employment. It also describes the possibilities of connecting social services with education, social services that students can use within the Arpida Center.

The practical part of this diploma thesis was divided into two parts. In the first part, a semi-standardized interview with open-ended questions was used to find out how employees who work with students of the One-Year Practical School and the Two-Year Practical School at the Arpida Center help to integrate into the open labor market. In the second part, case studies were processed that are related to the integration of the student / user into the Integration Program. The research group consisted of employees of the Arpida Center in České Budějovice and students of the One-Year Practical School and the Two-Year Practical School.

KEY WORDS: Special pedagogical support, people with multiple disabilities, work training, education, social services, multidisciplinary team

Obsah

Úvod	8
1 Teoretická část	9
1.1 Zdravotní postižení.....	9
1.1.1 Vymezení pojmu „osoba se zdravotním postižením“	9
1.2 Kombinované postižení.....	12
1.2.1 Edukace osob s kombinovaným postižením.....	13
1.3 Integrace a inkluze	17
1.4 Legislativa.....	18
1.5 Možnosti vzdělávání žáků s kombinovaným postižením.....	20
1.6 Profesionální příprava osob s kombinovaným postižením	21
1.7 Speciálně pedagogická podpora	22
1.7.1 Vzdělávací instituce	22
1.7.2 Sociální služby.....	27
1.8 Pracovní uplatnění osob s kombinovaným postižením.....	28
1.8.1 Možnosti pracovního uplatnění	28
2 Cíl práce a výzkumná otázka	31
3 Metodologie	32
3.1 Metody a techniky sběru dat	32
3.1.1 Výzkumný soubor.....	32
3.1.2 Realizace výzkumu	34
3.2 Harmonogram výzkumu.....	34
4 Výsledky	36
4.1 Případové studie	46
4.1.1 Uživatel K.	46
4.1.2 Uživatelka M.....	52
4.1.3 Uživatel A.	58
4.1.4 Uživatel T.	67
4.2 Shrnutí případových studií	78
5. Diskuze a shrnutí	80
Seznam použité literatury	87

Seznam grafů, obrázků, schémat a tabulek.....	95
Seznam zkratk.....	96
Seznam příloh.....	98

Úvod

„Ať se zdá život, jakkoliv těžký, vždy existuje něco, co můžete dělat a uspět v tom.“

Stephan Hawking

Téma diplomové práce si autorka vybrala na základě svých zkušeností, které získala během praxe a posléze i zaměstnání v Centru Arpida v Českých Budějovicích. Během několika let jejího působení, měla možnost získat zkušenosti při práci s žáky a studenty Centra Arpida. Pracovala zde jako dobrovolník, asistent pedagoga, vychovatel ve školní družině a nyní jako pedagog.

Člověk, který chce pracovat s lidmi s postižením, by měl mít trpělivost, tito lidé potřebují speciální péči, která je založena na individuálním přístupu a týmové spolupráci. Velmi důležitá je zde právě ucelená rehabilitace, která těmto lidem může poskytnout všestrannou péči, a tak zajistit jejich optimální vývoj a zapojení se co nejvíce do běžného života. Významná je pro tyto lidi včasná odborná péče, poté zajištění vzdělávání a následně příprava na povolání. Tyto oblasti autorka popsala i ve své práci.

Teoretická část práce se zaměřuje na východiska z literatury a vybrané oblasti, které souvisejí se zaměstnáváním osob s kombinovaným postižením. V praktické části se autorka zabývá sběrem dat pomocí rozhovorů s pracovníky Centra Arpida. Tito pracovníci se podílejí na vzdělávání a přípravě studentů Praktické školy jednoleté a dvouleté na budoucí zaměstnání.

Hlavním cílem práce je zjistit, jak probíhá speciálně pedagogická podpora pro zaměstnávání osob s kombinovaným postižením. Při realizaci výzkumu se potvrdila důležitost spolupráce multidisciplinárního týmu, propojení vyučování s integračním programem a fáze integračního programu. Speciální pedagog vymýšlí plán a upravuje podmínky pro vykonávání praxe a budoucí zaměření práce. Dalším cílem této práce je vytvořit návrh možností a opatření speciálně pedagogické podpory.

1 Teoretická část

1.1 Zdravotní postižení

V dokumentu Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (2008) jsou v následujícím odstavci vymezeny tři základní pojmy:

- porucha (impairment) – narušení psychické, anatomické či fyziologické struktury nebo funkce,
- postižení (disability) – omezení či ztráta člověka vykonávat aktivity, které lze považovat za obvyklé,
- znevýhodnění (handicap) – omezení sociálního charakteru, které na člověka působí v důsledku jeho postižení (Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví, 2008).

DMO – dětská mozková obrna (nyní mozková obrna) – autorem termínu je neurolog I. Lesný, existuje více forem spastické, dyskinetické a další (Valenta, 2015). Někdy se používá termín encefalopatie, což je blíže nespecifikovatelné poškození mozku a diferencuje se na pre-, peri- a časné postnatální (Šlapal, 1996).

Kotagal (1996) používá termín stacionární encefalopatie, která je vyvolána poškozením nezralého mozku v pre-, peri nebo postnatálním období (včetně kojeneckého, někdy i mladšího batolecího věku) a může se projevit motorickým, mentálním, ale i smyslovým postižením (Kotagal, 1996).

Holistický (celostní) přístup ke zdraví a nemoci – interakce biologických, sociálních, kognitivních, emocionálních a duchovních potřeb, které vytvářejí lidskou bytost (Hlinková a kol, 2019).

1.1.1 Vymezení pojmu „osoba se zdravotním postižením“

Definice zdravotního postižení není jednotná, každé odvětví si ji vykládá jinak (Klimentová, 2019). Z pedagogického hlediska se lze na osoby se zdravotním postižením dívat jako na děti, dospívající či dospělé jedince, kteří mají nějaké omezení v učení, chování, komunikaci, řeči a potřebují patřičnou podporu (Šámalová, 2016).

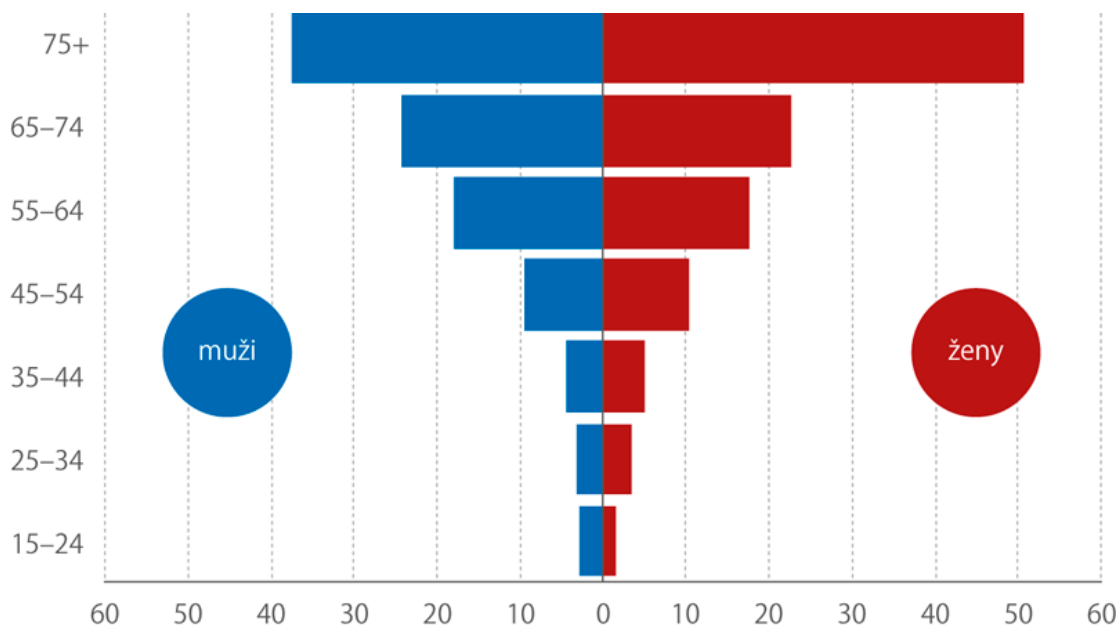
Spojení slov „person first“, znamená, že každý z nás je nejprve člověk s řadou vlastností, (jedna může být zdravotní postižení), proto se ustálilo jako vhodné označení pro osobu

se zdravotním postižením (OZP), což je obdoba anglického spojení „person with disability“ (Ptáček, Bartůněk, 2011).

Skupinu OZP mohou tvořit lidé s různým druhem postižení, ať už se jedná o mentální, smyslové či tělesné postižení, ale také do této skupiny patří osoby s duševní poruchou (Komendová, 2009). Postižení je třeba chápat jako fenomén, který není charakteristikou jedince, je výsledkem vzájemného působení jedince a reakcemi společnosti (Pančocha, 2013).

Dle webových stránek Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ) žilo v České republice v roce 2018 přes 1,1 milionu osob se zdravotním postižením, které byli starší 15 let (což je 13 % ze všech obyvatel ČR ve stejném věku) (Český statistický úřad, 2019).

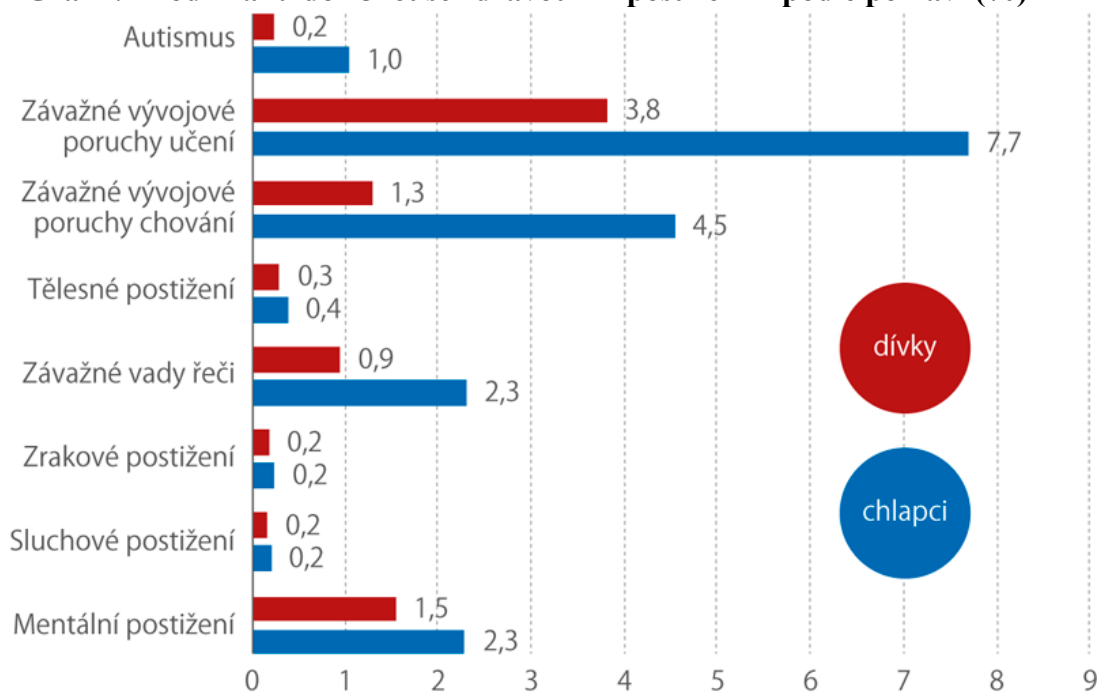
Graf 1. – Věk a pohlaví osob se zdravotním postižením (%)

Zdroj: Český statistický úřad, (2019)

V tom samém roce žilo v ČR cca. 117 000 dětí do věku 15 let se zdravotním postižením (7 % všech dětí). Podíl dětí mužského pohlaví s OZP byl oproti dětem ženského pohlaví dvojnásobný (9,2 % všech chlapců oproti 4,6 % všech dívek). Nejčastějším postižením u dětí školou povinných byly v roce 2018 vážné vývojové poruchy učení, které byly stanoveny u 5,8 % všech žáků do 15 let (Český statistický úřad, 2019).

Graf 2. - Podíl žáků do 15 let se zdravotním postižením podle pohlaví (%)

Zdroj: Český statistický úřad, (2019)

Postižení (angl. disability) obsahuje všechno to, co souvisí s poruchami, hranicemi činností a omezením účasti (Valenta a kol, 2018). Termín postižení může také označovat záporná hlediska interakce mezi osobou se zdravotním postižením a faktory, které vycházejí z okolí jedince (Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví, 2008).

Michalík et al., (2011) ve své publikaci uvádí klasifikaci zdravotního postižení a rozděluje ji podle toho, které postižení nejčastěji převládá:

- tělesné postižení,
- mentální postižení,
- zrakové postižení,
- sluchové postižení,
- řečové postižení,
- kombinovaná postižení,
- civilizační choroby (Michalík et al., 2011).

Krhutová (2013) ve své publikaci uvádí, že zdravotní postižení můžeme dělit podle vzniku na vrozené, časně získané anebo na získané v pozdějším věku. Podle autorky příčiny vzniku můžeme dělit na:

- nemoci a úrazy v období těhotenství matky,
- akutní či chronické tělesné nebo duševní nemoci, infekce, autoimunitní onemocnění či důsledky psychických traumat,
- kouření a užívání návykových látek v těhotenství,
- komplikace během porodu,
- genetické vlivy,
- nezjistitelných příčin (Krhutová, 2013).

1.2 Kombinované postižení

V oblasti definování kombinovaných vad se můžeme setkat se zřetelnou terminologickou nejasností, protože jsou synonymně používány pojmy: kombinovaná vada, kombinované postižení a multihandicap (Ludíková Renotiérová, 2006).

V anglicky mluvících zemích se používají definice jako multiple handicap, severe/multiple disabilities, v německy mluvících zemích uslyšíme Schwerstmehrfachbehinderung a na Slovensku se užívají pojmy viacnásobné postihnutie a viaceré chyby (Ludíková, 2005).

Defektologický slovník hovoří o sdružované vadě, pokud je osoba postižena zároveň dvěma nebo více vadami“ (Sovák, Edelsberger, 2000).

Kudláček (2012) ve své knize popisuje život člověka s kombinovaným postižením, a to tak, že toto onemocnění nebolí, ale obtěžuje ve smyslu tělesné nepohody a deformity, které značně ovlivňují kvalitu života jedince s OZP.

Definice MŠMT je: „Pro potřeby školství se „za postiženého více vadami považuje dítě, respektive žák postižený současně dvěma nebo více na sobě kauzálně nezávislými druhy postižení, z nichž každé by jej vzhledem k hloubce a důsledkům opravňovalo k zařazení do speciální školy příslušného typu“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2004).

Vítková (2004) uvádí, že tělesné postižení je komplex, který omezuje člověka v jeho prožívání i vyjadřování, jde totiž o poruchy funkcí centrální nervové soustavy (dále jen CNS), které mohou mít dopad na chápání, rozum, pohyb i smyslové funkce.

V dostupné literatuře, která se zpracovává tematiku postižení osob, se setkáváme s dělením kombinovaného postižení:

- mentální postižení v kombinaci s jiným,
- tělesné postižení v kombinaci se smyslovým a s poruchami komunikačních schopností, duální smyslové postižení (nejvíce hluchoslepota),
- poruchy chování v kombinaci s jiným postižením, poruchy autistického spektra (Kunhartová, 2017).

Dalším rozdělení dle Jakobové (2011), které se často užívá pro potřeby škol, a školských zařízení jsou:

- kombinace postižení, kdy převládajícím postižením je mentální retardace a přidávají se somatická postižení, poruchy řeči, smyslová postižení či psychická onemocnění,
- kombinace smyslové vady se somatickým postižením, poruchou řeči, hluchoslepota,
- autismus a autistické rysy v kombinaci s dalším postižením.

Při práci s osobami s kombinovaným postižením je důležité řídit se zásadou individuálního přístupu, posuzovat zachované schopnosti, které nám poukazují na cestu k maximálnímu využití osobních kapacit každého člověka a s tím je také spojen osobní rozvoj a začlenění do společnosti (Jesenský, 2000).

1.2.1 Edukace osob s kombinovaným postižením

Edukaci a výchovu osob s postižením je nezbytné uchopit jako celoživotní proces, protože rozumové procesy u postižených osob probíhají pomaleji než u osob bez postižení, proto je nutné je pořádkem rozvíjet, opakovat a prohlubovat (Opařilová, 2013).

Získání a rozšíření dovedností a znalostí postižených osob směřuje k přehlednému poznávání reality, která bývá základním kamenem jejich začlenění do společnosti (Švarcová, 2011).

Hutyrová a Růžicková (2018) ve své publikaci používají termín speciální pedagogiky osob s vícenásobným postižením a definují tuto pedagogiku jako vědní obor, který prezentuje celistvý systém výzkumných znalostí o edukaci (výchově, vyučování a vzdělávání) těchto jedinců, u kterých z různých důvodů vznikají speciálně výchovné

potřeby. Pokud zanedbáme období v počátečních letech života dítěte a neposkytneme mu příslušnou podporu v jeho vývoji, je těžké a často nemožné tuto situaci uvést do pořádku (Vítková, 2006).

Kroupová (2016) vysvětluje speciální vzdělávání jako komplex technik pedagogického usměrňování za pomoci kladných přeměn v kvalitě i kvantitě vychovávání a vzdělání osob se specifickými didaktickými potřebami.

Ludíková (2005) se k tomuto vyjadřuje a definuje základní složku přístupu ke znevýhodněným jedincům, je individuální postoj a u osob s kombinovaným postižením to platí dvojnásob.

„Z tohoto pohledu není vlastně důležité, jaká vada, porucha nebo jejich kombinace člověka znevýhodňuje, ale které cesty a metody jsou schůdné a využitelné pro jeho sociální integraci, respektive inkluzivní začlenění do společnosti a místní komunity. Pro speciálního pedagoga i další odborníky je to sice práce mimořádně náročná, zároveň však mimořádně zajímavá a kreativní”, upřesňuje (Slowík, 2016, s. 153).

Žáci s kombinovaným postižením se učí odlišně, na rozdíl od žáků bez postižení, kteří si zlepšují především oblast racionálních schopností, orientačních dovedností, společenskou interakci a sebeobsluhu, včetně jiných dovedností, které mohou přispět ke zdárnému začlenění do společnosti (Opatřilová, 2013).

Termín speciální vzdělávací potřeby se používá již více než dvacet let (ve Velké Británii byl tento termín oficiálně zaveden v roce 1981), za prvotní popud pro schválení tohoto pojmu je považována Deklarace Světové konference o speciálním vzdělávání v Salamance (Zilcher, Svoboda, 2019). V české legislativě je pojem „speciální vzdělávací potřeby“ používán od roku 2004, kde je definován v zákonu č. 561/2004 Sb., (Hájková, 2010).

Vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) je jednou z významných zásad a cílů školství, které byly prováděny na všech typech škol za součinnost se školskými poradenskými zařízeními – zejména pedagogicko psychologické poradny (PPP), speciálně pedagogického centra (SPC) a dalších zařízeních, které poskytují rodinám a školám odborné rady (Bartoňová, 2013).

Z historického hlediska se do pole zájmu se dostávali žáci a studenti, kteří byli zdravotně znevýhodněni (např. po dlouhodobé nemoci), zdravotně postižení (smyslově, tělesně, mentálně, kombinovaně) a sociálně znevýhodněni (sociálně slabé rodiny, etnické menšiny, cizinci apod.), těmto žákům byla poskytována odborná pomoc, která jim pomáhala překonat jejich potíže (Hájková, 2010).

Děti s postižením se mohly vzdělávat v základních školách, ale i v různých typech speciálních škol (pro zrakově, sluchově, tělesně postižené, pro hluchoslepé, logopedické školy apod.) (Bendová, Zikl, 2011).

Část odborníků, ale i laiků zastávala názor, že děti, které jsou umístěny do speciálních škol mohou být diskriminované či separované od svých vrstevníků, vyloučené z běžného života a na to konto se rozběhla diskuze (učitelů, speciálních pedagogů, psychologů) a začala se připravovat změna, která byla postupně uváděna do praxe (dnes tuto změnu nazýváme inkluze) (Hájková, 2010).

Škola, ve které probíhá integrace se zabývá žákem se speciálními potřebami a jeho včleněním do běžné školy, naopak inkluze se zaměřuje více na změny, které se týkají vzdělávacího, organizačního či kulturního zázemí školy než na diagnostiku žáka (Vítková, 2004). Jednoduše řečeno, v integraci jde o přizpůsobení žáka škole, v inkluzi o přizpůsobení školy dítěti (Slowík, 2016).

Dále v textu definuji důležité pracovníky pro podporu vzdělávání žáků se SVP.

Asistent pedagoga

- je koncipován jako jedna z možností podpůrných opatření, která jsou poskytována žákům se SVP,
- je pedagogickým pracovníkem, který vykonává přímou vzdělávací a výchovnou činnost,
- poskytuje pomoc při vzdělávání, komunikaci s žáky, při přizpůsobení se prostředí školy, při přípravě na výuku, u žáků s těžkým postižením pomáhá při sebeobsluze a pohybu během vzdělávání,
- je dalším pedagogickým pracovníkem, který působí společně s učitelem ve třídě a pod jeho vedením pracuje na začlenění žáka i s ostatními žáky, pomáhá s organizací vyučování, aby se jí mohli všichni kolektivně zúčastnit,
- zaměstnává ho škola (Hutyrová, Růžičková, 2018).

Osobní asistent

- není zaměstnancem školy, ale většinou nějaké nestátní neziskové organizace,
- poskytuje dítěti veškerou potřebnou podporu, i pedagogickou,
- zákonní zástupci dítěte přispívají na úhradu finančních prostředků,
- osobní asistence směřuje přímo k žákovi s postižením, která potřebuje pomoc (Uzlová, 2010).

Speciální pedagog

- zabývá se hlavně včasnou identifikací žáků s nutností podpůrných opatření a vytvářením (eventuálně i realizací) strategií a postupů, které mohou vést k odstranění či zmírnění výukových problémů,
- napomáhá pedagogům v problémech při vzdělávání žáků,
- pomáhá při vzdělávání různých skupin žáků v třídním kolektivu,
- pomáhá při vzdělávání žáka, který není schopen se plně zapojit do spolupráce se třídou,
- vytváří podmínky pro týmovou spolupráci,
- pracuje individuálně s žákem (Michalík a kol., 2015).

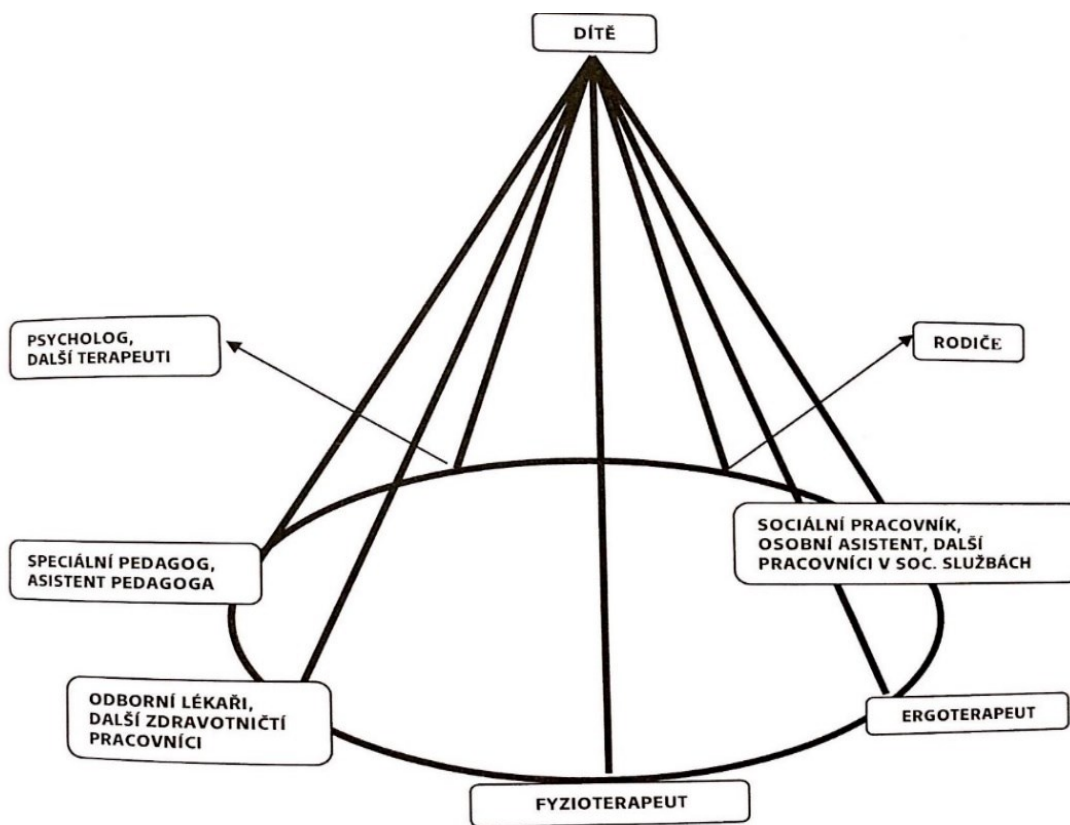
Multidisciplinární tým

Dle Jankovského (2014) funkce multidisciplinárního týmu vychází z koncepce tzv. kruhové podpory, tento koncept můžeme chápat jako vymyšlený kruh či jehlan, u kterého se setkávají všichni, kteří se podílejí na spolupráci s jedincem, a to včetně rodinných příslušníků. Na vrchu tohoto nákresu je jedinec, který přijímá podporu (Glidden et al., 2018).

Tento koncept je graficky znázorněn v publikaci Preiffer a kol. (2014) na obrázku 1.

Obrázek 1. - Kruhová podpora

Zdroj: Pfeiffer a kol. (2014).

1.3 Integrace a inkluze

V období od roku 2000 dochází v České republice k zásadním změnám ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP), což se projevuje značným úsilím integrovat co největší počet žáků se SVP do běžných typů škol, postupně se vytvářejí principy inkluzivního vzdělávání (Opatřilová, Vítková, 2012).

Školská legislativa značně respektuje SVP žáků s těžkým postižením či souběh více postižení, pro tyto žáky jsou vytvořeny vzdělávací programy, které se realizují ve speciálních školách, kde pracují speciální pedagogové (Bazalová, 2012).

Podpůrnými opatřeními se rozumí využívání speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání, kompenzace, rehabilitace a používání učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů, také se doporučuje zařazení předmětů speciálně pedagogické péče, poskytování pedagogických a psychologických služeb,

souběžné působení dvou pedagogických pracovníků ve třídě, zajištění služeb asistenta pedagoga a poskytnutí individuální podpory při výuce (Bartoňová, Vítková, 2016).

Inkluze – jedná se o koncepci, podle které by všechny děti měly navštěvovat třídy hlavního vzdělávacího proudu, a to bez ohledu na stupeň postižení (Halder, Argyopolus, 2019).

Integrace – existence vedle sebe rozdílných skupin žáků, kdy děti s postižením mohou za určité podpory navštěvovat běžné školy (Lechta, 2016).

1.4 Legislativa

V roce 2001 byla vydána tzv. Bílá kniha (je považována za začátek školské reformy), měla formulovat strategie v oblasti vzdělávání, tyto strategie měly udávat směr pro vývoj vzdělávací soustavy, neboť zdůrazňovala potřebu zavedení nových učebních dokumentů do vzdělávacího systému (Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, 2001).

Na začátku roku 2005 vstoupil v platnost zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon), který mimo jiné vymezil vznik nových učebních dokumentů (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), 2004). V České republice jsou v této době kurikulární dokumenty vytvářeny na dvou úrovních, a to na úrovni státní a školní (Bartoňová, Vítková, 2007).

V následujících dvou odstavcích definuje Franclová (2013) rozdělení Národního vzdělávacího programu na státní a školní úroveň:

Státní úroveň:

- obsahuje Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy,
- vymezuje vzdělávání jako celek,
- rámcové vzdělávací programy vymezují závazné rámce pro jednotlivé etapy vzdělávání – předškolní, základní a střední a podle školních vzdělávacích programů se realizuje vzdělávání na jednotlivých školách (Franclová, 2013).

Školní úroveň:

- obsahuje vzdělávací programy,
- školní vzdělávací program si každá škola vytváří sama tak, aby byl v souladu s příslušným rámcovým vzdělávacím programem (Franclová, 2013).

Jednou ze základních podmínek úspěšného naplňování integračního procesu jsou zákony, vyhlášky a normy, které upravují podmínky pro začleňování žáků s postižením do škol běžného typu (Franiok, 2008).

V současné době patří k rozhodujícím dokumentům v systému vzdělávání v ČR:

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, který podporuje integrované vzdělávání (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), 2004).
- Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, která ruší některé starší vyhlášky a stanovuje zcela nová pravidla a postupy v péči o tyto žáky (Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, 2018).
- Vyhláška 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb, z technického hlediska podrobně upravuje požadavky na vstupy, toalety, sprchy, šatny, výtahy či rampy atd., s cílem vytvořit podmínky pro možné užívání tělesně postiženými osobami (Vyhláška č. 398/2009 Sb. Vyhláška o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb, 2009).
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti uděluje zaměstnavatelům povinnost zaměstnávat OZP, a to se aplikuje na všechny zaměstnavatele (výjimkou jsou vojáci, obecní policie či výjezdové skupiny záchranné služby), kteří za určité období zaměstnávají v průměru za rok více než 25 zaměstnanců.
- Dále zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti uděluje tzv. náhradní plnění, a to:
  - o zaměstnáním 4 % OZP v pracovním poměru,
  - o odebráním výrobků nebo služeb od zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají více než 50 % zaměstnanců a jsou OZP,
  - o odvodem do státního rozpočtu,

- kombinací výše uvedeného (Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti).

1.5 Možnosti vzdělávání žáků s kombinovaným postižením

Žáci s kombinovaným postižením patří dle školského zákona do skupiny žáků se zdravotním postižením, což je jedna ze tří skupin žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (žáci se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), 2004). Tito žáci mají nárok na specifické vzdělávání – integraci nebo vzdělávání ve škole, která je zřízená pro žáky se zdravotním postižením (speciální školy) (Skutil, Zikl, 2011).

Výjimku z integrovaného vzdělávání představuje skupina dětí s mentálním postižením, žáci s více vadami či s autismem, kde školský zákon uvádí, že mají právo být vzdělávání v základní škole speciální (Zikl, 2011).

Pojem integrace je postupně nahrazován adekvátnějším pojmem inkluze, což označuje rovnoprávný vztah majority a minority, tedy úplné začlenění, bez bariér v nás samých (Vítková a kol., 1998).

Klíčové kompetence se různými způsoby mezi sebou prolínají, jsou multifunkční a lze je získat jako výsledek celkového procesu vzdělávání, proto k jejich utváření a rozvíjení musí směřovat vzdělávací obsah, aktivity a činnosti, které ve škole probíhají (Belz, Siegrist, 2015).

Dle Vetešky (2008) jsou za klíčové kompetence považovány:

- Kompetence k učení
  - žák využívá vhodné techniky a metody při získávání znalostí i při praktických činnostech,
- Kompetence k řešení problému
  - žák pozná problém a pokusí se ho podle svých možností samostatně vyřešit nebo si dokáže o pomoc říct jiné osob,
- Kompetence komunikativní
  - žák je schopen se srozumitelně vyjádřit, jak písemně, tak ústně a umí porozumět náplni sdělení a přiměřeně se projevit,

- Kompetence sociální a personální
  - o žák se orientuje v zásadních etických hodnotách a dodržuje pravidla chování ve společnosti, respektuje práva jiných osob,
- Kompetence občanské
  - o žák uznává společenská pravidla soužití a je schopný rozpoznat rizikové chování,
- Kompetence pracovní
  - o žák je schopný splnit dané povinnosti, zná a dodržuje principy bezpečnosti při své práci (Veteška, 2008).

Individuální vzdělávací plán

Dokument, který je k dispozici všem, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání žáka, slouží k naplánování obsahu vzdělávání podle žákových speciálních potřeb (Kaprálek, Bělecký, 2004). Tvoří se na podkladu školního vzdělávacího programu dané školy, speciálně pedagogického vyšetření, psychologického vyšetření školským poradenským zařízením, popřípadě na doporučení lékaře a vyjádření zákonného zástupce (Zormanová, 2014).

1.6 Profesionální příprava osob s kombinovaným postižením

Příprava k výkonu povolání je rozčleněna podle výše nároků na osobu, která bude povolání vykonávat, mírou vědomostí a dovedností a vytváření prvotních a základních pracovních schopností k výkonu daného profese (Svobodová, 2015). Prostřednictvím práce lidé dosahují ocenění, seberealizace i možnost zlepšit kvalitu života, práce také poskytuje pocit společenské prospěšnosti (Drake, Becker, 2003).

Za sociální rehabilitaci je považován soubor činností, které jsou zaměřeny na nácvik potřebných dovedností osob se zdravotním postižením, které směřujících k dosažení samostatnosti a soběstačnosti v co nejvyšší možné míře (Vosmik, 2010). Podporované zaměstnávání patří mezi metody sociální práce a určena lidem, kteří si přejí získat zaměstnání na trhu práce a z nejrůznějších důvodů to sami nedokážou (Podporované zaměstnávání, 2020). Cílem podporovaného zaměstnávání je nalezení práce, ale hlavně posilování nabytých dovedností člověka se zdravotním postižením, které jsou nezbytné k udržení si stálého pracovního místa a tím zvýšení soběstačnosti a nezávislosti (Tomeš, 2010).

1.7 Speciálně pedagogická podpora

Podle Renotierové (2006) závisí speciálně pedagogická podpora na třech hlavních metodách – reedukace, kompenzace, rehabilitace:

- cílem reedukace je zlepšování či rozvoj poškozených funkcí jedince, které jsou zasaženy následkem vrozených nebo získaných orgánových poškození,
- kompenzace je postup náhrady poškozených funkcí alternativními funkcemi, které nejsou nijak postiženy, příp. nalezení optimálních kvalit v jiné oblasti,
- rehabilitace je ve speciální pedagogice myšlena v širším kontextu jako návrat do původního stavu a uschopnění jedince, který nebyl předem vyčleněn z intaktní populace (Renotierové, 2006).

Tyto techniky jsou používány v systému ucelené rehabilitace a v péči o osobu se zdravotním postižením, skládají se z prostředků sociálních, léčebných, pracovních a pedagogických (Jankovský, 2006). Novosad (2009) upozorňuje, že se nesmí zapomínat na hodnotné a komplexní poradenství, bez toho by ucelený systém rehabilitace nemohl fungovat.

Poradenství může mít i širší koncepci, v roli poradce může být rodič, přítel či zařízení nebo média, protože na základě získaných informací si jedinec dokáže posoudit svůj stav a najít řešení k dosažení individuálního cíle (Matoušek, 2003).

1.7.1 Vzdělávací instituce

Předškolní vzdělávání

Obstarávají mateřské školy a speciální mateřské školy, které navštěvují děti od tří do šesti (sedmi) let věku a přednostně jsou přijímány děti v posledním roce před nástupem do školy (Švarcová, 2006).

Mateřská škola

Mateřská škola má svou specifickou úlohu v procesu vzdělávání dětí i bez postižení, jedná se o co nejefektivnější využití vývojových škál s cílem přípravy na školní docházku, má však i úlohu sociální a diagnostickou (Röderová a kol, 2007). Právě na úrovni mateřské školy se nejlépe začíná s integrací, děti v tomto období nejsou zatíženy předsudky, jsou ve svých postojích otevřené (Mertin, Gillernová, 2003).

Základní škola

Jak uvádí Průcha (2009) základní školy v České republice zajišťují v průběhu povinné školní docházky základní vzdělání, které trvá devět let. České základní školy jsou členěny do dvou stupňů:

- První stupeň – jeho cíle a obsah jsou definovány „Rámcovým programem pro základní vzdělání“, mezinárodně je pojmenováván jako primární vzdělání ISCED 1 a tvoří ho žáci 1. – 5. ročníku
- Druhý stupeň – tvoří žáci 6. – 9. ročníku, je nejnižším stupněm vzdělanosti, které je mezinárodně stanovováno jako nižší sekundární – ISCED 2 (Průcha, 2009).

Tabulka 1. – Klasifikace vzdělání dle ISCED

Úroveň	Označení	Odpovídající úroveň ve školství ČR
0	vzdělávání v raném dětství	jesle, mateřská škola
	předškolní vzdělávání	mateřská škola, přípravný stupeň základní školy speciální
1	primární vzdělávání	1. stupeň základní školy, 1. stupeň základní školy speciální
2	nižší sekundární vzdělávání	2. stupeň základní školy, 1.–4. ročník osmiletých, 1.–2. ročník šestiletých středních škol, praktické školy jednoleté a dvouleté
3	vyšší sekundární vzdělávání	střední škola (maturita či vyučení), konzervatoř
4	postsekundární terciární vzdělávání	pomaturitní studium (jazyková škola, zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem nebo maturitní zkouškou na střední škole)
5	krátký cyklus terciárního vzdělávání	vyšší odborná škola
6	bakalářská nebo jí odpovídající úroveň	bakalářské studium VŠ
7	magisterská nebo jí odpovídající úroveň	magisterské studium VŠ
8	doktorská nebo jí odpovídající úroveň	doktorské studium VŠ
9	vzdělávání jinde neuvedené	

Zdroj: autorka práce

Škola má 4 základní funkce:

- personalizační funkce,
- kvalifikační funkce,
- socializační funkce,
- integrační funkce (Havlík a kol., 1996).

Základní škola speciální

Základní školy speciální jsou určeny žákům se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, kombinovaným postižením a autismem, kterým je určen rehabilitační vzdělávací program základní školy speciální (Valenta a kol, 2018). Vzdělávání na základní škole speciální probíhá podle rámcového vzdělávacího programu pro obor vzdělávání základní školy speciální, který určuje předpoklady vzdělávání žáků s různým stupněm mentálního postižení (Kroupová a kol. 2016).

Docházka na tento typ školy je desetiletá a je rozdělená do dvou stupňů (1. – 6. ročník a 7. – 10. ročník) (Valenta a kol., 2012). Absolvováním základní školy speciální splní žák povinnou školní docházku a získá základy vzdělání (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008).

Základní školy speciální (ZŠS) se odlišují od běžných základních škol např. organizačními podobami vzdělávání a tematickým zaměřením výuky (Bendová, Zíkl, 2011). Učební látka je zmenšována na osvojení si základních dovedností v jednotlivých vzdělávacích oblastech, je prakticky zaměřena na činnosti a pracovní dovednosti (Valenta, 2013). Učivo je upraveno žákům se sníženou úrovní racionálních schopností, psychických zvláštností, nedostatečnou úrovní pozornosti a nízkou úrovní rozvoje volných vlastností (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008).

Střední školy:

Profesní příprava žáků s kombinovaným postižením je uskutečňována v těchto institucích:

- střední odborné učiliště (pokud žák splní požadavky přijímacích zkoušek a jeho zdravotní stav to dovoluje),
- odborné učiliště (dva až tři roky),
- praktická škola (jeden a dva roky) (Knotová, 2014).

Odborná učiliště

Odborná učiliště umožňují profesní přípravu především žákům, kteří absolvovali základní školu praktickou nebo žákům, kteří neprospívali v běžné základní škole (Valenta a kol., 2018). Podmínkou je ovšem takový zdravotní stav, který jedinci umožňuje daný učební obor vykonávat (Lechta, 2010). Příprava na výkon povolání trvá dva až tři roky v závislosti na náročnosti a rozsahu přípravy konkrétních činností (Keblová, 2001).

Po absolvování odborného učiliště dostane student výuční list (Lechta, 2010). Typickým rysem přípravy v odborných učilištích je orientace na manuální činnosti, časté opakování a zdokonalování, které vede k získání manuální zručnosti (Průcha, Veteška, 2014). Z důvodu potřeby individuálního přístupu je ve třídách odborných učilišť snížený počet žáků (Keblová, 2001).

Praktická škola jednoletá

Je určena absolventům základních škol speciálních, kde se žáci připravují především na práci v chráněných pracovních místech (Bendová, Zíkl, 2011). Odborné předměty obsahují rodinnou výchovu, ruční práce a praktická cvičení, všeobecné vzdělávací předměty učebního plánu prohlubují dovednosti a vědomosti nabyté v předchozím studiu (Valenta, 2015).

Podle Rámcového vzdělávacího programu je praktická škola jednoletá typem školy, která je určena žákům se středně těžkým a těžkým stupněm mentálního postižení, kombinovaným postižením a autismem (Lechta, 2010). Podmínkou pro přijetí je ukončení povinné školní docházky v základní škole, která je samostatně zřízená pro žáky se zdravotním postižením, anebo v základní škole speciální (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008). V odůvodněných případech lze přijmout i žáka, který získal základní vzdělání na základní škole, ale jeho zdravotní stav mu nedovoluje vzdělávat se na jiném typu školy (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008).

Vzdělávání je zaměřeno na rozvoj komunikačních dovedností, aby žáci dosáhli co největší nezávislosti na péči ostatních (Valenta, 2015). Cílem je osvojení jednoduchých manuálních činností, které absolvent použije v praktickém životě a usnadní mu začlenění do společnosti (Valenta a kol., 2018).

Vzdělávání v praktické škole jednoleté je ukončeno závěrečnou zkouškou, která se skládá z teoretické a praktické zkoušky z odborných předmětů, absolvent poté obdrží vysvědčení o závěrečné zkoušce a tímto dosáhl středního stupně vzdělání (Bendová, Zikl, 2011).

Uplatnění mohou absolventi najít na chráněných pracovištích a při různých pomocných pracích (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008). Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělávání praktická škola jednoletá specifikuje klíčové a odborné kompetence, k jejichž osvojení by měl směřovat celý vzdělávací obsah (Lechta, 2010).

Praktická škola dvouletá

Je určena žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, plynoucí ze snížené úrovně rozumových schopností (Lechta, 2010).

Praktická škola dvouletá umožňuje získání středního vzdělání žákům se středně těžkým mentálním postižením, případně také žákům s lehkým mentálním postižením v kombinaci s dalším zdravotním postižením (Benda, Zikl, 2011). Předpokladem pro přijetí do praktické školy dvouleté je ukončení povinné školní docházky ve škole, která je zřízená pro žáky se zdravotním postižením nebo základní škole (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008).

Vzdělání v Praktické škole dvouleté je nastaveno na získání základních pracovních dovedností, pracovních postupů a návyků, které absolvent této školy může uplatnit v běžném životě (Bendová, Zikl, 2011). Vzdělání je ukončeno závěrečnou zkouškou, ta se skládá z teoretické a praktické zkoušky z odborných předmětů, po úspěšném absolvování žák získá vysvědčení o složení závěrečné zkoušky a dosáhne střední vzdělání (Lechta, 2010). Pracovní uplatnění mohou absolventi hledat v jednoduchých pracovních funkcích v oblasti služeb a výroby (např. zdravotnictví, zemědělství, výrobní podniky) (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008).

Vzdělávání v Praktické škole dvouleté směřuje k naplnění následujících cílů:

- žáci si upevňují a prohlubují vědomosti, které získali v základním vzdělávání,
- žáci jsou vedeni k tvůrčímu myšlení, logickému uvažování a samostatnosti při řešení problémů,
- žáci jsou vedeni, aby využívali komunikativní dovednosti a využívali efektivní komunikace,

- žáci rozvíjí tělesné, duševní a specifické schopnosti a dovednosti,
- žáci jsou vedeni k odpovědnému postoji k plnění svých povinností a respektování pravidel,
- žáci jsou vedeni k osvojování pracovních postupů a poznatků, které posléze využijí ve svém zaměstnání (Lechta, 2010).

1.7.2 Sociální služby

Sociální službu jako takovou můžeme chápat jako činnost nebo komplex činností, které zajišťují pomoc a podporu osobám s cílem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení (Matoušek, 2011).

Osoby s kombinovaným postižením v rámci CA mohou využívat tyto sociální služby:

Osobní asistence

- je služba, která je poskytována za úplatu osobám, které z důvodu zdravotního postižení, věku, anebo nemoci vyžadují pomoc druhé osoby v běžných činnostech života,
- osobní asistent napomáhá uživateli v oblastech, kdy uživatel vyžaduje pomoc druhé osoby (např. hygiena, sebeobsluha, pomoc v domácnosti, kontakt s okolím, pomoc při prosazování zájmů a práv) (Kalvach, 2011).

Sociální rehabilitace

- soubor specifického jednání směřujícího k dosažení soběstačnosti a nezávislosti za pomoci rozvoje schopností a dovedností či posilování návyků a nacvičováním výkonu obvyklých, pro existenci nepostradatelných činností alternativním způsobem, který využívá zachovalých (Čeledová, Holčík, 2017).

Denní stacionář

- poskytuje služby osobám se sníženou soběstačností z důvodu vysokého věku nebo špatného zdravotního stavu či s chronickým duševním onemocněním, jejichž situace požaduje řádnou podporu druhé osoby (Valenta, 2015).

Denní stacionáře poskytují:

- pomoc při zvládnutí denních úkonů péče o vlastní osobu, úkonů osobní hygieny,
- stravování a dopomoc při něm,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, sociálně terapeutické činnosti,

- zprostředkování kontaktu se sociálním okolím,
- pomoc při uplatňování práv, opodstatněných zájmů a při vyřizování osobních záležitostí (Bendová, Zikl, 2011).

Sociálně terapeutické dílny

- jsou určené osobám s mentálním postižením, které se nepodařilo zaměstnat v chráněných dílnách ani na volném trhu práce (např. v rámci podporovaného zaměstnávání),
- je zde poskytována dlouholetá a stálá podpora při nácviku a zdokonalování skutečných zaměstnaneckých činností a v oblasti sociálních obratností (Mahrová, Venglářová, 2008).

1.8 Pracovní uplatnění osob s kombinovaným postižením

Práce je důležitou podmínkou důstojné existence člověka, přináší člověku nejen materiální prospěch, ale současně mu dává pocit seberealizace a společenské prospěšnosti (Šmajsová Buchtová a kol. 2013). V současné době, kdy je nedostatek pracovních míst, je těžké nalézt pracovní uplatnění pro osoby s postižením, negativně to může ovlivňovat člověka i jeho společenské postavení (Šiška, 2005).

Další, co může omezovat osoby s postižením je jejich zdravotní stav, proto bychom se měli snažit upravit pracovní podmínky takového pracovníka - např. kratší pracovní doba, upravit pracovní prostředí nebo vytvořit chráněné pracovní místo (Šesták, 2007).

1.8.1 Možnosti pracovního uplatnění

Práce v zařízení

Jednou z forem pracovního uplatnění osob s postižením je využití pracovních příležitostí, které nabízí samotné zařízení např. práce v prádelně, v kuchyni nebo úklid místností (Giermanowska, et al., 2020). Mezi výhody patří, že náplň práce se nemění a je zde známé prostředí i zaměstnanci, za nevýhodu se považuje, že zde není možnost navázat nové vztahy a růst seberealizace (Polínek, 2007).

Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitace – pracovní složka rehabilitace jako součást komplexu ucelené (komprehenzivní) rehabilitace (Pfeiffer a kol., 2014).

Tabulka 2. – Nástroje a prostředky pracovní rehabilitace

Sociální služby	Ergoterapeutické činnosti realizované v rámci dalších ambulantních nebo pobytových sociálních službách (denní stacionář, týdenní stacionář, domov pro osoby se zdravotním postižením, denní centrum, sociální rehabilitace atd.)
	Sociálně terapeutické dílny
Nástroje na pomezí	Tranzitní program
	Podporované zaměstnávání
Nástroje politiky zaměstnanosti	Pracovní rehabilitace
	Chráněné pracovní místo
	Zaměstnavatel zaměstnávající více než 50 % osob se ZP
Další formy „chráněného“ zaměstnávání osob se ZP – sociální ekonomika, sociální podnikání, sociální firma	
Otevřený trh práce	

Zdroj: Pfeiffer a kol., (2014).

Pracovní rehabilitace připravuje jedince teoreticky i prakticky na volbu povolání i na samotné povolání a umožňuje zavádět do praxe podporované zaměstnávání, každý jedinec zapojený do programu má zhotoven individuální plán, ve kterém je představen přibližný časový průběh, cíl a postup vyhodnocení (Černá, 2008).

Chráněné pracovní místo

Stále se využívá pojem chráněné dílny, avšak dle zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti (novela 367/2011 Sb.) je nyní platný institut chráněného pracovního místa. V chráněných dílnách je možné upravit pracovní náplň i rychlost činností potřebám osob s postižením (Vágnerová, 2008). Chráněné dílny významně pomáhají zvýšit kvalitu života osob s postižením, podílejí se, aby mohli žít nezávislý, soběstačný a důstojný život, umožňují možnosti pro aktivní a smysluplné prožití života osob s postižením (Šesták, 2007).

Podporované zaměstnání

Dle Vitáková, (2005) je pro osoby, které z důvodu postižení nebo jiných faktorů, které je znevýhodňují, potřebují individuální podporu a pomoc poskytovanou před nástupem do zaměstnání i po něm. Podle autorky můžou mít OZP ztížený přístup na otevřený trh práce a tím mohou být omezováni ve svém společenském uplatňování. Dle Tomeše (2010) je důležitou součástí podporovaného zaměstnávání kontakt s kolegy bez postižení, při něm dochází k osvojování sociálních a komunikačních dovedností. Autor také uvádí, že se

rozvíjí mezilidské vztahy, zvyšuje se sebevědomí jedince a může tak přispět k začlenění jedince s postižením mezi běžnou populaci.

Jedná se o smysluplné a placené zaměstnání, kdy osoba s postižením dostane za provedenou práci plat jako osoba bez postižení (Šiška, 2005). Dle Černé (2008) se jedná o pracovní místo, které vytvořil zaměstnavatel pro osobu s postižením na základě písemné dohody s Úřadem práce a je nutno, aby bylo provozováno po období nejméně dvou let od uzavření smlouvy.

Zákon 435/2004 Sb., o zaměstnanosti dle § 75 „...pokud se zaměstnavatel rozhodne zřídit pracovní místo, poskytne mu Úřad práce na jeho zřízení příspěvek, který může činit maximálně osminásobek a pro osobu s těžším zdravotním postižením až dvanáctinásobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí kalendářního roku. Pokud zaměstnavatel na základě dohody s Úřadem práce vytváří 10 a více chráněných pracovních míst, může příspěvek na vytvoření jednoho pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením činit maximálně desetinásobek a pro osobu s těžším zdravotním postižením maximálně čtrnáctinásobek průměrné mzdy“ (Zákon č. 435/2004 Sb. Zákon o zaměstnanosti, 2004).

Tranzitní program

Matoušek a kol. (2010) uvádí, že tranzitní program pomáhá uživateli se v běžných podmínkách připravit na práci. Cílem této služby je získat pracovní návyky, zlepšit komunikaci a další sociální dovednosti (Matoušek a kol., 2010). Podporuje uživatele najít si vhodné pracovní místo a poskytuje další podporu, aby si uživatel pracovní místo udržel, zároveň pomáhá i zaměstnavatelům a učí je, jak pracovat s osobami s postižením (Valenta, Müller, 2007).

2 Cíl práce a výzkumná otázka

Hlavním cílem této diplomové práce je navrhnout možnosti a opatření speciálně pedagogické podpory v oblasti pracovní přípravy osob s kombinovaným postižením.

Pro tuto práci autorka zvolila dvě výzkumné otázky:

VO 1: Na kolik jsou studenti Praktické školy připraveni na praxi?

VO 2: Jaké možnosti jsou poskytovány osobám s kombinovaným postižením pro oblast pracovní přípravy?

3 Metodologie

3.1 Metody a techniky sběru dat

Pro praktickou část této diplomové práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie za pomoci polostandardizovaného rozhovoru s otevřenými otázkami se zaměstnanci, kteří pracují se studenty Praktické školy jednoleté a Praktické školy dvouleté při Centru Arpida a pomáhají jim se začleněním na otevřený trh práce. Kociánová (2010) definuje, že polostandardizovaný druh rozhovoru je předem připravený s jasně vymezenými otázkami. Analýza dokumentů probíhala u studentů Praktické školy jednoleté a Praktické školy dvouleté při Centru Arpida v Českých Budějovicích.

Pro tuto práci byla také realizována případová studie u studentů, kteří jsou aktuálně zařazeni do tranzitního programu. Byly vybrány podklady o čtyřech studentech a ti se zpracováním informací souhlasili. Kutnohorská (2009) ve své publikaci uvádí, že se pro kvalitativní výzkumnou strategii využívá více než jednoho postupu. Tato autorka prezentuje kvalitativní výzkum jako použití metod např. dotazníkového šetření, standardizovaného rozhovoru, polostandardizovaného rozhovoru a dalších (Kutnohorská, 2009).

Před začátkem každého rozhovoru autorka své komunikační partnery seznámila s výzkumem i cílem práce. Ujistila všechny komunikační partnery, že jejich odpovědi budou použity pouze pro tuto práci. S pracovníky Centra Arpida vedla rozhovor, který trval přibližně 30 – 50 minut. Otázky, které pokládala, byly pro všechny komunikační partnery strukturovány stejným způsobem. Výzkum pro tuto diplomovou práci realizovala od ledna 2020. Výzkum nebyl ovlivněn mimořádnou situací, která byla způsobena pandemií COVID-19. V průběhů rozhovorů si autorka odpovědi komunikačních partnerů zaznamenávala na papír do předem připravených Záznamových archů (Příloha 1), pro přesnost si rozhovory nahrávala na diktafon a poté je zpracovávala. Záznamové archy a audio si uložila do svého soukromého archu.

3.1.1 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor se skládal z šesti zaměstnanců Centra Arpida, kteří přímo pomáhají studentům se začleněním na trh práce. Rozhovory byly vedeny s jednou sociální pracovnící, dvěma pedagogy, dvěma asistenty pedagoga a s jednou osobní asistentkou.

Všichni pracovníci byli vybráni na základě dostupnosti. Jak ve své publikaci uvádí Miovský (2006) výběr komunikačních partnerů na základě dostupnosti je jednou z nejrozšířenějších metod výběru informantů, protože smyslem tohoto výběru je, že si badatel záměrně vybere účastníky svého výzkumu podle určitých vlastností (Miovský, 2006). Mezi kritéria pro výběr těchto pracovníků spadá především zkušenost s prací se studenty s kombinovaným postižením a ochota spolupráce na diplomové práci.

Tabulka 3. – Identifikační údaje pracovníků

Identifikační údaje	A	B	C	D	E	F
Pohlaví	Žena	Muž	Muž	Žena	Žena	Muž
Vzdělání	Mgr.	Mgr.	Bc.	Střední škola s maturitním vysvědčením	Bc.	Mgr.
Pracovní pozice	Sociální pracovnice	Pedagog	Asistent pedagoga	Osobní asistentka	Asistentka pedagoga	Pedagog
Délka praxe	5 let	15 let	12 let	3 roky	6 let	2 roky

Zdroj: autorka práce

Na webových stránkách Centra Arpida je zveřejněna náplň práce a hlavní činnosti, jako např:

- **A** – akce, **R** – rehabilitace, **P** – pomoc, **I** – integrace, **D** – dobrovolnost, **A** – agape (křesťanské pojetí lásky, sounáležitost, sdílení, solidarita),
- nabízí pomoc a podporu rodinám, které pečují o děti, mladistvé a mladé dospělé osoby s tělesným (motorickým) a kombinovaným postižením,
- poskytuje komplexní koordinovanou péči v duchu uceleného systému rehabilitaci prostřednictvím Střediska sociálních služeb, nestátního zdravotnického zařízení, škol a školských zařízení,

- zabezpečuje odbornou činnost detekční, diagnostickou, terapeutickou, rehabilitační, respitní, výchovně vzdělávací, zájmovou, poradenskou, metodickou, posudkovou a preventivní, včetně tzv. rané péče (podpory),
- cílem je dosáhnout nejvhodnějšího individuálního vývoje každého klienta (uživatel, žák, pacient) ve smyslu jeho maximální možné soběstačnosti a integrace v jeho přirozeném společenském prostředí a bez omezení způsobu rodinného života,
- sociální služby: denní stacionář, osobní asistence, raná péče, sociálně terapeutické dílny, sociální rehabilitace a odlehčovací služby,
- školy: Mateřská škola, Základní škola pro tělesně postižené, Základní škola speciální, Praktická škola jednoletá, Praktická škola dvouletá (Arpida z.ú., 2020).

Nestátní zdravotnické zařízení: individuální léčebný tělocvik, skupinový léčebný tělocvik, ergoterapie, vodoléčba (hydroterapie), animoterapie, termoterapie, magnetoterapie, akupresura, klinická logopedie, psychologická péče (ve spolupráci se SPC), rehabilitační pobyty dítěte s rodičem (Arpida z.ú., 2020).

3.1.2 Realizace výzkumu

Pro zpracování teoretické části této diplomové práce autorka zpočátku hledala nejvhodnější zdroje a zaměřila se na studium literatury. Poté v listopadu roku 2019 začala se sepisováním této práce. Po sepsání praktické části práce začala připravovat otázky pro polostandardizovaný rozhovor s komunikačními partnery z řad pracovníků v Centru Arpida, kteří pracují se studenty s kombinovaným postižením z Praktické školy jednoleté a Praktické školy dvouleté při Centru Arpida.

Domluvila se se zaměstnanci, kteří pracují se studenty Praktické školy jednoleté a Praktické školy dvouleté při Centru Arpida, že je na začátku roku 2020 osloví, aby jí odpověděli na otázky do diplomové práce. Samotný výzkum realizovala v kancelářích jednotlivých pracovníků tak, aby je při rozhovoru nikdo nevyrušoval.

3.2 Harmonogram výzkumu

Jak je vidět ve Schématu 1., od listopadu 2019 autorka začala se studiem literatury, která souvisí s tématem této diplomové práce. Po prostudování vhodné literatury si připravovala otázky pro rozhovor, který probíhal se zaměstnanci CA. Rozhovory

probíhaly od ledna do dubna roku 2020. Během letních měsíců roku 2020 zpracovávala získaná data a kompletovala tuto diplomovou práci.

Schéma 1. – Časová osa výzkumu

Zdroj: autorka práce

4 Výsledky

V této kapitole jsou předkládány výsledky výzkumu. Data, která autorka posbírala, následně porovnávala a informace, které z rozhovorů získala, poté zobecňovala. Otázky pro jednotlivé komunikační partnery tvořila stejným způsobem. V rámci zachování anonymity v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, si komunikační partnery pro své potřeby označila písmeny abecedy od A do F. Odpovědi pracovníků na otázky, které jsou uvedeny v Příloze 1. odpovědi, které se týkají otázek 1. až 3. jsou znázorněné v Tabulce 3. – Identifikační údaje pracovníků.

Otázka 4: S jakou indispozicí se nejčastěji setkáváte u Vašich klientů?

Z Tabulky 4. – Druhy postižení uživatelů, kteří jsou zapojeni do integračního programu, vyplývají nejčtenější odpovědi zaměstnanců, kteří s těmito uživateli pracují. Z odpovědí zaměstnanců Centra Arpida vyplývá, že u studentů je nejčastěji zastoupeno kombinované postižení.

Tabulka 4. – Druhy postižení uživatelů, kteří jsou zapojeni do integračního programu

Druh postižení	Mentální	Tělesné	Kombinované
A	X		X
B			X
C		X	X
D	X	X	
E			X
F	X	X	

Zdroj: autorka práce

A: „Služby sociální rehabilitace využívají klienti s tělesným postižením, s mentálním postižením, a i s kombinovaným postižením.“

B: „Já jsem se během své několikaleté praxe setkal s hodně indispozicema, většinou ale převažovalo to kombinovaný postižení.“

C: „Mezi nejčastější asi patří kombinovaný postižení, pomáhal jsem ale i žákům s tělesným postižením.“

D: „Já pracuju s uživateli, kteří mají více postižení – jsou na vozíku a mají i mentální postižení.“

E: „Naši studenti mívají více postižení.“

F: „Pracuju s žáky, kteří mají většinou najednou mentální postižení a tělesné postižení.“

Otázka 5: Jakou podporu poskytujete uživateli?

Z odpovědí zaměstnanců CA vyplývá, že každý poskytuje jiný druh podpory a pomoci, záleží především na tom, na jaké pozici daný zaměstnanec pracuje.

A: „Samozřejmě záleží, o jakého klienta jde, ale hlavním cílem je podpora při rozvoji sociálních dovedností, samostatnosti, nezávislosti. Taky upevňujeme a procvičujeme i získané vědomosti pomocí tzv. trivia. Se studenty praktické školy jednoleté nebo dvouleté se snažíme nalézt uplatnění po ukončení studia.“

B: „Zajišťuju pedagogickou podporu a osobní asistenci, když je potřeba.“

C: „Pomáhám učitelům s výukou a dále poskytuju osobní asistenci.“

D: „Já poskytuju osobní asistenci – pomáhám uživatelům např. s dopravou, jídlem, hygienou...“

E: „Pomáhám při vzdělávání, poskytuju studentům asistenci s tím, co potřebují – př. záchod, stravování, přesuny z místa na místo....“

F: „Já mám studenty učit a připravit je na závěrečné zkoušky.“

Otázka 6: Co děláte v rámci speciálně pedagogické podpory?

V tabulce 5. – Činnosti v rámci speciálně pedagogické podpory, jsou shrnuty činnosti, které zaměstnanci CA provádějí se studenty/uživateli při poskytování jejich podpory. Můžeme zde vidět, že nácvik dovedností, komunikaci s rodinou a pomoc při sebeobsluze provádí všichni zaměstnanci. Další činnosti už jsou prováděny jen některými zaměstnanci, podle jejich pracovní pozice.

Tabulka 5. – Činnosti v rámci speciálně pedagogické podpory

Druh činnosti	A	B	C	D	E	F
Vzdělávání		X	X		X	X
Doprovod	X			X		
Pomoc při sebeobsluze	X	X	X	X	X	X
Vyhledávání pracovních příležitostí	X					
Komunikace s rodinou	X	X	X	X	X	X
Pomoc na pracovištích	X			X		
Nácvik dovedností	X	X	X	X	X	X
Agenda integračního programu	X					

Zdroj: autorka práce

A: „Záleží, z jakého pohledu se na to podíváme. Když to vezmu jen v rámci Arpidy, kde klademe důraz na používání ucelené rehabilitace, já se zaměřuji na sociální podporu, která probíhá individuálním přístupem, kdy nacvičujeme praktické dovednosti, které uživatel může využít ve svém životě. A jelikož pracuji v sociální službě – sociální rehabilitace, tak jak jsem již zmínila, pomáhám uživatelům s hledáním vhodného pracovního uplatnění. Moje kolegyně se zabývá nejen sociální, ale i pedagogickou podporou – nabízí uživatelům procvičování tzv. trivia (čtení, psaní a počítání). Dále moji kolegové fyzioterapeuti uplatňují svoje znalosti v léčebné podpoře, která je také velice

důležitá. No a jelikož moji uživatelé bývají zároveň studenti, tak jejich učitelé jim poskytují samozřejmě pedagogickou podporu, jestli takhle stačí...“

B: „Já v rámci svého zaměstnání a fungování tady poskytuju studentům především pedagogickou podporu, což obnáší nejen výuku, ale někdy s nima řeším i jejich osobní problémy a snažím se jim poradit. Tak to jako funguje, že my učitelé jsme jejich nejlepší kamarádi a děláme jim takovou vrbu. Pak taky jak jsem součástí kruhového setkání, tak se asi můžu zapojit do té pracovní podpory.“

C: „No tak já se snažím našim studentům ze třídy pomáhat všude, kde oni potřebují. Takže v rámci osobní asistence, což obnáší pomoc s hygienou, s oblékáním a taky se stanovováním. Rád si s nima povídám o jejich osobních problémech, protože toho taky hodně řeší, dost je toho může trápit a já jsem takovej jejich kamarád. Radím a pomáhám jim při výběru nebo při rozhodování o zaměstnání, podporuju je když se bojí něčeho nového, nebo když jdou na praxi a neví, co je čeká. Všechno jim vysvětlím a ujistím je, že to zvládnou – takže můžu bejt taková psychická podpora. No a hodně figuruju u těch setkání v rámci integračního programu, protože s těma dětma trávím nejvíc času.“

D: „No já vlastně nevím, jakou konkrétní podporu poskytuju, ale mojí náplní práce je vlastně doprovázení uživatelů na ty pracoviště a třeba pomáhám s hygienou a tak. Když potřebujou v té práci pomoci s nějakou činností, tak jim samozřejmě taky pomůžu.“

E: „Já se se studenty ve třídě učím, plním vlastně úkoly, které nám dá náš učitel, pomáhám jim při sebeobsluze, povídáme si o budoucnosti, co bude až opustí tuhle školu. Zajímá mě, jestli nad tím přemýšlejí, povídám si o tom třeba i s rodičema. Jsem se studenty v kontaktu i mimo školu.“

F: „Tak já mám nějaký vzdělávací plán, kterýho se musím držet, připravuju studenty na závěrečný zkoušky, dohlížím na to, aby je v klidu udělali, aby je v běžném životě nic nepřekvapilo, tak třeba učíme se počítat peníze, činnosti v domácnosti, jako úklid, vaření. Řešíme třeba mezilidské vztahy, co je vhodné na veřejnosti řešit a co ne.“

Otázka 7: Jak začíná spolupráce s uživatelem?

Odpovědi zaměstnanců jsou různé, opět jako u předchozích otázek záleží na pracovním zařazení, kde daný komunikační partner pracuje. Nejintenzivnější spolupráci se

studentem/uživatelem navazuje pracovnice A., protože vede celý průběh integračního programu, střetává se pravidelně se studentem/uživatelem i jeho rodinou.

A: *„Zase je to individuální. Někteří uživatelé služby začnou využívat ještě při studiu na základní škole speciální. S dalšími se setkávám na praktické škole jednoleté/dvouleté nebo v rámci integračního programu ne teda v literatuře je to tranzitní program. A další skupina uživatelů využívá služby po ukončení praktické školy jednoleté/dvouleté.“*

B: *„Moje spolupráce začíná při nástupu na praktickou školu dvouletou. Někdy se studenti zajímají a přijdou se podívat ještě před nástupem.“*

C: *„V září, když nastoupí do naší třídy.“*

D: *„Když uživatel začne využívat naše služby osobní asistence.“*

E: *„Při nástupu do školy.“*

F: *„Když začne školní rok.“*

Otázka 8: Používáte pro spolupráci s uživatelem kruhové setkání? Pokud ano, popište jeho fungování.

Kruhová setkání jsou pouze pro odborníky/pracovníky z CA, je to pro ně příjemné a užitečné setkání. Dochází k výměně názorů, zamyslí se nad fungováním uživatele v praxi.

A: *„Ano, já vlastně vypracuju s uživatelem, rodičem a asistentem pedagoga Profil na jednu stránku, kde jsou uvedené základní informace o uživateli. Toto bývá základ pro fungování tranzitního programu. Sejdou se všichni odborníci, kteří spolupracují s uživatelem, takže třeba učitel, asistent pedagoga, ergoterapeut, fyzioterapeut a další a pomocí brainstormingu vymyslíme, kam se uživatel může zapojit.“*

B: *„Ano a jsem jeho součástí. Sejdeme se s dalšími kolegy a řešíme, co se studentem dál po škole.“*

C: *„Ano, už jsem se i pár takových setkání zúčastnil. Řešíme zde s dalšími pracovníky, co by student mohl dělat po dokončení studia.“*

D: *„Ne, nepoužívám.“*

E: „Kruhová setkání jsou moc fajn. Sejdeme se odpoledne s dalšími lidmi, kteří znají uživatele, protože s ním spolupracují. Vyměňujeme si zde nápady a zkušenosti.“

F: „Vím, že něco takového probíhá, ale ještě jsem na žádném nebyl.“

Otázka 9: Máte v organizaci zavedený tranzitní program? Pokud ano, uveďte jeho používání.

Pracovnice A. popsala fáze tranzitního programu, tak jak probíhá v CA, zmiňuje všechny přílohy, které jsou pro integračního program důležité a ostatní pracovníci jsou přítomni pouze v některých fázích integračního programu, kde je důležitá jejich role.

A: „Ano, máme. Mám ho na starosti. Je určen pro studenty praktické školy jednoleté a praktické školy dvouleté. Má několik fází. V první fázi se setkávám s uživatelem a jeho rodičem, pedagogem a asistentem pedagoga a někdy bývá přítomna i sociální pracovnice. Zde jim vysvětluji, co je naším cílem. Další setkání, tzv. mapovací – je důležité, aby se zúčastnili oba rodiče (pokud je uživatel má), uživatel, pedagog nebo asistent (může být jen jeden) a já. Vytváříme společně profilové karty. Rodiče donesou fotky od dětství, důležité životní milníky (třeba operace, narození nového sourozence, dovolená atd) a společně si nad nimi povídáme. Já to po setkání vše zpracuji a posílám ke kontrole rodičům. Rodiče mi to případně doplní. Díky tomu už máme vytvořen profil na jednu stránku – takhle to u nás nazýváme, je to životní příběh, kruh vztahů a podpory. Poté proběhne kruhové setkání, tentokrát je bez uživatele a rodičů, sejdou se jen pracovníci, kteří s uživatelem spolupracují – fyzioterapeut, ergoterapeut, pedagog, asistent pedagoga, sociální pracovnice, vedoucí dané služby. Zde se snažíme vymyslet, do jaké činnosti by se uživatel mohl zapojit. Po této schůzce seznámím rodiče a uživatele s našimi nápady a vyberou si, co jim z toho líbí nebo mi řeknou, co by se líbilo jim příp. jejich dítěti. Já pak oslovím firmu nebo zařízení a pokud dojde k vzájemné domluvě, začne uživatel docházet v rámci vyučování 1 – 2x za měsíc. Na pracovišti všechno fotím, protože tam chodím s uživatelem já. Po cestě domů si o té práci povídáme, jestli se mu líbilo nebo ne. Po nějakém čase dojde zase k setkání s uživatelem a rodičem – ukážu jim fotodokumentaci, shrneme, jak to vše probíhalo a domluvíme se, zda chtějí pokračovat. Pokud pokračují, dochází k postupnému „předávání“, kdy s námi do organizace začne chodit osobní asistent z OA SPOLU DO ŽIVOTA – to je zase jedna z našich služeb, ten asistent potom s uživatelem pokračuje v činnosti po dokončení studia.“

B: „Máme, také se ho zúčastním. Pomáhám vytvářet profilovou kartu uživatele a spolu s dalšími kolegy vymýšlíme, co by mohl po škole dělat.“

C: „Ano, máme ho u nás. Týká se i nás, kteří pracujeme na praktický škole jednoletý nebo dvouletý. Já s nima jsem nejvíc, tak je důležitý i moje zapojení. Jde o to, vymyslet něco, aby je to bavilo.“

D: „Něco takového u nás máme. Já ale nevím, jak to úplně probíhá.“

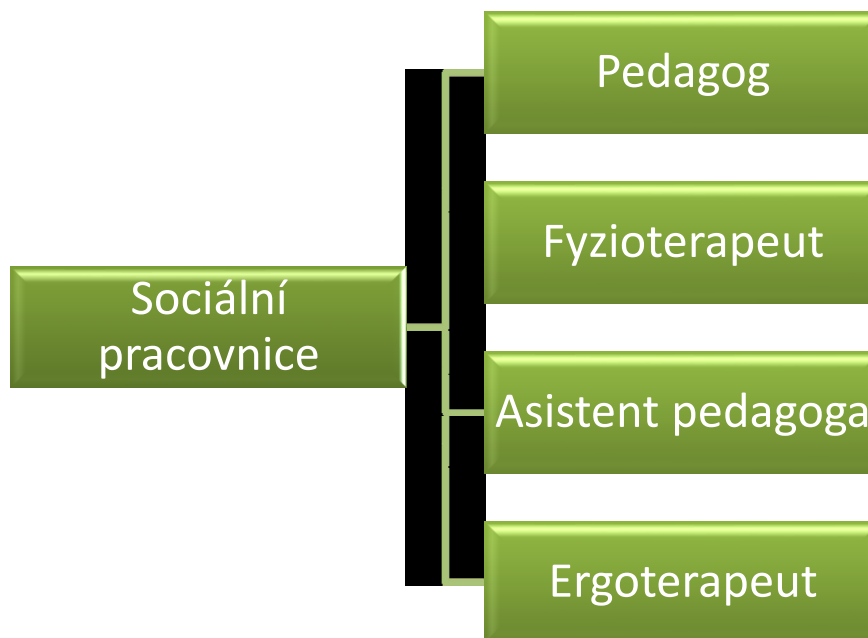
E: „Máme, už jsem se ho několikrát i zúčastnila. Za mě je to super!“

F: „Jo, probíhá, už jsem se ho i zúčastnil. Je to užitečná věc.“

Otázka 10: Jaké profese jsou do kruhových setkání zapojeny?

Vzhledem k tomu, že sociální pracovníce je hlavním iniciátorem hledání vhodného pracovního uplatnění uživatele/studenta, tak stojí na pomyslném vrcholu a organizuje schůzky pracovního týmu kruhového setkání.

Obrázek 2. – Pracovní tým kruhového setkání CA

Zdroj: autorka práce

A: „Tak já jako sociální pracovník svolávám všechny zaměstnance, kteří pracují s daným studentem/uživatelem, aby se zúčastnili kruhového setkání a jsou zapojeni hlavně pedagog a asistent pedagoga, fyzioterapeut, ergoterapeut.“

B: „Různý profese, jak ze sociálu, tak i zdravotníci.“

C: „My ze třídy, fyzioterapeut, ergoterapeut, sociální pracovníci, u kterých je třeba uživatel odpoledne, když skončí ve škole.“

D: „To nevím, kdo tam všechno je.“

E: „Všichni, kdo s uživatelem nějak pracují. Třeba i fyzioterapeut, ergoterapeut.“

F: „Učitel, asistent, fyzi, ergo a asi někdo ze sociálu.“

Otázka 11: Co by podle Vás přispělo k jednodušší integraci osob s kombinovaným postižením na otevřený trh práce? A jaká opatření by k tomu mohla vést?

Nejdůležitějším bodem by měla být příprava rodičů na budoucnost jejich dítěte, kterému nebudou moci celý život pomáhat. Protože jejich děti dospívají a budou muset se v životě uplatnit sami, být co nejméně závislí na pomoci druhých.

A: „Já si myslím, že by se mělo s přípravou začít dříve, ne až na střední škole. Rodiče i uživatel jsou najednou postaveni před tuto situaci, někdy to vypadá, jak kdyby si teprve uvědomili, že jejich dítě je dospělé a nebude do konce života chodit jen do Arpidy. Prospělo by, aby během školní docházky byl čas věnovaný tomuto tématu. Mohlo by se začít třeba už na základce, protože je jednodušší děti na to připravit, že někdy začnou chodit do práce jako mamka nebo taťka.“

B: „Možná by se mohlo zkusit oslovit víc zařízení a podniků ohledně spolupráce. Aby už s námi počítali do budoucna. A třeba by tam mohli docházet i mladší žáci.“

C: „Co nejvíc vést uživatele k samostatnosti. A připravovat k tomu i rodiče, že by se měli zapojovat do činností mimo.“

D: „Třeba zkusit spolupráci s Úřadem práce.“

E: „Seznámit rodiče co nejdřív s budoucností. A že třeba existují i jiná zařízení, než je Arpida. Někteří by to měli i blíže z domova. A pak i v rámci učení více trénovat ty praktické věci do života, to co prostě budou potřebovat.“

F: „Bylo by dobré, kdyby někdo už to s rodiči řešil dříve.“

Otázka 12: Na kolik si myslíte, že jsou studenti Praktické školy jednoleté či Praktické školy dvouleté připraveni na praxi? Prosím oznámkujte jako ve škole.

Odpovědi zaměstnanců autorka zaznamenala do Tabulky 6. – Ohodnocení připravenosti studentů na praxi. Znamky jsou pro lepší přehlednost zprůměrované a převedené na procenta.

Tabulka 6. – Ohodnocení připravenosti studentů na praxi

Pracovníci	Známka	Procenta
A	3	50 %
B	4	25 %
C	4	25 %
D	2	75 %
E	3	50 %
F	3	50 %
Průměr	3,166667	46 %

Zdroj: autorka práce

A: „Tohle je velmi těžké takhle hodnotit. Když se mě zeptáte na konkrétního uživatele, tak odpovím, ale pokud to mám brát takhle všeobecně, tak řeknu, že dobře. Tudiž známka 3. Musíme každého uživatele hodnotit individuálně, protože spousta toho už umí, ale musí se ty činnosti stále opakovat a trénovat, aby je nezapomněli. Potřebují k tomu správné vedení a příkladnou asistenci. Naši uživatelé nejsou nastaveni na plně samostatnou činnost.“

B: „Já tyhle známkové metody nemám rád. Je to škatulkování osob někam, kam úplně se nevejdou nebo nepatří. Řeknu vám to takhle, jeden náš student umí perfektně nakrájet jablka, ale nedokáže komunikovat s cizím člověkem. Takže za něco bych mu dal čtyřku a za něco jedničku. Tohle potřebuje hodně individuální jednání, takhle je někam zařadit. Když to řeknu narovinu, tak spíš neumí, než umí. Zná se se svými studenty dlouho a vím, co od nich čekat. Taky už mi hodně studentů prošlo rukama. Nerad bych je podhodnocoval, ale když to musí být, tak bych dal známku 4.“

C: „Za moji praxi jsem se setkala se spoustou studentů. Jsou snaživí, ale něco prostě nedoženou. Rodiče jim ve všem pomáhají, dělají to za ně nebo je k tomu vůbec nepustí, ale to prostě tak nemá být. Já jsem taky rodič, takže to chápu, že svému dítěti to chtějí usnadnit, ale zase když se na to koukám z pohledu profesionála, tak je to špatně. U nás se můžou spoustu věcí naučit, když chtějí, ale ze začátku se tomu nějaký rodiče brání, jiný zase ne, ty jsou nadšený. Známkou bych tohle snažení ohodnotila asi čtyřku.“

D: „Já jsem se setkala s uživatelem, který spoustu věcí umí. Kolikrát jsem byla až příjemně překvapená. Já jim chci třeba pomoci něco nakrájet, ale oni mě odhánějí, že to umí. Nebo pak jednou jsem se ztratila ve městě a jeden klient mě přesně navedl kudy máme jít, hele a fakt jsme trefili. Jako za mě je to super, určitě nějaký chybičky se najdou, ale to asi u každého. Dávám rozhodně dvojku.“

E: „Tak to je dost těžký. Já jsem v tý dvouletce, takže máme jakoby ty šikovnější studenty. K nám jdou a my s nima pracujeme a spíš je rozvíjíme v tom co umí a když se učí něco nového, tak jim to samozřejmě hned nejde, ale zlepšení je tam vidět. Rozhodně dávám trojku.“

F: „Haha, známku jako ve škole? Tak já známkuju ve škole jednotlivé předměty zvlášť, to je jednodušší. Ale hodnotit všechny předměty dohromady nejde, takže i těžko ohodnotím celkově studenta, který se připravuje na svoje budoucí povolání a má na to třeba jen rok, jako moji studenti. Nemají to vůbec jednoduchý, protože z ničeho nic po nich chceme, aby z dítěte se přeplli na dospělého člověka a nikdo je na to dopředu kolikrát ani nepřipraví. Za tohle bych dal rodičům asi špatnou známku, ale ty děcka se s tím vyrovnají někdy i dobře, že se nebrání a snaží se. Takže v globálu bych jim dal trojku.“

4.1 Případové studie

Pro potřeby tvorby případových studií byla analyzována dostupná dokumentace čtyř klientů Centra Arpida. V rámci zachování GDPR (zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů) autorka pozměnila jména uživatelů a některé konkrétní informace, které by mohly ukázat na konkrétního uživatele, změnila. Záznamy a popisy z průběhu Integrovaného programu autorka přepisovala a upravovala z dokumentace, která jí byla poskytnuta sociální pracovnící, která pracuje v sociální rehabilitaci. Veškerý popis činnosti s uživateli jsou záznamy sociální pracovníce, které autorka záměrně nezkracovala, aby byl zřejmý přesný popis spolupráce.

Je také důležité zmínit, že studenti, kteří navštěvují Praktickou školu jednoletou nebo Praktickou školu dvouletou při Centru Arpida, jsou zároveň uživatelé sociální služby např. sociální rehabilitace. Tato sociální služba jim může pomoci při hledání vhodného pracovního místa.

4.1.1 Uživatel K.

Osobní anamnéza:

Uživatel K. je 21 let starý a narodil se předčasně v Kladně jako chtěné dítě. Do Českých Budějovic se přestěhoval s matkou v roce 2006. Nyní bydlí s matkou a jejím přítelem v panelovém domě v Českých Budějovicích. Doma mají kocoura jménem Šmudla. Diagnostikována dětská mozková obrna (DMO) – kvadruparetická forma, výrazná spasticita na dolních končetinách, strabismus, těžká mentální retardace. Uživatel K. má jednu nevlastní sestru a tři bratry. S biologickým otcem se pravidelně vídá. Do Arpidy začal chodit od 9 let do první třídy základní školy speciální.

Rodinná anamnéza:

Uživatel K. je z neúplné rodiny, žije pouze s matkou a jejím přítelem. Matka se s otcem rozvedli, když bylo uživateli K. 6 let. Poté se matka od biologického otce odstěhovala z Kladna do Českých Budějovic. Rodina má široké příbuzenské vztahy a v místě bydliště spoustu dobrých přátel. Při individuálním vedení neodmítající spolupráci. Maminka chodí do práce, pracuje jako administrativní pracovníce.

Přítel matky je stavbyvedoucí a s uživatelem K. vychází dobře. Mají vztah neutrální povahy. Uživatel K. se se svým biologickým otcem pravidelně vídá a mají spolu dobrý

vztah. V rodině hodně pomáhá babička i dědeček z matčiny strany. Péče ze strany rodiny je příkladná a důsledná.

Zdravotní anamnéza

Obraz vývoje mentálních dispozic v rámci širší normy, pozitivní směr vývoje. Při individuálním vedení spolupracuje se snahou, uživatel K. je velice vnímavý k pochvale a sociálně vstřícný. Nezbytná a důležitá je tolerance k jeho pracovnímu tempu, unavitelnosti při mentální zátěži s ohledem na charakter diagnózy. Uživatel K. momentálně nosí na levé ruce ortézu – je po korekční operaci levé horní končetiny. Dvakrát ročně jezdí s matkou do lázní. Orientuje se přiměřeně věku. Tělesnou potřebu hlásí. Při sebeobsluze potřebuje plně pomoc dospělé osoby.

Verbální projev – expresivní stránka v návaznosti na obraz diagnózy. Komunikující, přiměřené porozumění. Vzhledem k charakteru postižení v názorových úkolech spolupracuje za vedení.

Hrubá motorika – sed na mechanickém vozičku, nepotřebuje fixaci.

Jemná motorika – výrazně snižená, snaha o manipulaci, převážně zapojuje pravou horní končetinu, snaha o dlaňový úchop.

Nejvíce ho baví praktické činnosti, hlavně práce ve Cvičce (kavárna v Centru Arpida) – rád krájí jablka, obsluhuje mixér, utírá nádoby, chodí třídit odpad. V dílně ho moc bavilo vrtání a řezání elektrickou pilou.

V komplexní péči se okolo uživatele K. pohybuje tým pracovníků:

- 4 fyzioterapeuti;
- 2 ergoterapeuti;
- logoterapeutka;
- 3 osobní asistenti;
- učitel speciální školy.

Školní anamnéza

Od roku 2008 začal, chodil do základní školy speciální při Centru Arpida. Do Arpidy také chodil do praktické školy jednoleté. Předtím navštěvoval denní rehabilitační stacionář

v Kladně. Přestup umožněn vzhledem ke stěhování rodiny a na základě komplexního posouzení ve speciálně pedagogickém centru, se souhlasem zákonných zástupců.

Grafomotorika je po obsahové i technické stránce výrazně deficitní. Ve škole se mu velmi daří, učí se rychle a učení ho baví. Psát vlastní rukou mu nejde vzhledem k horší jemné motorice. Vzdělává se z individuálně sestavovaných listů pedagogem za pomoci speciálního pedagoga.

Sociální anamnéza

Uživatel K. je držitelem průkazu pro osoby zdravotně postižené 4. stupně – ZTP/P. Uživatel K. má nárok pobírat příspěvek na péči 4. stupně. Bydlí se svou matkou a jejím přítelem v panelovém domě v Českých Budějovicích. Sociální zázemí má uživatel K. velice dobré. Uživatel K. má v místě svého bydliště spoustu kamarádů. Ve třídě má kamarády, se kterými si dobře rozumí. Rád jezdí za dědou, kde seká trávu s traktůrkem, to ho moc baví. Jezdí i na tříkolce. Rád si povídá s lidmi. Zajímají ho auta a stroje, rád hraje pexeso a pouští si domácí videa na tabletu. Má rád hudbu, poslouchá skoro všechno. Doma pomáhá mamce s domácími pracemi – zvládne sám sundat suché prádlo ze sušáku, sám si připravuje oblečení a batůžek na druhý den.

Při studiu dokumentace uživatele K. se autorce dostal k náhledu „Záznam o poskytování sociální služeb“, kde je uveden proces jeho začleňování do zaměstnání. Tyto záznamy popisují období od září 2018 do června 2019. Tyto záznamy jsou upraveny tak, aby autorka zachovala anonymitu, ale zároveň je neupravovala příliš, aby nezměnila podstatu celého procesu hledání vhodného zaměstnání.

Průběh integračního programu:

Individuální seznamovací rozhovor + společný rozhovor s maminkou – uživatel K. by si s maminkou přál, aby si trénoval mytí rukou a jejich utírání a oblékání trička či mikiny. Maminka by ocenila činnost, kterou by uživatel K. zvládal úplně sám, a nemusela by ho následně kontrolovat.

Společné setkání v rámci Integračního programu – Společného setkání se zúčastnil K., jeho maminka, asistent pedagoga, vedoucí služby a pracovnice SR. Cílem setkání bylo domluvit se na tom, co bude K. za rok po skončení PRŠ dělat a jaké kroky k tomu budou během roku zapotřebí. Maminka souhlasila s návrhem nalezení místa (firmy/instituce),

kam by K. mohl například 2x v týdnu docházet spolu s asistentem a dělat pracovní činnost, která mu půjde a která ho bude bavit (ne placená práce).

Individuální rozhovor, prohlídka prádelny CA – K. přišel v doprovodu asistenta. Uživatel K. si pamatoval, co jsme dělali minule i o čem jsme si povídali v rámci společného setkání Integračního programu (+ kdo se zúčastnil).

Individuální rozhovor, třídění odpadu – Domluvila jsem s uživatelem K. na „prádelnu v CA na zkoušku“ ve středu dopoledne na 1 hodinu. Poté K. zkoušel třídit odpad – občas i plete materiál papír/plast, není to rozhodně 100 %. Každopádně poznal bezpečně skoro všechny předměty (obal od cukru, plastová lahev od Coca coly, krabička na vajíčka. Mechanicky dokázal předměty vyndat z krabice a rozdělit je na 2 místa.

Vyzkoušení pracovních činností v prádelně CA – Uživatel K. si dnes vyzkoušel pracovní činnosti v prádelně CA s kolegyní. Zvládl sundávat prádlo ze sušáku, ale ke skládání potřeboval asistenta. Vkládat mokré prádlo na sušák uživateli K. spíše nešlo, ale když mu něco upadlo, sám si to byl většinou schopný zvednout. Uživatel K. zkoušel i žehlit prádlo (poprvé v životě), ale k tomu potřeboval také asistenci a vhodnější by byla menší a lehčí žehlička. Závěr se jeví tak, že uživatel K. by v klasické prádelně potřeboval pomoc asistenta, dobře zvládá přesouvat a přendávat různé předměty. Nicméně uživateli K. se práce v prádelně vcelku líbila.

Vyzkoušení skartování – s uživatelem K. jsme jeli ke kopírce vyzkoušet práci se skartovačkou (K. přístroj neznal, nevěděl, k čemu slouží). Nejprve jsem uživateli K. ukázala, jak skartovačka funguje, poté vložil papír asistovaně. Několik papírů poté vložil sám, ale byla nutná moje asistence, kdy jsem mu musela zvednout ruku, aby papír po vložení do skartovačky včas pustil. Vypadá to, že uživateli K. skartování půjde dobře a bude ho bavit. Maminka měla nejprve trochu obavy z bezpečnosti, ale poté sama říkala, že by to pro K. mohla být vhodná práce, jelikož u toho nemusí tolik přemýšlet a rychle se neunaví. Pokud by skartování probíhalo ve firmě, která se vyskytuje v prostředí aut či zahradní techniky, uživatel K. by mohl být spokojený.

Exkurze (úvodní setkání) Čevak – S uživatelem K. jsme dnes byli poprvé v nějaké firmě. Uživatel K. firmu Čevak neznal, vysvětlila jsem mu stručně, čím se zabývají a že budova (do které míříme) slouží jako administrativní. V Čevaku se seznámil s pracovníci

(při setkání byl spíše mlčenlivý, zdrženlivý, ale když jsem ho pobídla, na otázky ve stručnosti odpověděl). Uživatel K. si prohlédl prostory a bylo mu vysvětleno, že v kancelářích pracovníci vyřizují různé papíry, které se ale někdy musí také zlikvidovat, a to bude důležitý úkol pro K. Bezbariérové WC jsme bohužel nenalezli, asistence je u K. zapotřebí poměrně velká.

Exkurze na Teologické fakultě JU – Uživatel K. se šel poprvé seznámit s prostředím TF JU. Vysvětlovala jsem uživateli K., co to je za školu, kdo na ní studuje, kdo je pan děkan i proč tam bude zkoušet skartovat. Uživatel K. si již na zpáteční cestě vše výborně pamatoval (pamatoval si i část cesty). Pan děkan nás provedl zázemím děkanátu, ukázal nám zasedací místnost i se skartovačkou, kde si K. vyzkoušel 2x vložit papír do skartovačky, také jsme se byli podívat v místní kapli. Bezbariérový záchod je OK.

Skartování ve firmě Čevak – S uživatelem K. jsme byli dnes podruhé v Čevaku a K. zde poprvé skartoval. Uživatel K. má velmi dobrou paměť a poměrně i dobrý orientační smysl. Uživatel K. se seznámil se skartovačkou a zvládl soustředěně skartovat cca 15-20 minut, poté potřeboval pauzu na svačinu a po svačině zvládl skartovat ještě dalších cca 15-20 minut. Uživatel K. seskartoval celý jeden velký štos papírů, který měl připravený. Papíry jsem K. podávala cca po 4-6 kusech. Uživatele K. práce bavila a chce přijít i příště.

Skartování na TF JU – Uživatel K. byl dnes podruhé na TF a poprvé zde skartoval. Skartovačku jsme si vypořádali banánovou krabicí. Uživateli K. vyhovovalo, když jsem mu papíry připravovala – cca 2 listy (bez svorek) na sobě přepulit a takto ve formátu A5 je K. podávat. Pokud měl K. papíry připravené na klíně, nebral je postupně, ale celý velký štos chtěl najednou strčit do skartovačky. Uživatele K. skartování moc baví a dnes byl velmi rychlý.

Skartování v Čevaku – Uživatel K. dnes skartoval v Čevaku podruhé – moc se těšil a šlo mu to. Uživateli K. se moc líbí, když mu ukážu otevřený zásobník na skartovaný papír na začátku a pak v průběhu skartování, jak se zásobník plní. Uživatel K. dnes opět pracoval v podobném režimu jako posledně tzn. 15min práce, 15 min odpočinek se svačinou, 15 min práce.

Skartování na TF JU – Uživatel K. skartuje opravdu nadšeně, je rychlý a jde mu to. Dnes jsme vylepšili způsob ohýbání a podávání papírů (přepulit cca 2-3 listy a K. je podat

ohnutou hranou dolů směrem ke skartovačce – tak se mu tam papíry nerozjedou před otvorem).

Skartování v Čevaku – Uživatel K. se na skartování těšil, cestu si opravdu velmi dobře pamatuje (kudy jsme jeli minule, jak se jmenuje naše zastávka). Po cestě K. rád pozoruje auta a nákladáky a poznává jejich značky. V Čevaku K. zvládl skartovat 20-25 minut bez přestávky. Uživateli K. podávám přehnuté papíry (cca 3-4 listy najednou), K. byl rychlý a sám si o papíry často říkal. Potom K. svačil cca 10-15 minut (trénovali jsme základy slušného chování – aby nezapomínal o něco poprosit, poděkovat či pozdravit).

Exkurze a 1. skartování na Úřadu práce – S uživatelem K. jsme byli dnes poprvé na ÚP. Po cestě jsem K. vysvětlovala k čemu ÚP slouží a co se tam skartuje za papíry. Uživatel K. měl už od rána dobrou náladu, hodně pozoroval okolí, ptal se a ukazoval mi auta nebo cestu. Po příchodu se nás ujal pan B., který nás zavedl do nevyužívané jídelny, ve které na nás čekala nová velká skartovačka. Seznámila jsem K. s novým přístrojem a začali jsme hledat vhodný způsob vkládání papírů, při kterém by byl K. co nejvíce samostatný. Bohužel tato skartovačka měla moc hluboko řezací nože a K. potřeboval vždy moji pomoc při vkládání papírů, samotnému mu to nešlo a byl z toho trochu zklamaný a rozčilený. Po půl hodině dorazil pan B., který nám proto nabídl dovézt skartovačku jinou (starou, menší). S touto skartovačkou už K. dokázal vkládat papíry jen s mojí malou asistencí jako například v Čevaku nebo na TF JU a byl spokojený.

Hodnotící setkání Integrovaného programu – Dnes jsme se sešli s K., maminkou a vedoucím služby ohledně zhodnocení celého IP. Nejprve jsme zrekapitulovali K. zapojení v Čevaku, na Teologické fakultě a na Úřadu práce. Závěr: Uživatel K. by chtěl 1x týdně docházet skartovat do Čevaku, 1x týdně na TF JU a 1x za 14 dní skartovat na ÚP. Maminka hodnotí Integrovaný program kladně – je ráda, že se podařilo najít pro K. vhodné uplatnění.

TF JU – Uživatel K. dnes skartoval na TF JU u pana děkana. Zvládal vše jako obvykle. Dnes jsme se zaměřili zejména na etiketu (kdy a koho zdravít, jak poděkovat nebo poprosit).

Skartování v Čevaku – Uživatel K. měl dnes hodně energie i dobrou náladu. Uživatel K. potřebuje, aby mu asistent věnoval plnou pozornost.

Skartování + předávání do OA „Spolu do života“ - Teologická fakulta – Dnes jsme šli na TF JU i se dvěma osobními asistenty OA Spolu do života, jakožto s novými asistenty, kteří budou od září K. doprovázet na různá pracoviště. Uživatel K. i pan děkan se s nimi seznámil, my s K. jsme jim poté vysvětlili systém práce a další specifika, kterou asistence K. obnáší. Uživatel K. při komunikaci upřednostňoval zejména asistenta mužského pohlaví. Uživatel K. by měl od září docházet na TF pravidelně každý pátek.

Skartování + předávání do OA „Spolu do života“ – Úřad práce – Dnes jsme předali pracoviště na ÚP, kde K. skartuje papírové vyřazené nabídky práce. Uživatel K. skartuje na malé skartovače listy papíru přeložené v půlce po cca 3 kusech. Uživatel K. byl během předávání docela nesoustředěný a unavený z množství lidí a podnětů okolo něj. Od září by měl K. docházet na ÚP pravidelně 1x za 14 dní.

Skartování + předávání do OA „Spolu do života“ – Čevak – Dnes jsme předávali pracoviště v Čevaku, kde K. také skartuje. Uživatel K. byl nadšený z nové skartovačky, kterou mu tam vedení pořídilo. Skartoval velmi rychle a plynule, měl z toho radost. Od září by měl K. docházet do Čevaku pravidelně každou středu.

Z výše uvedeného vyplývá, jak u uživatele K. probíhá zaměstnávání a zvykání si na novou pozici. Pro pracovníky není vůbec jednoduché uživatele s kombinovaným postižením zapojit. Na kruhových setkáních, které svolává sociální pracovnice se schází multidisciplinární tým, na němž odborníci předkládají svou představu, jak by se klient mohl zapojit. Nezáleží jen na názoru odborníka, ale především na názoru uživatele a jeho rodiny.

4.1.2 Uživatelka M.

Osobní anamnéza:

Uživatelce M. je 20 let, narodila se předčasně v Písku, jako chtěné dítě. Bydlí s matkou, nevlastním otcem a mladší sestrou v rodinném domě u Prachatic. Mají velkou zahradu s bazénem, mají také tři malé psy a křečka. Diagnostikována dětská mozková obrna (DMO) – diparetická forma, epilepsie, střední mentální retardace. S biologickým otcem a jeho rodinou se pravidelně navštěvují a pořádají společné akce. Do Arpidy začala chodit v 5 letech do mateřské školy.

Rodinná anamnéza:

Uživatelka M., žije s matkou a jejím manželem, ten není uživatelky M. biologický otec, pouze si M. osvojil. Matka se s biologickým otcem rozvedla. Rodina má velice široké příbuzenské vztahy nejen v místě bydliště. Navštěvují se spoustou kamarádů a přátel. Hodně s rodinou cestuje a navštěvuje kulturní akce. Péče ze strany rodiny je příkladná a důsledná.

Zdravotní anamnéza

Uživatelka M. se pohybuje, pomocí invalidního vozíku. Několikrát do roka jezdí s matkou do lázní.

Verbální projev – expresivní stránka v návaznosti na obraz diagnózy. Komunikuje, velká slovní zásoba, je ji dobře rozumět. Vzhledem k charakteru postižení v názorových úkolech spolupracuje.

Hrubá motorika – sed na mechanickém vozíčku, nepotřebuje fixaci. Potřebuje pomoc při přesunu na lůžko/vozík a zpět, při oblékání menší dopomoc.

Jemná motorika – ovládá bez problémů mobilní telefon, PC. Dokáže psát perem i tužkou.

Nejvíce ji baví číst romantické knížky, je pro ni důležitý mobilní telefon. Komunikuje tak se svými kamarády. Ráda sleduje na mobilním telefonu oblíbené seriály a pouští si písničky. Píše také různé příběhy a vede si osobní deník.

V komplexní péči se okolo uživatelky M. pohybuje tým pracovníků:

- 1 fyzioterapeut;
- 1 ergoterapeut;
- logoterapeutka;
- 2 osobní asistenti;
- učitel speciální školy.

Školní anamnéza

Od roku 2005 začala chodit do mateřské školy při Centru Arpida. Zde také chodila do základní školy speciální do 1. třídy. Do druhé třídy přestoupila do základní školy v Prachaticích, kam chodila až do 10. třídy základní školy. Poté opět nastoupila do Arpidy do praktické školy dvouleté.

Grafomotorika je po obsahové i technické stránce dobrá. Ve škole ji nejvíce baví český jazyk, rodinná výchova a plavání. Nejméně ji baví matematika.

Sociální anamnéza

Uživatelka M. je držitelem průkazu pro osoby zdravotně postižené 3. stupně – ZTP/P. Uživatelka M. má nárok pobírat příspěvek na péči 3. stupně. Bydlí se svou matkou a jejím manželem v rodinném domě u Prachatic. Sociální zázemí má uživatelka M. velice dobré. Uživatelka M. má v místě bydliště spoustu dobrých kamarádů, se kterými se pravidelně navštěvuje, příp. si volají přes mobilní telefon. Aktivně využívá také sociálních sítí.

Ve třídě má kamarády, se kterými si dobře rozumí. Ráda čte knížky, poslouchá hudbu, dívá se na seriály a často navštěvuje kina a výstavy. Jednou by ráda napsala příběhy o svém životě. Doma pomáhá s domácími pracemi.

Při studiu dokumentace uživatelky M. se autorce dostal k náhledu „Záznam o poskytování sociální služby“, kde je uveden proces jejího začleňování do zaměstnání. Tyto záznamy popisují období od září 2018 do nyní. Tyto záznamy byly upraveny tak, aby autorka zachovala anonymitu, ale zároveň je neupravovala příliš, aby nezměnila podstatu celého procesu hledání vhodného zaměstnání.

Průběh integračního programu:

Společné setkání s rodiči v rámci Integračního programu – Uživatelka M. dorazila na plánované setkání spolu s oběma rodiči. Na setkání byla přítomna také asistentka pedagoga z její třídy a vedoucí služby. Uživatelka M. a její rodiče souhlasili s následující nabídkou. V rámci pravidelného docházení na SR a v rámci zapojení se do Integračního programu:

1. Uživatelka M. během tohoto školního roku vyzkouší různé pracovní činnosti ve firmách/institucích. Nejvíce se jí líbil nápad oslovit knihovnu/knihkupectví/antikvariát v Českých Budějovicích. Uživatelka M. by s rodiči chtěla také najít vhodné pracovní zařazení v Prachaticích či blízkém okolí (pracovnice SR proto bude spolupracovat s paní ze sociálního odboru v Prachaticích).

2. Uživatelka M. si vyzkouší absolvovat několik dnů v Sociálně terapeutických dílnách CA včetně dílny Hirzova a také několik dnů v Sociálně terapeutických dílnách ve Stroomu Dub u Prachatic.
3. Uživatelka M. bude zvyšovat svou soběstačnost v rámci SR i ve škole, a to konkrétně: nácvikem svlékání bundy.
4. Pracovnice SR předá M. a jejím rodičům kontakty na případné fyzioterapeuty z okolí Prachatic, ke kterým by M. mohla dojíždět na cvičení.
5. Uživatelka M. bude pravidelně přispívat svými články do časopisu *Arpid'ák*.

Spinkování papírů, vkládání papírů do obálky, skartování – Chtěla jsem vědět, jak je na tom M. s kancelářskými pracemi, a proto nejprve spinkovala papíry. Sešívání papírů zvládla jen s asistencí. Přehnutí papíru a vložení do obálky: papír přehnula jen s dopomocí, vložit do obálky ho zvládla sama (ačkoli bylo vše trošku zmačkané). Poté jsme přešly ke skartování – M. znala pojem skartovačka i co takový stroj dělá, ale nikdy s ní prý nepracovala. Uživatelce M. jsem tedy fungování vysvětlila a nejprve jsem jí papíry podávala. Uživatelka M. si po chvíli řekla o to, že si bude papíry z krabice odebírat sama i si je sama bude překládat. Tyto činnosti zvládla sama, ale při překládání papírů byla hodně v předklonu a seskartovala tak jen málo papírů. Skartování jako takové ohodnotila tak, že jí to sice moc nebaví, ale když by jiná práce nebyla, tak by to samozřejmě dělala. Za mě osobně jí skartování půjde s asistencí.

Přepisování psaného textu do Wordu – Potřebovala jsem vědět, jak je na tom M. s přepisováním na PC. Uživatelce M. jsem proto připravila vytištěný text (překlad oblíbené zahraniční písničky), písmo a velikost jsem různě nakombinovala. Uživatelka M. nechtěla notebook ničím podložit, měla ho v klasické poloze na stole. Word zná, sama si bez upozornění zvětšila písmo. Text čte dobře jen občas s malými chybami (patkové písmo, velikost 12). Přepisovala samostatně, vyhovovalo jí barevné zvýraznění přepisované pasáže. Čtyři krátké odstavce přepisovala cca 30 minut. Občas měla v textu chybu (přehlídla se do dalšího řádku nebo vynechala či přidala 1 písmeno navíc). Pokud by na ní nebyl vyvíjen časový tlak a někdo by po ní text zkontroloval, přepisování by nejspíš zvládala a i by jí to bavilo.

Skartování – Dnes jsme s M. skartovaly. Z této činnosti není úplně nadšená, ale zvládá jí velmi dobře – je poměrně rychlá, zvládne vsunout papír přeložený v půli i nepřeložený. Občas je zvědavá a chce si papíry prohlížet. Uživatelka M. se zajímala o to, jak pokračuje

vyjednávání s pracovníci ze sociálního odboru v Prachaticích, ve Stroomu Dub, v Chelčicích či v knihovnách v ČB. Uživatelka M. zvládla skartovat v kuse cca 25 minut. Když byli v místnosti další lidé, trochu jí to rozptylovalo.

Setkání s rodiči – Dnes jsem se sešla s M. a s jejími rodiči, abychom se domluvili na dalším postupu v Integročním programu. Pověděla jsem M. a rodičům o možnosti pracovního zapojení na městském úřadě v Prachaticích a v Biologickém centru v Českých Budějovicích. Na obou místech by se jednalo zejména o administrativní pomocné činnosti. Uživatelce M. i rodičům se obě nabídky líbily, zejména pak Biologické centrum. Poté jsme se bavili o možnosti navštívit a vyzkoušet několik dnů v STD pod organizací Stroom Dub u Prachatic. Maminka prý nějakou zkoušku domluví. Dále jsme mluvili o fyzioterapii, kterou by M. chtěla využívat cca 1x týdně v CA i po skončení Praktické školy. Zároveň jsem M. a rodičům nabídla i možnost využití SR (procvičování trivia, nácvik nakupování, vaření aj.). Uživatelka M. také zmínila domov svatého Linharta v Chelčicích, ale rodiče tuto možnost rovnou zamítli. Uživatelka M. byla z možností práce docela nadšená, ale když jsme mluvili o triviu, bylo na ní vidět, že se jí nechce „učit“ ještě i po skončení školy.

1. zkouška – Městský úřad Prachatic – Uživatelka M. se na toto pracoviště moc těšila, prý už ani nemohla došpat. V Prachaticích jsem na M. čekala na domluveném místě, M. dorazila s maminkou zhruba o 15 minut později, uživatelka M. se potom ani nechtěla omlouvat pracovníci ze sociálního odboru, která s námi spolupracuje. Na úřadě jako na pracovišti jsme byly pracovně poprvé, ale M. prostředí i paní pracovníci zná. Uživatelka M. byla potěšená, když na dveřích zasedací místnosti (kde jsme pracovaly), byla nalepená cedulka, že dnes zde bude pracovat Arpida. S uživatelkou M. a paní pracovníci jsme si nejprve vysvětlily koncept těchto návštěv a poté M. dostala za úkol připravit nástěnné kalendáře (vždy nalistovat na měsíc červen). Ačkoli byly kalendáře velkoformátové, M. šlo otáčení docela dobře. Dalším úkolem bylo vkládání papírového obrázku do plastové obálky s nastříhanými kousky papírových puzzlí a následné zalepení obálky. Uživatelka M. potřebovala u této činnosti občas dopomoc (zkontrolovat, přidržet obálku, přelepit apod.), ale jinak jí tato činnost šla také dobře a bavilo jí to. Uživatelka M. byla nadšená z rozhovoru a video reportáže, v rámci které M. natáčela prachatická kabelová televize.

1. exkurze – Biologické centrum AV v Českých Budějovicích – Dnes jsme byly s M. poprvé na exkurzi v Biologickém centru (BC). Uživatelka M. byla prý od rána nervózní,

ale na konci setkání už byla uklidněná. Uživatelka M. se seznámila s paní tajemnicí, která nás provedla částí budovy a vysvětlila co se v BC odehrává. Podívaly jsme se také na bezbariérové toalety, které byly špatně dostupné, protože k nim vedly schody. Od minulé návštěvy vedení nechalo zřídit kovovou rampu. Poté jsme s M. obhlédly skartovačku a velké množství papírů, které čekají na skartaci. Uživatelka M. dostala dárkovou tašku a firemní tričko s logem BC.

2. zkouška: Městský úřad v Prachaticích – S uživatelkou M. jsme dnes byly podruhé na Městském úřadu v Prachaticích. Uživatelka M. se moc těšila a dnes má velkou pochvalu, protože s maminkou přijely včas. Na M. dnes čekaly 3 úkoly. Jako první měla M. za úkol orazítkovat pokladní bloček. Nejprve to M. zkoušela klasickým dřevěným razítkem s inkoustem v podušce, ale to jí moc nevyhovovalo (barva byla často rozmazaná a písmo nečitelné). Proto pracovnice sociálního odboru donesla kancelářské razítko, které stačí jen stlačit a obtisknout. S tímto typem to už šlo M. lépe, ale byla zapotřebí menší asistence (přidršet rovně bloček, narovnat ho, případně razítko M. trochu posunout). Zhruba po půl hodině měla M. hotovo a dala si pauzu. Poté pokračovala v druhém úkolu – vkládala vytištěné papírové fotografie A4 do laminovacích folií, které se potom zatavily. Uživatelka M. zvládla otevřít folii a papír vložit, ale upravit ho a zarovnat s folií už nesvedla. Vysvětlila jsem M., jak se musí folie do laminovačky vkládat a M. folie připravovala. Většinou je nachystala správným koncem směrem k laminovačce, ale několikrát udělala chybu (párkrát si toho všimla sama, ale většinou jsem jí na to musela upozornit). Folií do laminovačky vkládala s asistencí. Jako třetí úkol M. dostala nafotit probíhající výstavu, napsat o ní krátký článek a vše poslat pracovníci. Uživatelka M. dnes pracovala dobře, snažila se, byla ráda za pochvalu. Zhruba 2x se za M. přišla podívat nějaká pracovnice, která M. zná, pozdravily se, v krátkosti popovídaly – M. měla radost, ale většinou je nervózní, když se někdo dívá, jak pracuje. Uživatelka M. byla spokojená, příště chce přijít zase.

3. zkouška: Městský úřad v Prachaticích – Uživatelka M. dnes dorazila s rodiči relativně včas. Uživatelka M. měla dnes za úkol „pracovat v terénu“ – měla roznést letáčky s nabídkou sportovního odpoledne pro seniory do schránek obyvatel domu s pečovatelskou službou. Uživatelka M. potřebovala asistenci samozřejmě při přesunech (zejména do kopce nebo po zámkové dlažbě). Při pohybu na vozíku spoléhala hlavně na mě, nechtělo se jí moc pomáhat. Letáky do schránek nedokázala vsunout, tak mi

jednotlivé letáčky připravovala a podávala. Uživatelce M. se moc líbilo, že byla venku a mohla tak potkat hodně přátel či známých lidí. Před odjezdem jsme se s M. byly ještě podívat v nových prostorech komunitního centra a M. tak mohla vyzkoušet bezbariérovost budovy. Domluvily jsme se s pracovnící sociálního odboru, že budeme aktivně hledat asistentku k M., oslovíme zdejší pečovatelskou službu.

Uživatelka M. shání vhodného asistenta, který by ji doprovázel na Městský úřad v Prachaticích. Dále budou probíhat návštěvy v Biologickém centru AV v Českých Budějovicích. Pokud bude uživatelka M. spokojena a bude chtít pokračovat, proběhne předání do OA Spolu do života.

4.1.3 Uživatel A.

Osobní anamnéza:

Uživatel A. je 22 let starý, narodil se v Českých Budějovicích. Bydlí s matkou, otcem a starší sestrou ve dvougeneračním rodinném domě s velkou zahradou na okraji Českých Budějovic. Mají psa jménem Fína. V přízemí domu bydlí babička s dědou. Diagnostikována vývojová dysfázie, vrozené vady, autismus, středně těžká mentální retardace. Do mateřské školy chodil do Světlušky. Do Arpidy začal chodit v na základní školu speciální. Uživatel A. také navštěvuje Auticentrum v Českých Budějovicích.

Rodinná anamnéza:

Uživatel A. žije s matkou, otcem a starší sestrou ve dvougeneračním domě na okraji Českých Budějovic. Dříve bydleli v panelovém domě. Rodina má široké příbuzenské vztahy v místě bydliště. Velkou pomoc rodičům v péči o uživatele A. poskytuje starší sestra a prarodiče. Péče ze strany rodiny je příkladná a důsledná.

Zdravotní anamnéza

Ve třech letech věku se matce A. zdálo, že se nevyvíjí jako zdravé miminko, proto s A. navštívila pediatra. Uživatel A. se pohybuje samostatně, bez jakékoli pomoci.

Verbální projev – Komunikuje, je mu dobře rozumět. Vzhledem k charakteru postižení v názorových úkolech spolupracuje. Uživatel A. je velice upovídaný, rád komunikuje a vypráví zajímavé příběhy.

Hrubá motorika – samostatná lokomoce, bez použití kompenzačních pomůcek.

Jemná motorika – správný úchop tužky, grafomotorická cvičení zvládá za vedení, nápodoba kruhu přechází ve spontánní čmáraní, umí ovládat iPad.

V komplexní péči se okolo uživatele A. pohybuje tým pracovníků:

- 2 fyzioterapeuti;
- 2 ergoterapeuti;
- logoterapeutka;
- 1 osobní asistent;
- učitel speciální školy.

Školní anamnéza

Do mateřské školy začal chodit do Světlušky. Od roku 2004 začal, chodit do základní školy speciální při Centru Arpida, kde pokračovat až do praktické školy jednoleté.

Grafomotorika je po obsahové i technické stránce velmi snižena. Ve škole ho nejvíce baví praktické nácviky – nakupování, vaření, kavárna Cvička a muzikoterapie. Rád pracuje na počítači a učí se novým věcem. Nemá rád matematiku a výtvarnou výchovu. Má rád, když se něco děje a není nuda.

Sociální anamnéza

Uživatel A. je držitelem průkazu pro osoby zdravotně postižené 4. stupně – ZTP/P. Uživatel A. má nárok pobírat příspěvek na péči 4. stupně. Bydlí se svou matkou, otcem a starší sestrou ve dvougeneračním domě na okraji Českých Budějovic. Sociální zázemí má uživatel A. velice dobré. Uživatel A. si rád zpívá, poslouchá hudbu nebo kouká na filmy. Jeho otec hraje v kapele na kytaru. Mamce pomáhá s domácími pracemi – při vaření, uklízí nádobí z myčky a vyndává prádlo z pračky. Nemá rád práce na zahradě, protože se nerad zašpiní. S rodiči jezdí často na výlety, na prohlídky hradů, zámků, kostelů a klášterů. Nejraději má klášter ve Vyšší Brodě. Také ho velice zajímají vlaky.

Integrační program:

Společné setkání v rámci Integračního programu – Uživatel A. dorazil na plánované setkání spolu s oběma rodiči. Na setkání byla přítomna také asistentka pedagoga a pracovník návazné podpory. Uživatel A. a jeho rodiče souhlasili s následující nabídkou. V rámci pravidelného docházení na SR a v rámci zapojení se do Integračního programu:

1. Uživatel A. během tohoto školního roku vyzkouší různé pracovní činnosti ve firmách/institucích/organizacích. Nejvíce se mu líbil nápad oslovit různé farnosti (například v Klášteře Zlatá Koruna, kam by mohl dojíždět oblíbeným vlakem) a nápad oslovit českobudějovický golfový club. Dále si A. vyzkouší práci v sociálním družstvu Vlna v Českých Budějovicích.
2. Uživatel A. si vyzkouší absolvovat několik dnů v Sociálně terapeutických dílnách CA včetně dílny Hirzova a několik dnů v Denním stacionáři pro dospělé v CA. Rodiče dostanou kontakt na využití Osobní asistence (A. by mohl s asistentem například na koncert nebo do kina).

Třídění odpadu – S uživatelem A. jsme po příchodu znovu trénovali vcházení do dveří až po vyzvání. Uživatel A. si pamatoval na včerejší setkání s rodiči a zmiňoval klášter. Chtěla jsem zjistit, zda umí rozlišit materiál papír x plast a roztřídit tak odpad. Materiály se mu pletly nebo to odhadoval, pletl si i barvy kontejnerů. U kontejneru vyhazoval odpad vždy do té popelnice, kterou jsem mu ukázala. Každý kousek prohlížel, rozkládal, osahával a komentoval. Když mu něco upadlo, zvedl to sám od sebe bez mého upozornění. Na zpáteční cestě vzal oba dva koše, usmíval se a komentoval to slovy, že je silný a šikovný.

Utírání prachu, zalévání květin, mytí nádobí – Uživatel A. si pamatoval, že minulý týden proběhlo setkání s rodiči, ale už nedokázal říct proč a na čem jsme se domluvili. Dnes jsem chtěla vyzkoušet, jak A. zvládne utírání prachu na okenním parapetu. Zvládl s malou dopomocí nalít vodu do lavoru, ždímat hadr se mu moc nechtělo. Dala jsem mu proto rukavice, ale ani s těmi to nebylo kvalitní. Uživatel A. kroužil rukou s hadříkem převážně na jednom místě, musela jsem mu ukazovat, kam má ještě zajet, do rohů nechtěl vůbec. Zalévání květin bylo s pomocí – nedokázal, odhadnout kolik vody se vejde do mističky, jednu přelil, i když jsem mu řekla „dost, stačí“ tak lil z konvice vodu dál. Pamatoval si, kam patří konvice i (když to zkoušel podruhé) jak se nalévá voda z kohoutku do kropičky.

Skartování – A. dnes na začátku opět vzpomínal na to, že tu byl na setkání jeho tatínek a povídali jsme si. Když jsme šli skartovat, A. prohodil, že to zná, že to doma s tatínkem zkoušeli. Vysvětlila jsem mu smysl skartování. Uživatel A. pochopil systém skartování poměrně rychle. Nejprve skartoval po 1 listu na výšku a vždy si ho pečlivě narovnal a

kolmo zasunoval do skartovačky, po chvíli ale zvládnul i skartování po 2-3 listech, které byly přeložené. Ze začátku skartování také měl A. tendenci nedávat pozor na ruce, proto jsem mu potom připomínala, aby je po vložení papíru dal pryč. Uživatel A. dokázal nést krabici s papíry a na zpáteční cestě i deštník.

Spinkování a překládání papírů, sbírání papírových kuliček v trávě – Uživatel A. si opět vzpomněl na tatínka, který se účastnil setkání v rámci IP. Chtěla jsem dnes vyzkoušet, jak A. zvládne spinkování a překládání papírů. Papíry překládal nepřesně, ale bavilo ho srovnávat papíry do dvou hromádek, spinkovat zvládl s dopomocí (málo na sešivačku tlačil). Poté jsme muchlali papíry do kuliček, které jsme následně rozházeli venku po trávě. Uživatel A. zvládl dojít sám do šatny a rychle se přezout, když jsem ho o to požádala. Uživatel A. poté venku papírové kuličky sbíral a vkládal je do koše – sbíral rychle, rukavice nechtěl, kuličky našel vždy sám bez mého upozornění (až na jednu), sahat do mokré trávy mu nevadilo. Při sbírání se pořád smál, prý ho to bavilo.

Zametání, přinesení letáků, odnos trouby a flipchartu – A. mi nejprve pomohl odnést flipchart a troubu – občas moc pospíchal a nevěděl, kde má předmět chytit. Při zametání byla nutná dopomoc – nevěděl kde a jak má systematiky zametat, nametení na lopatku nezvládal (lopatku držel nadzvednutou nad zemí). Uvařit čaj zvládl samostatně.

Exkurze na děkanství, v katedrále svatého Mikuláše – Dnes jsme byli s A. poprvé na děkanství a v katedrále. Uživatel A. se těšil, s maminkou očividně probírali, s kým se A. seznámí a co bude v katedrále dělat. Uživatel A. byl při seznámení trochu nervózní (zakrýval si obličej dlaněmi, nechtěl udržet oční kontakt). Nejprve jsme společně s panem farářem popovídali a poté jsme šli na prohlídku katedrály. Pan farář uživateli A. ukázal sakristii s různými předměty (ornáty, kadidlo), poté oltář se svatým Mikulášem, kde bude A. utírat prach v lavicích a květiny u křtitelnice, zpovědnice apod. Uživateli A. se exkurze líbila a příště chce opět přijít. V MHD byl rozpačitý a trochu neohrabaný.

Individuální rozhovor – A. mi už po cestě na do Arpidy vyprávěl, kde jsme spolu v pondělí byli a co všechno v katedrále viděl. Vytiskla jsem A. fotky, rád si je prohlížel a k jednotlivým fotografiím jsme si vyprávěli. Uživatel A. si většinu věcí pamatoval, dokonce si zapamatoval slovo „ornát“. Uživatel A. se chce naučit pokřížovat, proto jsme několik minut toto trénovali.

Skartování – A. skartoval dobře, akorát byl trochu nervózní a rozptýlený z toho, že se v místnosti střídavě objevovala paní sekretářka. Občas jsem mu musela ukázat, jak má papír do skartovačky vkládat. Uživatel A. opět zmiňoval návštěvu v kostele. Měl radost z písničky za odměnu (zpíval a tančil).

Zkouška v katedrále – děkanství – A. se na práci do katedrály těšil, v autobuse zmiňoval pana faráře, který volal s tím, že musel narychlo zhruba na hodinku odejít, a proto pověřil svého kolegu. V katedrále se konala mimořádně od 9 hodin mše, a proto jsme s A. šli zametat listí ve dvoře farnosti. Uživatel A. tuto činnost zřejmě moc často nedělá. Většinu času jsem s A. asistovaně zametala, poté A. držel lopatu, na kterou jsem nahrnovala listí, a sám lopatu vysypal do popelnice. Po cca 35-40 minutách jsme si šli dát pauzu do kanceláře. Uživatel A. chtěl počkat na pana faráře, jeho kolega nám nabídl skartování. Skartovačka byla nižší, velmi pomalá a měla otvor více z boku, než jak byl A. zvyklý od skartovačky v Arpidě. Každopádně podávala jsem A. buď celé papíry, ale zejména papíry přepůlené a A. práci zvládl moc dobře, bavilo ho to. Celkem jsme na děkanství strávili hodinu. Uživatel A. vypadal spokojeně, cestou z děkanství si začal zpívat. V autobuse se A. choval tiše, seděl s batohem na klíně a věděl, kde budeme vystupovat.

Zkouška – Katedrála sv. Mikuláše – A. si pamatoval, kam má dnes jít i kdo se nám v katedrále bude věnovat. S uživatelem A. jsme si povídali o včerejší návštěvě mše v kostele sv. Jana Nepomuckého, kde byl s maminkou. Cesta MHD v pořádku, pocvičovali jsme s A. žádost „s dovolením“. Uživatel A. si pamatoval, kde budeme vystupovat, i si pamatoval většinu cesty. Osvědčila se menší taška přes rameno! V katedrále jsme dnes s A. zametali prostory před hlavním oltářem. Prostory byly nicméně ale hodně členité (s různými zákoutími, rohy, červená žíhaná dlažba, na které bylo jehličí špatně vidět, smetí na ní splývalo). Zametání A. samostatně nezvládal, musela jsem mu asistovat. Chvilími jsem si vzala velké koště a na kopyčku zametla smetí, které poté A. většinou samostatně nametl na lopatku a sám odnesl vysypat do odpadkového koše. Po cca hodině jsme si udělali s A. pauzu, poté jsme pokračovali cca 15 minut. Během zametání se občas A. zastavil a zálibně si prohlížel oltář, v jednu chvíli už mířil k biskupskému křeslu, na které si očividně chtěl sednout. Po odchodu z katedrály se A. uvolnil, začal si zpívat a hodně se usmíval

Individuální rozhovor – A. dorazil ze své třídy úplně sám, dokonce si i v šatně přezul boty a oblékl si bundu. Po příchodu zaklepal a čekal na vyzvání. Prohlíželi jsme si s A.

fotky z minulé zkoušky v katedrále, A. se zmínil o tom, že byl s maminkou v neděli opět na mši u nich v kostele. Poté jsem A. vysvětlovala to, že ve čtvrtek spolu půjdeme na exkurzi do teplárny a co tam bude moci dělat za činnosti. Uživatel A. byl mírně zmatený, maminka mu proto doma ještě jednou vše vysvětlí.

Exkurze: Teplárna ČB – A. věděl, kam jdeme a co tam budeme dělat. Poznal MHD č. 9, v autobuse seděl tiše. Cestu od zastávky „U koníčka“ pěšky zřejmě neznal, musela jsem ho navigovat a dávat pozor, aby se soustředil na světelném přechodu. Po příchodu a seznámení se s pracovníky byl nervózní, obhlížel si celé patro a musela jsem ho pobízet ke komunikaci. Poté jsme šli s bezpečnostním technikem na exkurzi po budově s administrativním zázemím. Uživatel A. se podíval do kantýny s jídelnou (kde by časem mohl doplňovat například ubrousky nebo sůl do slánek), poté po různých kancelářích, pan technik mu vysvětlil, že v teplárně se spaluje uhlí, to vyrábí teplo, a to jde následně potrubím až k nám domů. Po krátké prohlídce jsme šli s technikem skartovat (A. si pamatoval, která místnost je vyhrazená pro nás). Uživatel A. měl připravený opravdu velký štos papírů, po chvíli pochopil, jak má papíry do skartovačky vkládat a zvládl seskartovat cca polovinu hromady. Samotné skartování mu šlo dobře, byl rychlý, akorát občas nerespektoval připravené hromádky papírů a vzal je všechny, když jsme vysypávali odřezky do koše, zvládl přidržet pytel, ale nebyl při tom moc obratný. Uživatel A. často vyhlížel z okna, líbil se mu výhled. Skartování ho prý bavilo, příště by chtěl přijít zase. Když jsme vyšli z areálu teplárny, začal být A. uvolněný (rozpovídal se a smál se). Po cestě MHD do Arpidy už na něm bylo vidět, že je unavený.

Zkouška: děkanství svatého Mikuláše – A. po cestě MHD byl v klidu, netlačil se přes lidi. Na děkanství jsme se pozdravili s panem farářem, který poté na hodinu odešel a my jsme zůstali v kanceláři a A. skartoval papíry. Samotné skartování šlo A. dobře, nicméně byl trochu neklidný zřejmě z toho důvodu, že skartovačka byla extrémně pomalá. Po zhruba půl hodině jsme nechali stroj odpočinout a šli jsme zamést chodbu v průchodu. Zametání A. sám nezvládal, musela jsem mu asistovat. Nametení smetí na lopatku A. šlo částečně. Když se vrátil pan farář, ukázal a vysvětlil A. oblečení, které nosí na pohřby a zavedl nás na prohlídku katedrály. Uživatel A. se v katedrále nechtěl pokřizovat svěcenou vodou, ale ukazovali jsme si letáčky, které by mohl A. třeba příští návštěvu doplnit a srovnat. Po cestě nazpátek byl A. rozjařený, veselý. Maminka po telefonu mluvila o tom, že se A. zřejmě víc líbí na pracovišti v teplárně.

Skartování v CA – A. mi hned po příchodu hlásil, že jsme byli v „kostelíčku“ a že půjdeme skartovat do teplárny. Co se týče skartování, dnes se A. ani nenechal tolik rozptýlit od kolemjdoucích zaměstnanců a skartoval docela radostně a poměrně rychle. Papíry jsem mu podávala, pracovali jsme s minutkou s výsečí a po jejím zazvonění si A. sám řekl o písničku za odměnu.

Zkouška: Teplárna ČB – A. se dle slov jeho maminky do teplárny moc těšil. Uživatel A. si pamatoval jakým číslem MHD pojedeme, i kde vystoupíme. Cestou pěšky od „U konička“ k teplárně šel rychle, na přechodu pro chodce se mě vždy chytil za ruku/paži (je tak zvyklý od maminky, nevadí to). Při příchodu do teplárny nebyl tak nervózní jako při první návštěvě. V kanceláři, kde jsme skartovali se šel A. několikrát zálibně dívat na výhled z okna. Uživatel A. seskartoval 2x opravdu velkou hromadu papírů. Papíry jsem mu podávala nebo chystala na stůl, A. si je odebíral a zhruba po 4-5 listech (nepřeložených) vkládal do skartovačky. Uživatel A. pracoval rychle, činnost ho bavila. Uživatel A. měl radost z toho, že se několikrát za námi v kanceláři přišel podívat někdo ze zaměstnanců (pozdravit a zeptat se, jak se A. daří). Uživatel A. zhruba po 35 minutách seskartoval první velkou hromadu papírů, proto jsme šli za pracovníci Teplárny a A. jí (s dopomocí) požádal o další papíry. Pauzu A. skoro ani nechtěl, musela jsem ho přesvědčit, aby si dal svačinu. Přesypávání seskartované drti do odpadkového pytle probíhalo takovou formou, že A. držel sáček a já jsem papíry přendávala, nicméně občas A. pytel pustil, protože ho zaujal nějaký kousek papíru. Uživatel A. byl ke konci skartování rozjařený, veselý a hlasitější, šlo ho hůře usměrnit. Po odchodu z teplárny byl A. veselý, zpíval si. V autobusu a potom ve škole na něj dopadla velká únava.

Zkouška: děkanství svatého Mikuláše – A. se dle maminky slov na dnešní návštěvu na děkanství těšil. Uživatel A. si pamatoval jakým číslem MHD jedeme i kde budeme vystupovat. Uživatel A. si také výborně pamatuje – poprosila jsem ho, aby mě upozornil až nám bude přijíždět autobus. Uživatel A. mi ve správný čas oznámil: „Devítka, tak pojd’!“. Po příchodu na děkanství byl A. trochu nervózní z nového pracovníka, který byl v kanceláři (když odešel, byl klidnější). Pan farář si pro A. připravil úkoly, jedním z nich bylo to, že mu A. pomáhal uklidit stůl s různými dokumenty. Pan farář mu podával papíry, které měl dávat buď do krabice na vyhození nebo na hromadu ke skartování. Uživatel A. občas potřeboval znovu připomenout kam má papír položit. Potom A. chvíli skartoval – skartovačka je extrémně pomalá a A. to očividně nebaví. Po skartování jsme šli s panem

farářem do katedrály a A. pomohl i uklidit opět různé staré dokumenty z nástěnek, poliček a lavic. Potom jsem A. nabídla, že můžeme vytríděné papíry odnést do kontejneru na tříděný odpad. Podzemní kontejnery jsou až na Piaristickém náměstí, tak jsme se s A. prošli. Uživateli A. se procházka zřejmě líbila, chvíli se kochal pohledem na klášter na Piaristickém náměstí. Když jsme šli kolem Masných krámů, tak mi A. hlásil: „Tady jsou Masné krámy, tam vaří polívku!“. Po cestě nazpět jsem A. kousek před Arpidou pustila na mobilu oblíbenou písničku – A. chůze začala být rytmická, smál se a říkal: „Roztančíme to tu!“.

Zkouška: Teplárna ČB – S uživatelem A. jsme dnes byli poprvé po skoro 3 měsících v teplárně. Uživatel A. se prý moc těšil. Uživatel A. si velmi dobře pamatoval jakým autobusem pojedeme, kde vystoupíme, kudy musíme jít apod. Uživatel A. se sice na pracoviště těšil, ale ze začátku na něm byla znát nejistota. Na pracovišti už se A. uklidnil a seskartoval skoro celou připravenou velkou hromadu papírů (=jeden velký pytel odstřížků). Domlouvali jsme se, že příště bychom si mohli vyzkoušet nějakou činnost v jídelně.

Zkouška: děkanství svatého Mikuláše – A. byl dnes hodně nervózní celou dobu. Maminka zmiňovala i situaci, kdy A. nedávno potkal na chodbě v Arpidě pana faráře a vůbec se s ním nechtěl potkat (zakrýval si oči, odběhl pryč). Pan farář dal A. za úkol uklidit svatební výzdobu z katedrály. Uživatel A. měl ostříhat provázky, na kterých byly navázané květiny a připevněné k lavicím. Tuto činnost A. nezvládl (nůžky byly hodně tupé a A. stříhal tak, že by se lehce lavice poškrábala) – proto jsem odstříhávala mašle já a A. dával květiny do košíku. Činnost ho evidentně nebavila. Poté jsme šli s panem farářem zpět na děkanství, kde pan farář udělal pořádek na stolech a podával A. papíry a plasty, které měl pak A. odnést do kontejnerů na tříděný odpad na Piaristickém náměstí. Procházka na Piaristické náměstí se mu líbila, nicméně když jsme se s A. vrátili zpět na děkanství, pan farář už pro A. neměl žádnou práci (uběhla cca jen hodina), rozloučili jsme se tedy. S maminkou a A. jsme ještě poté diskutovali na SR v kanceláři. A. na děkanství už docházet nechce, rád by vyzkoušel něco jiného. Mluvili jsme s maminkou o tom, že možná zkusíme oslovit Salesiánské středisko mládeže.

Zkouška – Teplárna ČB – A. se dnes do teplárny sice těšil, ale špatně snášel velké horko. Zhruba už po půl hodině skartování na něm byla znát únava. Po pauze a svačině to bylo lepší, ale stejně jsme raději skončili dnes o cca 20 minut dříve. Papíry na skartování jsem

mu podávala a připravovala bez spinek. Dnes mi A. hodně pomáhal vysypávat seskartovanou drť do pytle na odpadky. Při cestě nazpět A. podřimoval v MHD. Domluvili jsme se s pracovníci a maminkou, že příští návštěvu uděláme odpoledne a vyzkoušíme pracovní činnosti v jídelně.

Poslední návštěva – děkanství ČB – S uživatelem A. jsme dnes šli naposledy na českobudějovické děkanství. Uživatel A. se těšil, že se s panem farářem rozloučí a už na pracoviště chodit nebude. Ačkoli dnes přšlo a v MHD bylo hodně školáků, A. zvládl dopoledne výborně. Věděl, jakým MHD pojedeme, kde vystoupíme, panu faráři poděkoval a řekl mu: „Ať se ti daří!“. S panem farářem jsme krátce zrekapitulovali A. zapojení (proběhlo cca 6-7 zkoušek, A. si vyzkoušel skartování, hrabání listí, zametání před oltářem apod.). Uživatel A. předal panu faráři dáreček a pan farář dal A. na oplátku vstupenky na koncert v katedrále.

Teplárna – předávání do „OA Spolu do života“ – A. byl dnes nervózní, protože s námi do teplárny šel i jeho nový asistent, aby se na pracovišti zaučil. Uživatel A. si pamatuje cestu i pracovní činnosti. Uživatel A. se mě dnes často chytal za ruku i mimo přechod pro chodce. Jednou si A. vzpomněl na pana faráře z katedrály a zmínil, že už tam chodit nebude. Uživatel A. zvládl v teplárně seskartovat jeden připravený šanon, práce se mu líbila. Od příštího týdne bude A. docházet do teplárny s asistentem pravidelně každý čtvrtek odpoledne.

Setkání s maminkou a asistentem – Dnes jsme se sešli na SR s A., maminkou a vedoucím OA Spolu do života, abychom si navzájem předali informace. Uživatel A. byl ze začátku nervózní. Společně jsme si vysvětlili, že teď A. bude chodit do teplárny už jen s asistentem a zhruba měsíc každé úterý bude chodit s asistentem na procházky/výlety po kostelích a kapličkách. Zhruba za měsíc bych s A. šla vyzkoušet pracovní činnosti do Salesiánského střediska mládeže a pokud by se zde A. líbilo, mohl by tam docházet pravidelně s asistentem (místo procházek a výletů).

Při zpracovávání případové studie uživatele A. bylo zřejmé, že si všichni uživatelé mohou vyzkoušet více pracovních pozic a mají právo se poté rozhodnout, kde chtějí pokračovat. Uživateli A. se po nějaké zkušební době přestalo líbit na děkanství svatého Mikuláše, a proto byla po domluvě spolupráce ukončena.

4.1.4 Uživatel T.

Osobní anamnéza:

Uživatel T. je 23 let starý, narodil se v Českých Budějovicích. Bydlí s matkou, otcem a s mladším bratrem v rodinném domě se zahradou v Křenovicích. Mají andulku jménem Kuba. Diagnostikováno DMO a spastická kvadrupareza, strabismus, hyperkyfóza. Do Arpidy začal chodit už ve 3 měsících, cvičil zde Vojtovu metodu. Navštěvoval zde také Mateřskou školu a pokračoval na základní školu speciální.

Rodinná anamnéza:

Uživatel T. je z úplné rodiny, má mladšího bratra. Jeho rodina má široké příbuzenské vztahy, v blízkosti bydliště udržují dobré vztahy se svými sousedy. Při individuálním vedení rodina neodmítá spolupráci. Matka i otec pracují. Bratr navštěvuje základní školu. S rodiči i bratrem má uživatel T. velmi dobré vztahy. Rodině pomáhá babička (z otcovy strany). Péče ze strany rodiny je příkladná a důsledná.

Zdravotní anamnéza:

Předčasně narozen ve 33. týdnu, 9 dní řízená ventilace. V dětství operace tříselné a pupeční kýly. Epileptické záchvaty asi od 4 let, poslední v roce 2002. Horní končetiny s postižením, na dolních končetinách spastická paraparéza s atrofiemi od kolen distálně, dolní končetiny plně nepropne.

Verbální projev: Komunikuje, slovní projev má dobrý. Má předkus, proto je mu občas hůře rozumět. Vzhledem k charakteru postižení v názorových úkolech spolupracuje. Uživatel T. je upovídaný, rád komunikuje a vypráví příběhy, které zažil.

Hrubá motorika – sed na mechanickém vozíčku, používá i elektrický vozík.

Jemná motorika – správný úchop tužky, grafomotorická cvičení zvládá za vedení.

V komplexní péči se okolo uživatele T. pohybuje tým pracovníků:

- 1 fyzioterapeut;
- 1 ergoterapeut;
- logoterapeutka;
- 2 osobní asistenti;

- asistent pedagoga;
- učitel speciální školy.

Školní anamnéza

Uživatel T. navštěvoval Mateřskou školu v CA. Poté začal chodit do Základní školy speciální. Ve škole ho nejvíc baví hodiny informatiky a pracovní činnosti – ateliér a kavárna Cvička. Nejméně ho ve škole baví matematika. Nejradyji vzpomíná na svého učitele, který ho bral na zajímavé výlety. Ve škole má několik oblíbení paní učitelek.

Sociální anamnéza

Uživatel T. je držitelem průkazu pro osoby zdravotně postižení 4. stupeň – ZTP/P. Uživatel T. má nárok pobírat příspěvek na péči 4. stupně. Bydlí se svou matkou, otcem a mladším bratrem v rodinném domě v Křenovicích. Mezi jeho koníčky a zájmy patří ježdění na elektrickém skútru, zvládá jezdit po zahradě úplně sám. Rád chodí na procházky s maminkou. Sleduje na Youtube videa o autech a velkých strojích. Pomáhá svému strýci při opravě aut. V domácnosti pomáhá mamince s domácími pracemi a při vaření. Je velkým fanouškem rallye, s otcem a strýcem se pravidelně jezdí dívat.

Průběh integračního programu

Individuální rozhovor, aktualizace profilu na 1 stránku – S uživatelem T. jsme si dnes povídali o tom, co zažil o prázdninách a co je u něj nového. Uživatel T. radostně líčil zážitky ze splněného snu – v srpnu byl s rodiči na hudebním festivalu České hrady v Rožmberku nad Vltavou. Nový elektrický vozík zatím ještě nemá. Uživatel T. je na vozíku i v terénu relativně rychlý a samostatný.

Individuální rozhovor, zkoušení: třídění odpadu, psaní na klávesnici – uživatel T. si dnes vyzkoušel třídění odpadu. Tuto činnost zvládá velice dobře (pozná materiál, dokáže předmět uchopit a vložit ho do správného kontejneru). Poté T. zkoušel psaní na nezapojené klávesnici – zvládá diktování po písmenkách, ví, kde je a co dělá enter, mezerník, num lock. Celá slyšená slova nenapíše, ale prý když je má předtištěné, tak ano. Jednotlivá písmena relativně rychle na klávesnici najde, plete se mu Č a Š. Jemná motorika není nejlepší, při psaní by byla možná vhodná úprava délky stisku jednotlivých kláves.

Společné setkání Integrovaného programu – Společného setkání integrovaného programu se zúčastnili: uživatel T. s maminkou, vedoucí služby (návazná podpora) a asistent pedagoga. Uživateli T. a jeho mamince byl představen návrh spolupráce na tento rok. Uživatel T. s maminkou souhlasili s tím, že během roku oslovíme různé firmy či instituce, ve kterých si T. vyzkouší různé pracovní činnosti a v případě zájmu obou stran by po skončení PRŠ mohl tuto činnost dobrovolně vykonávat. Jelikož T. je velmi komunikativní a má rád zemědělské stroje a auta, nápady jsou tyto: dobrovolník v DS Máj pro povídání se seniory, Zemědělská fakulta JU, Elva Profi (např. skartování ve firmě, která prodává zemědělské stroje).

Nácvik oblékání bundy, zkouška: skartování – uživatel T. byl dnes upovídaný. Bundu si při lehké asistenci oblékl relativně rychle a napoprvé. Poté jsme mu vysvětlila, co budeme dnes dělat a proč. Uživatel T. ví, že tento rok budeme zkoušet různé činnosti, abychom zjistili, co mu jde a co ho baví a případně oslovili nějakou firmu, kde by činnost mohl vykonávat. Nicméně přesto si to T. neumí úplně dobře představit. Částečně znal pojem skartovačka, ale nikdy s ní nepracoval. Uživatel T. dlouho nemohl pochopit (možná ani ještě teď plně nechápe) jaké papíry a proč se ve skartovačce likvidují. Uživatel T. měl zpočátku při práci se skartovačkou strach a rychle uhýbal rukou, ale později se toto zlepšilo. Uživatel T. se často nestrefil napoprvé, list občas muchlal či ho vkládal obráceně. Více listů papíru najednou nezahládal vkládat (nutné po 1). Upravila jsem T. prostředí – skartovačku bylo potřeba vyvýšit, proto jsem jí vypořádala krabicí s papíry tak, aby T. její okraj dosahoval cca do výšky pasu. Osvědčil se takový postoj, kdy T. seděl na vozíku trochu šikmo vedle skartovačky – ne kolmo zpředu. Domnívám se, že po zaučení by T. tuto činnost mohl z velké části samostatně ovládat.

Skartování – uživatel T. dnes podruhé zkoušel skartování a šlo mu to mnohem lépe. Tentokrát jsem vyjela se skartovačkou na chodbu a T. měl vedle sebe malý stoleček, na kterém měl položené papíry ke skartaci a sám si je zvládal odebírat. Pro T. je nejlepší, když může vkládat papíry po jednom, maximálně po dvou kusech (jinak se mu štos papírů rozpadá). Stále je ještě nutné T. připomínat, aby včas papíry pustil. Uživatele T. prý skartování baví.

Společný rozhovor s T. a maminkou – Dnes jsme se sešli s T. a jeho maminkou s cílem domluvit se na dalších krocích a vyřídit formální náležitosti. Uživatel T. s maminkou podepsali individuální plán spolupráce (maminka jen chtěla doplnit větu o tom, že T. rád

samostatně jezdí na svém elektrickém vozíku). Ukázala jsem mamince video, jak T. skartuje a vytiskla fotografie. Uživatel T. s maminkou souhlasili, že domluví v DS Máj první schůzku a oslovím nějaké firmy, kde by si T. mohl vyzkoušet například právě skartování.

Zkouška: razítkování, psaní na PC klávesnici – uživatel T. dnes zkoušel poprvé razítkovat. Šlo mu to relativně dobře, ale občas bylo razítko slabě natištěné. Dle slov T. více baví skartování. Poté jsme zkoušeli psaní na PC klávesnici – T. zvládal relativně rychle (a bez chyb) vyťukávat jednotlivá písmena na klávesnici. Text „Arpida – centrum pro rehabilitaci osob se zdravotním postižením, 25.10.2018“ psal necelých 10 minut. Psaní T. také baví, ale ne tolik jako skartování.

Společný rozhovor s maminkou – Domluvila jsem se s uživatelem T. a maminkou, že se dnes sejdeme a řekneme si novinky a plánované akce. Informovala jsem T. s maminkou o tom, že momentálně emailem obepisuji různé firmy s nabídkou spolupráce a zatím se nikdo neozval. Následující den nás čeká schůzka na TF JU s panem děkanem ohledně možné spolupráce. Příští pondělí půjdeme s T. do Domova pro seniory na Máji a T. se seznámí se seniory a zkusí s nimi konverzovat. Maminka mluvila o tom, že se zkusí zeptat svojí kamarádky, která pracuje na Magistrátu města na možné zapojení T.

Individuální rozhovor, webové stránky DS Máj – uživatel T. byl docela nervózní z plánovaného setkání v DS Máj. Domluvili jsme se proto se sociálním pracovníkem. na tom, že v pondělí spíše uskutečníme exkurzi, aby se tam T. rozkoukal a teprve další návštěvu by si s někým povídal. Vysvětlovala jsem T., kdo v Domovech pro seniory žije a proč. Uživatel T. věděl jen to, že tam bydlí babičky a dědečkové, ale netušil už proč ani jak to v takovém domově chodí a jak to tam vypadá. Proto jsem T. poté ukazovala fotografie z DS Máj.

Exkurze (úvodní setkání) v DS Máj – Ráno před odchodem mi T. spolu s asistentem pedagoga názorně vysvětlili asistenci na WC, v případě potřeby. Uživatel T. se při cestě do DS Máj občas pozastavoval u strojů, které viděl někde venku pracovat. Uživatel T. se seznámil s panem sociálním pracovníkem a poté jsme se společně vydali na exkurzi. Uživatel T. se po pobídnutí zeptal asi na 2 otázky („Proč tady je ten nábytek?“). Uživateli T. se líbila rehabilitační místnost i celkové prostředí Domova. Uživatel T. se rovnou seznámil s jednou paní, se kterou by si docházel povídat. Jejich interakci zaslechla jiná

klientka, která se rovněž hlásila o T. pozornost. Uživateli T. se tam prý líbilo a příště tam chce dorazit na povídání se seniory.

Individuální rozhovor, třídění barevných korálků – S uživatelem T. jsme mluvili o exkurzi v DS Máj – uživateli T. se tam prý líbilo a chce si příště vyzkoušet povídání se seniory. Poté jsem chtěla vědět, jak je na tom T. s jemnou motorikou, a proto jsem mu dala za úkol roztrdit podle barev dřevěné korálky do jednotlivých mističek. Uživatel T. pochopil úkol hned, barvy poznal a všechny korálky správně roztrdil. Dokonce si hned v první chvíli uvědomil, že tam jsou 2 korálky, které do žádné misky nepatří a sám je vyndal a dal mimo.

Nácvik přípravy kávy, nácvik oblékání mikiny, nácvik mytí nádobí – uživatel T. dorazil včas, sám s mikinou a bundou. Asistent pedagoga navrhl, aby se T. naučil vařit kávu, jelikož minulý týden zkoušel sám vařit čaj. Uživatel T. prý nikdy kávu nepřipravoval – musela jsem mu vše říkat a ukazovat (jak sundat poličku s kávou, jak otevřít pikslu, jak dát zástrčku do zásuvky, kdy si má nasypat kávu do hrnečku apod.). Uživatel T. měl každopádně radost, že to s pomocí zvládl. Po uvaření kávy si T. s minimální dopomocí (o kterou si řekl) oblékl mikinu naučeným způsobem a poté jsem ho poprosila, aby umyl hrneček od kávy – tato činnost byla také s asistencí, podobně jako u vaření kávy. Za 2 týdny je naplánovaná druhá schůzka v DS Máj, tentokrát už s povídáním se seniory.

Individuální rozhovor, nácvik oblékání mikiny, nácvik umývání nádobí – s uživatelem T. jsme rozebírali připravované „exkurze/zkoušky“. V pondělí s T. pojedeme do DS Máj, kde si vyzkouší povídat se seniory a další úterý by měla proběhnout exkurze ve firmě Elva Profí. Následně jsme s T. trénovali oblékání mikiny a bundy (už mu jde dobře).

DS Máj – konverzace se seniory – uživatel T. byl trochu nervózní z plánovaného povídání se seniory, ale dopadlo to nadmíru dobře. Sociální pracovník byl domluvený s klientkou, se kterou se T. seznámil minulé setkání. Klientka byla v místnosti ergoterapie s ostatními seniorkami. Uživatele T. se ujmula paní pečovatelka, která T. částečně zapojila i do pracovních činností (trhal papír na kousky). Uživatel T. byl s klientkou v kolektivu ostatních lidí sám zhruba čtvrt hodiny, poté jsem se k němu přidala. Uživatel T. opravdu konverzoval – převážně vyprávěl on, ale i reagoval na to, co říkala klientka.

Několikrát jsem T. pobídla, aby se klientky na něco zeptal. Uživatel T. s klientkou nakonec našli společná témata k hovoru (zabíjačka, jízda v Trabantu atd.). Několikrát tato konverzace rozesmála i vedle sedící seniorky. Při loučení se s T. seznámila další seniorka. Uživatel T. byl z prvního zkušebního povídání nadšený, několikrát po cestě opakoval: „Moc se mi to líbilo. Po Vánocích tam půjdu zase!“ Po novém roce se ozvu sociálnímu pracovníkovi s návrhem na další setkání.

Exkurze (úvodní setkání) - Elva Profi – Dnešní první návštěva v této firmě s T. byla báječná! Cestu MHD jsme s T. zvládli relativně dobře (ale musím stále T. připomínat, aby si odbrzdil/zabrzdil vozík, aby zmáčkl tlačítko pro výstup), při jízdě mi moc nepomáhá. Pan majitel nás provedl zázemím firmy (prodejna, sklady, dílna) i venkovním prostorem. Uživatel T. se opravdu v zemědělských a zahradních strojích relativně vyzná, takže si s panem majitelem docela pěkně popovídal („Máte taky John Deere traktory? Ty se mi líbí, strejda si jeden pořídil. Tohle je nějaký kolečko. Takovej velkej vysavač na listí jsem ještě neviděl!“). Pan majitel uživateli T. stroje popisoval a venku mu dokonce jeden nastartoval a ukázal. V dílně se T. seznámil se dvěma servismany (kteří už o uživateli T. zřejmě věděli), uživatel T. se k nim na chvíli posadil a pozoroval je při práci (zároveň s ním oni také komunikovali: „Tak ty máš rád stroje, jo? Podívej, tady ten vysavač musíme opravit. Tady vyndám tenhle kotouč a musím ho obrousit...“). Pan majitel nám ukazoval stůl v dílně, kde T. bude moci skartovat a zároveň uvidí o pár metrů dál pracující techniky. Jediným zádrhelem se zatím jeví toaleta, která je opravdu malá a T. se tam s vozíkem nevejde (futra měří jen 60 cm). Příště zkusíme s sebou přivést čtyřbodové chodítko. Uživatel T. chodí na záchod relativně často (když je nervózní tak se frekvence zvýší), ale dnes si odskočil těsně před tím, než jsme ráno vyrazili na MHD a za celou dobu exkurze nepotřeboval ani jednou. Uživatel T. také dostal dárečky (různé katalogy, kalendář s traktory a kšiltovku s logem). Po novém roce se panu majiteli opět ozvu a domluvíme další termín.

Skartování – uživatel T. dnes přišel na SR později, takže jsme si jen v krátkosti popovídali o tom, zda se mu líbilo v Elva Profi a poté jsme vyrazili skartovat. Dnes jsem T. dala na klín plastový šuplík s vloženými dokumenty k likvidaci. Uživatel T. relativně dobře zvládal vyndávat papíry ze šuplíku a vkládat je do skartovačky. Jen několikrát mu papír upadl na zem (občas je schopen zvednout ho sám). Uživatele T. skartování stále

baví. Je nutné T. připomínat a kontrolovat ho, aby nedával do skartovačky až moc velký štos papírů či aby včas odtáhl ruku.

Společný rozhovor s uživatelem T. a maminkou – Dnes jsme se společně sešli, abychom si zrekapitulovali zrealizované exkurze a zkoušky (DS Máj a Elva Profi). Uživateli T. se obě místa líbila (z Elva Profi byl dle maminky ale nadšenější) a chce je po novém roce opět navštívit. Domluvili jsme se, že po novém roce se sejde tým pracovníků (fyzioterapeutky, asistent pedagoga a já) a společně s T. prakticky zkusíme vymyslet vhodný způsob přesunu z vozíku na malou toaletu ve firmě Elva Profi. Mluvili jsme s maminkou o tom, jak by si představovala T. režim po škole (prý by byla ráda, aby T. tři dny v týdnu někde byl, např. jeden den v DS Máj, druhý den v nějaké firmě a třetí den by ráda využila prostředí Arpidy (DS/STD/SR), aby T. neztratil kontakt se známými lidmi a vrstevníky).

Individuální rozhovor, skartování – Dnes byl T. velmi upovídaný a svoje řečnění hodně rozváděl a opakoval. Musela jsem ho také dnes několikrát usměrňovat, aby mi neskákal do řeči nebo aby nemluvil tolik nahlas. Uživatel T. souhlasil s tím, abych domluvila termíny dalších návštěv v DS Máj a ve firmě Elva Profi. Poté jsme šli skartovat. Uživatel T. byl docela rychlý, líbilo se mu, když bylo v místnosti více lidí, kteří si mezi sebou povídali. Uživateli T. jsem dnes papíry podávala – osvědčil se počet 4 kusy listů (pokud jich je méně, tak je T. moc ohýbá a nedokáže se strefit do skartovačky, a naopak pokud jich je moc, skartovačka by se mohla zaseknout).

DS Máj – S uživatelem T. jsme byli dnes v Domově pro seniory na Máji (celkově to byla třetí návštěva, ale prakticky si T. dnes podruhé povídal jako dobrovolník se seniory). Uživatel T. oproti minulé návštěvě nebyl vůbec nervózní, samotné povídání proběhlo velmi dobře. Uživateli T. se minule líbilo ve skupině několika seniorů na ergoterapii, kde si občas povídal i s pracovníci. Dnes se T. opět posadil vedle klientky, která si T. z minule pamatovala a hned v úvodu se jí sám od sebe zeptal „Tak co je u Vás nového?“ Následně si T. s klientkou povídal – v podstatě spolu vedli dialog sami bez mojí pomoci, jen v několika momentech byla zapotřebí moje vsuvka (například zopakovat klientce znovu otázku, kterou od T. špatně slyšela nebo ponouknout T., aby se klientky na něco zeptal také on). O uživatele T. ke konci projevil zájem také další seniorky u jiného stolku, a proto s nimi T. pár vět prohodil. Uživateli T. se moc líbilo, když si s ním chvílemi

povídala i druhá pracovnice, kterou z minule neznal. Uživatel T. strávil povídáním zhruba hodinu.

Skartování v Elva profi – uživatel T. se do firmy těšil, cestou mi vyprávěl o novém elektrickém vozíku. Pan majitel uživateli T. opět ukázal nové stroje venku i na prodejně (T. se zajímal, vyptával, hodnotil), uživatel T. se jel podívat do dílny „za chlapy“ a chvíli si s nimi povídal a pozoroval je. Poté jsme zkusili poprvé skartovat. Uživateli T. docela dlouhou chvíli trvalo, než se naučil do této skartovačky vkládat papíry (je jiná, než stroj v CA, náročnější na obsluhu). S uživatelem T. jsme nakonec přišli na způsob, který docela funguje – já jsem T. připravila papíry (přehnula jsem je napůl a položila je na okraj skartovacího otvoru). Skartovačka se přehřívala, ale T. to nevadilo, vždy pak šel do dílny za techniky a byl spokojený. S uživatelem T. přijdeme za týden do firmy znovu, i s fyzioterapeutkou a ergoterapeutkou, abychom vymysleli způsob, kterým se T. dostane na WC s pomocí madel či chodítka.

Elva Profi – dnes s námi jela ještě navíc fyzioterapeutka a ergoterapeutka, aby nám pomohly vymyslet způsob přesunu na WC. Výsledek je takový: uživatel T. bude potřebovat 2 madla na zeď (Elva Profi zakoupí), odstraní se dveřní práh + ergoterapeutka doporučila střídat pozice a zejména strany při skartování. Uživatel T. poté skartoval – dnes mu to šlo lépe než minulý týden, nicméně v jednu chvíli o přestávce se T. naklonil a strčil rukou do skartovačky, ta přepadla na zem (naštěstí se jí nic nestalo) – uživatel T. prý chtěl zavřít dvířka, která byla otevřená pro odvětrávání kvůli přehřátí. O několik minut později se T. opět nepředvídatelně nahnul nad stůl, vzal mezi prsty odtržený kousek papíru s kovovou spinkou a chtěl ho hodit do skartovačky (při mém vysvětlování se smál a moc nechápal, proč se tam spinky házet nesmí). Osvědčil se způsob, kdy já T. podám jeden list papíru přehnutý v půli a T. ho do skartovačky sám vloží či mu pomůžu tím, že papír připravím na okraj skartovačky. Po chvíli se skartovačka opět přehrála a zároveň jsem si všimla technika, který začínal vybalovat zásilku s novými plastovými bednami. Navrhla jsem, zda by si T. mohl vyzkoušet odtrhávání fólie. Uživatel T. byl z této činnosti nadšený, šlo mu to moc dobře (technik přidržoval bedny a vždy T. kousek fólie naříznul a T. s vervou fólii strhával). Jelikož se skartovačka opět po chvíli přehrála a potřebovala odpočinout, zeptala jsem se technika, zda by T. mohl pomoci například s nějakým tříděním (T. navrhl šroubky). Technik proto T. vyndal krabičku s kovovými podložkami a maticemi, které potřeboval dát do samostatných krabiček. Vysypali jsme tedy T.

materiál na stůl a T. dokázal pinzetovým úchopem šroubky správně oddělit a vhodit do krabičky. Uživatele T. tato práce také moc bavila.

Společný rozhovor s maminkou – Dnes jsme se sešli s T. a maminkou za účelem zhodnocení jednotlivých „zkoušek“ a domluvení se na dalším postupu. Ukázala jsem mamince a T. fotky, uživatel T. řekl, že se mu moc líbí v Elva Profi (hlavně je nadšený z jiných činností, než je skartování – líbí se mu, že si může popovídat s chlapý v dílně a také jak třídil šroubky). Do DS Máj také chce docházet, už chápe to, že i pro klientku je důležitá jeho přítomnost. Zároveň T. s maminkou by chtěli vyzkoušet skartování na ÚP. Maminka se opět poptávala po možnosti navštěvovat sociální služby v Arpidě i po absolvování T. studia (zajímalo jí hlavně STD/DS/SR).

DS Máj – uživatel T. si dnes s klientkou moc nepopovídal, jelikož cca půl hodiny hrál na kytaru v místnosti jeden klient senior. Uživateli T. se ale hudební vložka moc líbila.

Elva Profi – Dnes nás opět doprovodily ergoterapeutka a fyzioterapeutka, aby nám pomohly upevnit madla na WC a ukázat nám vhodný přesun z vozíku na toaletu. Madlo se zkušebně přišroubovalo, uživatel T. potřebuje jen minimální dopomoc. Do příště se připevní i druhé madlo. Uživatel T. poté skartoval – potřebuje listy připravit tak, že je vkládá přepůlené v polovině. Uživatele T. skartování baví, ale ještě více ho baví samotné prostředí dílny (povídat si s chlapama, vidět sekačky a stroje, zažívat různé situace v MHD).

DS Máj – uživatel T. byl dnes po cestě do DS poměrně málomluvný, nicméně s klientkou si povídal pěkně. Ukazuje se, že je vhodná přítomnost třetí osoby (= asistenta), který vyjasňuje případné komunikační šumy (např. klientce je občas nutné něco hlasitěji zopakovat či T. pobídnou a navést k tomu, aby se klientky zeptal nějakou otázkou či ho upozornit, aby mluvil přímo ke klientce, a ne ke mně). Uživatele T. prý dnešní komunikace bavila, klientka se prý na něho příště bude těšit. Uživatel T. jel dnes kousek cesty po rovném chodníku sám a poměrně rychle, dokonce se i sám vyhnul louži.

Společné setkání – maminka měla zájem o setkání, jelikož se chtěla poptat na možnost případného T. zapojení do STD či DS od září. Uživatel T. si loňský rok v červnu vyzkoušel několik dní na STD i DS, ale už si to nepamatuje. Domluvili jsme se na tom, že si T. letos opět obě služby vyzkouší a poté podá s maminkou nejspíše žádost o jednu z

nich (resp. maminka s T. by chtěli službu vyžít cca 1x týdně, aby T. neztratil kontakt s prostředím a lidmi v Arpidě).

Skartování v Elva Profi – uživatel T. se do Eva Profi moc těšil, už si také lépe pamatuje zastávky MHD, kde vystupujeme. Uživatel T. nejprve venku obdivoval nové stroje, poté šel skartovat. Uživatel T. skartoval vždy do té chvíle, než se přehřála skartovačka. Papíry potřebuje přehýbat (po cca 3-4 listech) a fyzicky dopomoci vložit je do skartovačky. Vyzkoušeli jsme dnes také nově připevňená madla na WC – uživatel T. se nejprve zvedal na pravou stranu, ale překáželo mu tam topení, proto se znovu posadil a zvednul se s přetočením do levé strany k madlu. Po dalším přehřátí skartovačky jsem poprosila technika o jinou práci, a tak T. třídil matky a podložky – šlo mu to dobře, jen občas potřeboval zkontrolovat. Uživatel T. byl ve chvílích, kdy neskartoval nadšený z dílenského prostředí a šrumce – pozoroval chlapy v dílně, jak něco opravují, poslouchal jejich rozhovory se zákazníky a pokukoval po vystaveném zboží.

Skartování na ÚP – uživatel T. byl dnes poprvé skartovat na ÚP. Vysvětlila jsem mu, co je ÚP za instituci – pochopil poměrně rychle. Při samotném skartování vyzkoušel velkou novou skartovačku a našel si vhodný systém vkládání papírů a zároveň dokázal skartovat papíry i ve druhé menší skartovačce. Uživatele T. nerozptylovaly žádné podněty, práce ho prý bavila.

Dobrovolnické povídání v Domově pro seniory Máj – Dnes jsme s T. a sociálním pracovníkem hodnotili T. „dobrovolnické zapojení“. Uživatel T. by chtěl i nadále docházet od září pravidelně. Sociálnímu pracovníkovi se jako ideální jeví varianta, kdy by T. docházel například jednou za 14 dní zejména za pracovníci (se kterou se už zná a navázal s ní kladný vztah). Po domluvě jsme s T. jeli na oddělení za pracovníci – uživatel T. se seznámil s novou pracovnící a následně si povídal s jedním seniorem, který v mládí závodil rallye (to se T. líbilo).

Hodnotící setkání Integrovaného programu – Dnes jsme se sešli s T., maminkou a vedoucím následné podpory ohledně zhodnocení celého IP. Nejprve jsme zrekapitulovali T. zapojení v Elva Profi, Domově pro seniory a Úřadu práce. Závěr: uživatel T. by chtěl 1x týdně docházet skartovat do Elva Profi a 1x za 14 dní střídat skartování na ÚP a povídání v Domově pro seniory. Jeden den v týdnu by také rád navštěvoval STD nebo

DS v Arpidě. Maminka hodnotí Integrovaný program velmi kladně, je ráda, že se podařilo najít pro T. vhodné uplatnění.

Skartování na ÚP – uživatel T. byl dnes podruhé na ÚP, cestu MHD si nepamatoval. Nejprve zkoušel skartovat na malé skartovačce, ale jelikož se u ní moc hrbil, tak jsem zapojila skartovačku velkou. Na té to šlo T. zpočátku ne moc dobře, ale poté už jsme našli vhodný způsob (max. 2 listy papíry zasunu do skartovačky, položím a řeknu mu, že může papír posunout dolů směrem k nožům). Tento způsob už T. vyhovoval a práce mu šla poměrně rychle (pokud se nezapovídal a nepřestal se koncentrovat). Také je výhodné, že skartujeme staré nabídky práce, které bývají vyvěšené na nástěnkách v budově – proto jsem vždy vybrala nějakou hledanou pozici, o které jsme si s T. povídali („Tady hledají truhláře. Víš, co truhlář dělá?“).

Předávání do OA „Spolu do života“ – Domov pro seniory Máj – Dnes jsme šli do DS Máj s novými asistenty, kteří budou od září T. doprovázet na různá pracoviště. Uživatel T. i sociální pracovník se s nimi seznámil, my s T. jsme jim poté vysvětlili systém práce a další specifika, kterou asistence T. obnáší. Uživatel T. také odnesl na pokoj klientce dáreček jako poděkování a poté si šel cca půl hodiny povídat s pracovníci. Uživatel T. by mohl do DS Máj pravidelně každé pondělí.

Předávání do OA „Spolu do života“ - ÚP – Dnes se noví asistenti seznamovali s prostředím ÚP, kam by T. měl od září 1x za 14 dní ve čtvrtek docházet skartovat. Uživatel T. nejprve skartoval na velké skartovačce a poté na malé – trvalo mu delší dobu, než se aklimatizoval a „rozcvičil“, ale ve druhé polovině (po WC a svačině) byl opravdu rychlý a práce ho očividně bavila.

Předávání do OA „Spolu do života“ – Elva Profi – S uživatelem T. jsme dnes předali pracoviště v Elva Profi novým asistentům. Uživatel T. dnes skartoval a třídil šroubky (matky, podložky, šrouby). Práce ho bavila a šlo mu to dobře. Uživatel T. vše bez problémů zvládl (i na WC a u umyvadla). Po rozloučení a poděkování jsme se šli podívat (obhlédnout terén) v nedaleké jídelně „Pavlač“, kde by si T. mohl občas dát oběd. Uživatel T. by měl od září docházet do této firmy pravidelně každé úterý.

U této případové studie je hezky vidět spolupráce multidisciplinárního týmu, který se spolupodílel na úpravě toalety pro uživatele T. Součinnost zaměstnavatele (Elva profi) byla taky velice důležitá, ochota majitele zakoupit madla a upravit prostředí byla na místě.

4.2 *Shrnutí případových studií*

Při analýze dokumentace integračního programu autorka zjistila:

- jak probíhá integrační program – je rozdělen do několika fází,
- kdo je do plánování integračního programu zapojen – uživatel, rodiče, osobní asistent, asistent pedagoga, pedagog, sociální pracovníci, ergoterapeut, fyzioterapeut a další,
- co se student/uživatel musí naučit – např. třídění odpadu, orientace ve městě (MHD), základy slušného chování, úklid, kancelářské práce (skartace apod),
- jak a s kým dovednosti získává – nácvik činností se sociální pracovníkem, později s osobním asistentem,
- překážky, se kterými se student/uživatel může setkat:
  - o bariéry v prostředí (pro jízdu na invalidním vozíčku nemusí být zaměstnavatelé připraveni, dojíždění, neznalost jízdy v MHD, orientace ve městě),
  - o bariéry v komunikaci (špatná výslovnost, snížené vyjadřovací schopnosti, neumějí najít vhodná témata v konverzaci, malá slovní zásoba, základy slušného chování),
  - o strach z neznáma,
  - o překážky, které nesouvisí s postižením, stud,
  - o překážky, které souvisí s postižením – snížená hrubá i jemná motorika, snížený intelekt, vyšší unavitelnost,
  - o špatné či žádné zkušenosti s výkonem nějaké činnosti nebo povolání (rodiče nemusí zapojovat dítě do práce v domácnosti, většinou chtějí studenti/uživatelé dělat jen to co je baví),
  - o šok ze změny prostředí – dlouhou dobu chodí pouze do Centra Arpida, kde prostředí i zaměstnanci dlouhodobě znají (nejsou připraveni na změnu prostředí, okolních pracovníků, kamarádů, změna v dojíždění na jiné pracoviště)

- nová či dlouhodobá činnost má vliv na únavu a koncentraci (změna činnosti po určité době, častější přestávky, tendence od práce utíkat, povídat si, koukat z okna)
- změna zaměstnanců na novém pracovišti je zajímavá (studenti/uživatelé chtějí všem o sobě povídat, chtějí se také od ostatních všechno dozvědět).

Z případových studií vyplývá, že v rámci speciálně pedagogické podpory je velmi prospěšný a důležitý nácvik praktických činností (např. skartování papíru, utírání prachu, razítkování, psaní na PC), které jsou potřeba při samotném zapojení se do pracovního procesu. Tyto činnosti se studenty/uživateli nacvičuje sociální pracovníce v rámci sociální služby sociální rehabilitace.

Probíhá zde i spolupráce mezi pedagogem, asistentem pedagoga a sociální pracovníci, kteří společně konzultují, které činnosti trénují v rámci vyučování na Praktické škole jednoleté nebo dvouleté. Diskutují, co se studentovi/uživateli daří, v čem dělá pokroky, ale probírají i nedostatky, na kterých je třeba dále pracovat a procvičovat je.

Na případových studiích je přehledně vidět, jak probíhá krok za krokem integrační program, jsou zde zvýrazněné fáze integračního programu, vždy je důležitá komunikace a informovanost mezi pracovníky, rodiči a studentem/uživatelem.

5. Diskuze a shrnutí

Tématem této diplomové práce byla speciálně pedagogická podpora v oblasti pracovní přípravy osob s kombinovaným postižením. Tato kapitola bude věnována diskuzi výsledků již proběhlého kvalitativního výzkumu, který byl realizován pomocí rozhovorů a analýzy dokumentů. Diskuze je založena na podstatných poznatcích, které byly odkryty na základě tohoto výzkumu. Prvotním záměrem bylo zjistit speciálně pedagogickou podporu ze strany zaměstnanců směrem ke studentům/uživatelům, kteří navštěvují Centrum Arpida.

Výsledky výzkumu byly převedeny do dvou výzkumných otázek: Na kolik jsou studenti Praktické školy připraveni na praxi? Jaké možnosti jsou poskytovány osobám s kombinovaným postižením pro oblast pracovní přípravy?

Tato práce byla zaměřena na speciálně pedagogickou podporu při pracovní přípravě osob s kombinovaným postižením. Praktické školy jednoleté a Praktické školy dvouleté mají uzpůsobený vyučovací plán tak, aby si studenti těchto škol mohli lépe spojit teoretickou výuku s praktickou. K propojení může docházet při praktické výuce, která bývá realizována na pracovištích, kde se studenti učí svému možnému budoucímu pracovnímu uplatnění. Pro některé studenty Praktických škol tato změna může být velký šok, protože na ni nejsou připraveni. Rodiče jsou zvyklí, že o jejich děti je postaráno ve všech oblastech, které jsou potřeba. Na Praktických školách je kladen důraz na samostatnost a nezávislost na druhé osobě, příp. co nejmenší podpoře okolí. V tuto chvíli, kdy student nastoupí na Praktickou školu přestává v odpoledních hodinách chodit do družiny a nastává otázka „Co bude dělat?“.

V Centru Arpida existuje možnost využívat sociální služby – osobní asistence, denní či týdenní stacionář, sociální rehabilitace, sociálně terapeutické dílny či odlehčovací služby. Všechny sociální služby v CA mají omezenou kapacitu, proto většinou dochází ke kombinaci služeb. Pracovníci sociálních služeb se snaží být na tuto situaci připraveni a řeší s uživatelem a jeho rodičem, jaké z těchto služeb chtějí využívat.

Pracovníci Centra Arpida, kteří jsou zapojeni do speciálně pedagogické podpory při plánování integračního programu nejčastěji odpověděli na otázku č. 4 (Příloha 1.), že obvykle pracují se studenty nebo uživateli s kombinovaným postižením, jak je

znázorněno v Tabulce 4. – Druhy postižení uživatelů, kteří jsou zapojeni do integračního programu.

V této otázce se potvrdilo, že Praktickou školu jednoletou a Praktickou školu dvouletou nejčastěji navštěvují studenti s kombinovaným postižením. Proto je zde kladen velký důraz na individuální přístup u každého jednotlivého studenta, a to nejen ve škole, ale i v Integračním programu při vyhledávání vhodné budoucí pracovní pozice.

Pracovníci nejčastěji poskytují podporu, která se týká jejich pracovní pozice, jak např. odpověděl pracovník B. *„zajišťuju pedagogickou podporu a osobní asistenci...“* v poskytování pedagogické podpory se shoduje s pracovníkem C., E. a F. Jejich odpovědi jsem jsem k nahlédnutí v přepisu rozhovorů. Pracovníci poskytují podporu takovou, kterou jim umožňují jejich pracovní pozice a z ní vyplývající kompetence.

Autorky názor je, že pracovníci dělají mnoho věcí nad rámec svojí profese, pro kterou jsou v CA zaměstnání. Myslí si, že pedagog by se měl především soustředit na vzdělání a nacvičování praktických činností než, aby řešil situace, které nejsou náplní jeho práce.

V rámci speciálně pedagogické podpory se pracovníků ptala na otázku „Jakou speciálně pedagogickou podporu poskytujete uživateli?“ Odpovědi zaměstnanců zaznamenala do Tabulky 5. – Činnosti v rámci speciálně pedagogické podpory. Všichni zaměstnanci se shodli, že studentům/uživatelům pomáhají při úkonech spojených se sebeobsluhou např. stravování, oblékání a hygieně. Dále všichni zaměstnanci komunikují s rodinou a pomáhají při nácvičování dovedností. Nácvičování dovedností může dle Mlýnkové (2017) obsahovat: nácvičování sebeobsluhy, komunikace, nácvičování orientace v prostoru či samostatné lokomoce. Sociální pracovníce (pro rozhovory je označena písmenem A) v rámci své práce se věnuje všem činnostem, které jsou zmíněny v Tabulce 5., kromě vzdělávání, kterým se zabývá její kolegyně.

Jako další pokládala autorka otázku, jak a kdy začíná spolupráce se studentem/uživatelem. Vzhledem k tomu, že každý pracovník pracuje na jiné pozici v CA, tak se jejich odpovědi velmi lišily. Pracovník F., pracuje na pozici pedagoga a odpověděl *„Když začne školní rok“*, naopak osobní asistentka (označena písmenem D.) odpověděla *„když uživatel začne využívat naše služby osobní asistence“*. Zde je také důležité zmínit délku praxe jednotlivých pracovníků, protože ta se odvíjí na jejich zkušenostech, které získali během spolupráce se studenty/uživateli. V procesu

zaměstnávání figuruje sociální pracovnice (A.) nejdéle, protože celý proces integračního programu plánuje a realizuje. Naopak osobní asistentka (D.) se procesu zaměstnávání zúčastňuje nejkratší dobu. Její pracovní náplň začíná až ke konci integračního programu, kdy dochází k předávání mezi jednotlivými sociálními službami.

Sociální rehabilitaci mohou začít využívat uživatelé od 16 let, k čemuž většinou nedochází. To je velká škoda, protože by to přispělo nejen k podpoře v oblasti pracovní přípravy, ale i v rozvíjení samostatnosti a soběstačnosti. Vyplývá z toho jeden z možných návrhů, a to začít o této sociální službě informovat rodiče žáků, kteří dosáhnou věku 16 let.

V otázce osm se autorka dozvěděla, na jakém základě fungují kruhová setkání. Základním kamenem je vypracovaný Profil na jednu stránku (Příloha 2.), kde jsou shrnuty základní a nejdůležitější informace o studentovi/uživateli. V domluvený čas se sejdou všichni zaměstnanci, kteří pracují s daným jedincem, o kterém budou na daném setkání jednat. Nejčastěji se pro tato setkání používá brainstorming, který se zaznamenává na tabuli. Důležité je zmínit, že kruhového setkání se neúčastní žádný osobní asistent, protože studenta/uživatele zatím nezná.

Profil na jednu stránku se jeví jako velmi důležitý materiál. Pracují s ním nejen pracovníci, kteří se studentem/uživatelem spolupracují, ale používá se i jako vizitka pro budoucí zaměstnavatele. Profil na jednu stránku se také používá při přechodu uživatele do jiných sociálních služeb, které Centrum Arpida poskytuje. Pracovníci v něm vyčtou veškeré důležité informace o uživateli, což jim usnadňuje práci.

Dále se autorka v rozhovorech zaměřila na průběh a fungování Integračního programu. V literatuře je Integrační program nazýván jako tranzitní program, jeho fungování popisuje (Matoušek a kol., 2010). Z odpovědi pracovnice A. vyplynulo, že integrační program má více fází, které jsou níže shrnuty.

1. Setkání uživatele, rodičů, pedagoga a asistenta pedagoga.
2. Mapovací – uživatel a oba rodiče, pedagog nebo asistent pedagoga.
3. Kruhové setkání – multidisciplinární tým.
4. Informační schůzka s rodiči.
5. Pracovnice SR kontaktování zaměstnavatelů.
6. Návěst na pracovišti.

7. Informační schůzka s rodiči.
8. Předávání do služby osobní asistence (OA Spolu do života).

Jak se ukázalo, Integrační program je velice důležitým krokem v životě studenta/uživatele. Ve chvíli, kdy dojde k prvnímu setkání, jsou rodiče a uživatelé postaveni před skutečnost, že budou muset začít řešit budoucnost svého dítěte. Výhodou je, že je to stále za pomoci pracovníků CA, kteří mají zkušenosti a využívají je pro snadnější adaptaci studenta/uživatele na novou životní roli. Jak poté vyplynulo z rozhovorů i z prostudování záznamů, tak rodiče jsou nejprve v šoku, ale poté si Integrační program chválí a jsou spokojeni.

Při otázce na to, jaké profese jsou do kruhového setkání zapojeny, se pracovníci shodli na spolupráci multidisciplinárního týmu. Jeho použití je zde velmi důležité, protože každý pracovník je odborníkem ve své profesi a má se studentem/uživatelem jiné zkušenosti ze svého oboru. Tyto zkušenosti každého odborníka do sebe hezky zapadají a dávají dohromady celistvý pohled na studenta/uživatele. Profese, které jsou zapojeny do kruhového setkání, jsou graficky znázorněny na Obrázku 2. – Pracovní tým kruhového setkání CA.

V otázce 11. se autorka ptala na „Co by podle Vás přispělo k jednodušší integraci osob s kombinovaným postižením na otevřený trh práce? A jaká opatření by k tomu mohla vést?“ Odpovědi pracovníků byly opět různorodé, ale pracovníci A., B., E. a F. se shodli na tom, že by bylo potřeba začínat s pracovní přípravou mnohem dříve, než je tomu doposud. Jak odpověděla asistentka pedagoga (E.) „...v rámci učení více trénovat ty praktické věci do života, to co prostě budou potřebovat.“ Praktický nácvik dovedností je jednou z nejdůležitějších součástí přípravy pro samostatný život nebo život bez pomoci okolí. Autorka proto zdůrazňuje, že je důležité trénovat dovednosti pro oblast pracovní přípravy alespoň od druhého stupně základní školy. Studenti pak budou mít delší časový horizont na trénování činností, které jsou spojeny s pracovním uplatněním.

Otázka 12 poukazuje na to, na kolik jsou studenti Praktické školy jednoleté a Praktické školy dvouleté připraveni na praxi. Autorka požádala zaměstnance, aby jí za pomoci známek (hodnocení jako ve škole; 1 – nejlepší, 5 – nejhorší), dle jejich názoru ohodnotili, připravenost studentů do pracovního života. Z rozhovorů vyplynulo, že pro zaměstnance toto hodnocení bylo velmi obtížné. Znamky, které zaměstnanci sdělili, autorka

zaznamenala do Tabulky 6. – Ohodnocení připravenosti studentů na praxi. Sdělené známky jsou pro lepší přehlednost zprůměrované a převedené na procenta.

Procentuálně vyšlo, že studenti jsou připraveni na 46 %, což dle názoru autorky odpovídá skutečnosti. Problém nastává v tom, že každý student potřebuje individuální přístup, což zdůrazňuje pracovníce A. „...*musíme každého uživatele hodnotit individuálně, protože spousta toho už umí, ale musí se ty činnosti stále opakovat a trénovat, aby je nezapomněli.*“ Většina pracovníků se při položení této otázky bránila, protože jim bylo nepříjemné studenty/uživatele hodnotit jako celek. Stejně jako zmínil pedagog F. „... *tak já známkuju ve škole jednotlivé předměty zvlášť, to je jednodušší. Ale hodnotit všechny předměty dohromady nejde, takže i těžko ohodnotím celkově studenta...*“

Jak už bylo několikrát zmíněno, ke každému studentovi/uživateli je důležité přistupovat individuálně, vyzdvihnou jeho silné stránky, které každý z nich má, pomoci studentovi/uživateli se zlepšovat v činnostech, které mu mohou dělat potíže. Z tohoto důvodu je velmi důležitá speciálně pedagogická podpora, kterou poskytuje každý pracovník, který se studentem/uživatelem spolupracuje.

Zaměření této diplomové práce bylo na speciálně pedagogickou podporu v oblasti pracovní přípravy u osob s kombinovaným postižením. Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, za pomoci kvalitativního výzkumu, jak probíhá speciálně pedagogická podpora v oblasti pracovní přípravy u osob s kombinovaným postižením v Centru Arpida. Cíl se podařilo naplnit, každý z pracovníků uvedl, že používá nějakou formu speciálně pedagogické podpory.

Výzkum probíhal ve dvou liniích, nejprve se autorka zaměřila na rozhovory, které probíhali se zaměstnanci CA. Pro rozhovory si autorka připravila celkem 12 otázek. První tři otázky byly směřované konkrétně na daného pracovníka – zjišťovala jeho identifikační údaje. Zbytek otázek směřoval na pracovní postupy daného zaměstnance, které realizuje pro zajištění pracovní přípravy daného studenta/uživatele. Poté byla provedena analýza případových studií, která byla dále zpracována pro potřeby této práce.

Při sběru dat autorka využila kvalitativní výzkumnou strategii, kde byla použita metoda dotazování prostřednictvím techniky rozhovoru dle návodu. Rozhovor si zaznamenávala

do předem připravených záznamových archů. Pro přesnost si tyto rozhovory také nahrávala na diktafon.

Pro práci si autorka stanovila dvě výzkumné otázky: VO1: Na kolik jsou studenti Praktické školy připraveni na praxi? VO2: Jaké možnosti jsou poskytovány osobám s kombinovaným postižením pro oblast pracovní přípravy? Díky tomu, že rozhovory byly vedeny se zaměstnanci, kteří přímo pomáhají studentům s pracovní přípravou, bylo získáno dostatečné množství dat. Tato data byla natolik relevantní, že nebylo potřeba rozšiřovat soubor komunikačních partnerů. Rozhovory byly prováděny do vysycení vzorku.

Na druhou výzkumnou otázku (VO2: Jaké možnosti jsou poskytovány osobám s kombinovaným postižením pro oblast pracovní přípravy?), získala autorka odpovědi v rozhovorech s pracovníky. V Centru Arpida jsou poskytovány tyto možnosti speciálně pedagogické podpory: poradenství, individuální přístup, sociální podpora, vyhledávání vhodného pracovního uplatnění, pedagogická podpora (vzdělávání, výchova). Do pedagogické podpory může patřit získávání teoretických znalostí. Tyto znalosti jsou potřebné pro studenty, kteří je získávají od pedagogů a asistentů pedagoga během vzdělávání ve škole. Znalosti mohou studenti získat také od sociálního pracovníka, v rámci nácviku tzv. trivia (procvičování čtení, psaní, počítání). Zmiňovaná sociální podpora, kterou je myšleno, nácvik praktických dovedností, procvičování komunikačních dovedností, sebeobsluha a podpora uživatele/studenta, k co nejvíce možné míře samostatnosti.

Výzkum také poukazuje na to, že je potřeba začínat s pracovní přípravou mnohem dříve než po nástupu na Praktickou školu jednoletou či dvouletou. Ideální by bylo začít už ve chvíli, kdy student nastoupí na druhý stupeň základní školy. Důležitým bodem při plánování Integračního programu se ukázala funkce multidisciplinárního týmu, který mezi sebou úzce spolupracuje. Na pomyslném vrcholu stojí sociální pracovník jako organizátor této skupiny a usměrňuje komunikaci v týmu.

Informace, které autorka během svého výzkumu zjistila, by mohly sloužit jako návrh na vytvoření výukových materiálů pro Základní školy a Základní školy speciální. Dále pro úpravu výuky na Praktických školách jednoletých či dvouletých. Vhodné by mohlo být použití informační schůzky při nástupu dětí do 6. třídy ZŠ, kde by se rodiče dozvěděli

více informací o fungování Integrovaného programu a práci sociální rehabilitace. Pro tento účel by bylo dobré vyrobit informační letáky, ve kterých by mohlo být shrnutí průběhu Integrovaného programu, co tento program studentům a jejich rodičům přináší a také osobní zkušenosti studentů/uživatelů. Při plánování Integrovaného programu často dochází k propojení školního a sociálního prostředí. Výsledky, ke kterým autorka během výzkumu dospěla, mohou sloužit k dalším rozšiřujícím výzkumům.

Seznam použité literatury

1. ARPIDA Z.Ú. © 2020 [online]. České Budějovice. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <https://www.arpida.cz/>
2. BALADA, J., 2006. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením*. Dotisk 1. vyd. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický. ISBN 80-87000-02-1.
3. BARTOŇOVÁ, M. a kol., 2013. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve středním školství: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-243-7.
4. BARTOŇOVÁ, M. a VÍTKOVÁ, M., 2010. *Inkluzivní vzdělávání v podmínkách současné české školy: Inclusive education in current Czech school*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5383-0.
5. BARTOŇOVÁ, M. a VÍTKOVÁ, M., 2016. *Strategie vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním prostředí základní školy: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-255-0.
6. BAZALOVÁ, B., 2012. *Poruchy autistického spektra v kontextu české psychopedie*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5930-6.
7. BELZ, H. a SIEGRIST, M., 2015. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Vyd. 3. Přeložil Dana LISÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0846-4.
8. BENDOVIČ, P. a ZIKL, P., 2011. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3854-3.
9. ČELEDOVÁ, L. a HOLČÍK, J., 2017. *Nové kapitoly ze sociálního lékařství a veřejného zdravotnictví*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3809-6.
10. ČERNÁ, M., 2008 *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1565-3.
11. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, © 2019. *Statistika a my*. Lidé se zdravotním postižením jsou často senioři [online]. Praha. 18.12.2019 [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2019/12/18/lide-se-zdravotnim-postizenim-jsou-casto-seniori/>
12. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, © 2019. *Statistika a my*. Kolik je v Česku dětí se zdravotním postižením? [online]. Praha. 18.12.2019 [cit. 2020-11-16]. Dostupné z:

<https://www.statistikaamy.cz/2019/12/18/kolik-je-v-cesku-deti-se-zdravotnim-postizenim/>

13. DRAKE, R. E. a BECKER, D. R., 2003. *A Working Life For People With Severe Mental Illness*. 1. Oxford University Press: Oxford University Press. ISBN 9780198030065.
14. FRANCOVÁ, M., 2013. *Zahájení školní docházky*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4463-6.
15. FRANIOK, P., 2008. *Vzdělávání osob s mentálním postižením: (inkluzivní vzdělávání s přihlédnutím k žákům s mentálním postižením)*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7368-622-2.
16. GIERMANOWSKA, E., RACŁAW, M. a SZAWARSKA, D., 2020. *Employing People with Disabilities*. University of Warsaw, Poland: Palgrave Pivot. ISBN 978-3-030-24552-8.
17. GLIDDEN, E., HOUSE, L. a FRANKLIN, E. F., 2018. *Understanding Role Delineation of the Multidisciplinary Team Members*. Oxford University Press, New York, NY: Springer, Cham. ISBN 978-3-319-69037-7.
18. HÁJKOVÁ, V. a STRNADOVÁ, I., 2010. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN isbn978-80-247-3070-7.
19. HALDER, S. a ARGYROPOULOS, V., 2019. *Inclusion, Equity and Access for Individuals with Disabilities*. 1. Singapore: Palgrave Macmillan, Singapore. ISBN 978-981-13-5961-3.
20. HAVLÍK, R. a kol., 1996. *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta UK. ISBN 80-86039-10-2.
21. HLINKOVÁ, E. a kol., 2019. *Management chronických ran*. Praha: Grada Publishing. Sestra (Grada). ISBN 9788027106202.
22. HUTYROVÁ, M. a RŮŽIČKOVÁ, V., 2018. *Perspektivy společného vzdělávání*. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5430-6.
23. JAKOBOVÁ, A., 2011. *Komplexní péče o děti s tělesným a kombinovaným postižením*. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7368-945-2.
24. JANKOVSKÝ, J. et al. 2014. *Koordinovaná podpora dětí a mládeže s tělesným (motorickým) a kombinovaným postižením v rámci uceleného systému rehabilitace*. In: PFEIFFER, J. et al. *Koordinovaná rehabilitace*. České Budějovice: JČU ČB ZSF. 49-114 s. ISBN 978-80-7394-461-2.

25. JANKOVSKÝ, J., 2006. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. 2. dopl. vyd. Praha: TRITON. 173 s. ISBN 80-7254-730-5.
26. JESENSKÝ, J., 2000. *Základy komprehenzivní speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-196-1.
27. KALVACH, Z., 2011. *Křehký pacient a primární péče*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4026-3.
28. KAPRÁLEK, K. a BĚLECKÝ, Z., 2004. *Jak napsat a používat individuální vzdělávací program*. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-887-2.
29. KEBLOVÁ, A., 2001. *Zrakově postižené dítě*. Praha: Septima. ISBN 8072161911.
30. KLIMENTOVÁ, E., 2019. *Osoby se zdravotním postižením v sociologickém výzkumu*. 1. Univerzita Palackého v Olomouci: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 9788024454368.
31. KNOTOVÁ, D., 2014. *Školní poradenství*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.
32. KOCIANOVÁ, R., 2010. *Personální činnosti a metody personální práce*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2497-3.
33. KOMENDOVÁ, J., 2009. *Pracovní podmínky osob se zdravotním postižením*. Ostrava: Key Publishing. ISBN 978-80-7418-022-4.
34. KOTAGAL, S., 1996. *Základy dětské neurologie*. Přeložil Jan HADAČ. Praha: Triton. ISBN 80-85875-06-3.
35. KRHUTOVÁ, L., 2013. *Sociální práce a lidé se zdravotním postižením*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7464-290-6.
36. KROUPOVÁ, K., 2016. *Slovník speciálněpedagogické terminologie: vybrané pojmy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5264-8.
37. KUDLÁČEK, M., 2012. *Svět dětské mozkové obrny: nahlížení vlastního postižení v průběhu socializace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0178-6.
38. KUTNOHORSKÁ, J., 2009. *Výzkum v ošetrovatelství*. Praha: Grada. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2713-4.
39. LECHTA, V., 2010. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-679-7.
40. LECHTA, V., 2016. *Inkluzivní pedagogika*. Přeložil Tereza HUBÁČKOVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1123-5.
41. LUDÍKOVÁ, L., 2005. *Kombinované vady*. V Olomouci: Univerzita Palackého. ISBN 8024411547.

42. MAHROVÁ, G., VENGLÁŘOVÁ, M., 2008. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. Praha: Grada. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2138-5.
43. MASTILIAKOVÁ, D., 1999. *Holistické přístupy v péči o zdraví*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví. ISBN 80-7013-277-9.
44. MATOUŠEK, O. a kol., 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.
45. MATOUŠEK, O. et al., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.
46. MATOUŠEK, O., 2011. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0041-3.
47. MERTIN, V. a GILLERNOVÁ, I., 2003. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-799-X.
48. MEZINÁRODNÍ KLASIFIKACE FUNKČNÍCH SCHOPNOSTÍ, DISABILITY A ZDRAVÍ: MKF. Přeložil PFEIFFER J. a ŠVESTKOVÁ O., Praha: Grada, [2008]. ISBN 8024715872.
49. MICHALÍK, J., 2011. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-859-3.
50. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, © 2004. Směrnice MŠMT k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení. [online] [cit. 2020-1 1-16]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/smernice-msmt-k-integraci-deti-a-zaku-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami-do-skol-a-skolskych-zarizeni>
51. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, © 2008. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální*. [online]. Praha. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2019/12/18/kolik-je-v-cesku-deti-se-zdravotnim-postizenim/>
52. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
53. MLÝNKOVÁ, J., 2017. *Pečovatelsví: učebnice pro obor sociální činnost*. 2., doplněné vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-0132-0.

54. *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014: schválený usnesením vlády České republiky ze dne 29. března 2010 č. 253*. Praha: Úřad vlády České republiky, sekretariát Vládního výboru pro zdravotně postižené občany, 2010. ISBN 978-80-7440-024-7.
55. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha*. [Praha]: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.
56. NÁRODNÍ PROGRAM ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ V ČR, © 2001. – *Bílá kniha. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasaka-c-73-2005-sb>
57. NOVOSAD, L., 2009. *Poradenství pro osoby se zdravotníma sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. 1. vyd. Praha: Portál. 269 s. ISBN 978-80-7367-509-7.
58. OPATŘILOVÁ, D. a VÍTKOVÁ, M., 2012. *Faktory úspěchu ve vztahu k inkluzivnímu vzdělávání u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: Factors of success in context with inclusive education of pupils with special educational needs*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5994-8.
59. OPATŘILOVÁ, D., 2013. *Edukace osob s těžkým postižením a souběžným postižením více vadami: Education of persons with severe disability and multiple disability*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6221-4.
60. PANČOCHA, K., 2013. *Postižení jako axiologická kategorie sociální participace*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6344-0.
61. PFEIFFER, J., 2014 *Koordinovaná rehabilitace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 978-80-7394-461-2.
62. PRŮCHA, J. a VETEŠKA, J., 2014. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4748-4.
63. PRŮCHA, J. ed., 2009. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.
64. PTÁČEK, R. a BARTŮNEK, P., 2011. *Etika a komunikace v medicíně*. Praha: Grada. Edice celoživotního vzdělávání ČLK. ISBN 978-80-247-3976-2.
65. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Stařeč: Infra, 2004, c2005. ISBN 80-86666-24-7.
66. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením: [se změnami provedenými k*

- 1.9.2005]. [Praha]: Národní institut pro další vzdělávání, 2006. ISBN 80-86956-01-6.
67. RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. et al, 2006. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého. 313 s. ISBN 80-244-1475-9.
68. RÖDEROVÁ, P., KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ L. a NOVÁKOVÁ Z., 2007. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-159-1.
69. SKUTIL, M. a ZIKL, P., 2011.. *Pedagogický a speciálně pedagogický slovník: [terminologický slovník zaměřený na primární a preprimární vzdělávání]*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3855-0.
70. SLOWÍK, J., 2016. *Speciální pedagogika*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0095-8.
71. SOVÁK, M. a EDELSBERGER, L., 2000. *Defektologický slovník*. 3., upr. Vyd. Jinočany: Nakladatelství H & H. ISBN 978-80-86022-76-5.
72. SVOBODOVÁ, D., 2015. *Profesní poradenství: vybrané kapitoly*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5092-7.
73. ŠÁMALOVÁ, K., 2016. *Šance na dosažení vysokoškolského vzdělání v populaci osob se zdravotním postižením*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3469-2.
74. ŠESTÁK, J., 2007. *Chráněná dílna – nástroj k pracovnímu uplatnění a začlenění lidí se zdravotním postižením*. Týn nad Vltavou: Domov sv. Anežky, o.p.s.; Týn nad Vltavou: Domov sv. Anežky, o.p.s.,. ISBN 978-80-254-0108-8.
75. ŠIŠKA, J., 2005. *Mimořádná dospělost: edukace člověka s mentálním postižením v období dospělosti*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0992-4.
76. ŠLAPAL, R., 1996. *Dětská neurologie pro speciální pedagogy*. Brno: Paido. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-17-6.
77. ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, B., ŠMAJS, J. a BOLELOUCKÝ, Z., 2013. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4282-3.
78. ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, I., 2006. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7367-060-7.
79. TOMEŠ, I., 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-680-3.

80. UZLOVÁ, I., 2010. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-764-0.
81. VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.
82. VALENTA, J., 2013. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem*. Aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-760-7.
83. VALENTA, M., 2015. *Slovník speciální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0937-9.
84. VALENTA, M., MICHALÍK, J. a LEČBYCH, M., 2018. *Mentální postižení*. 2., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0378-2.
85. VETEŠKA, J. TURECKIOVÁ M., 2008. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1770-8.
86. VITÁKOVÁ, P., ed. 2005. *Souhrnná metodika podporovaného zaměstnávání: projekt EQUAL - rozšíření metodiky, národní a evropská spolupráce*. Praha: Rytmus. ISBN 80-903598-0-9.
87. VÍTKOVÁ, M., 1998. *Integrativní speciální pedagogika: sborník k projektu "Škola pro všechny" realizovaný s podporou Vzdělávací nadace Jana Husa*. Brno: Paido. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-51-6.
88. VÍTKOVÁ, M., 2006. *Somatopedické aspekty*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-7315-134-0.
89. VÍTKOVÁ, M., ed. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a speciální*. 2. rozšíř. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-071-9.
90. VÍTKOVÁ, Marie, ed. 2003. *Otázky speciálně pedagogického poradenství: základy, teorie, praxe: učební text k projektu "Integrované poradenství pro znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a evropské spolupráce"*. Brno: MSD. ISBN 80-86633-08-x.
91. VOKÁČ, P., 2016. *Školský zákon: zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*. 6., přepracované vydání. Třinec: Resk, spol. s r.o. ISBN 978-80-87675-13-7.

92. VOSMIK, M. BĚLOHLÁVKOVÁ, L., 2010. *Žáci s poruchou autistického spektra v běžné škole: možnosti integrace na ZŠ a SŠ*. Praha: Portál. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-687-2.
93. Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, © 2018. *Sbírka zákonů* [online]. Praha. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2?Highlightwords=vyhl%C3%A1%C5%a1ka+27%2F2016>
94. Vyhláška č. 398/2009 Sb. Vyhláška o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb, © 2009. *Zákony pro lidi* [online]. Praha. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-398>
95. Zákon č. 435/2004 Sb. Zákon o zaměstnanosti, © 2004. *Zákony pro lidi* [online]. Praha. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>
96. Zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), © 2004. *Sbírka zákonů* [online]. Praha. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>
97. ZIKL, P., 2011. *Děti s tělesným a kombinovaným postižením ve škole*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3856-7.
98. ZILCHER, L. a SVOBODA, Z., 2019. *Inkluzivní vzdělávání: efektivní vzdělávání všech žáků*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 9788027107896.
99. ZORMANOVÁ, L., 2014. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4590-9.

Seznam grafů, obrázků, schémat a tabulek

Graf 1. - Věk a pohlaví osob se zdravotním postižením (%)

Graf 2. - Podíl žáků do 15 let se zdravotním postižením podle pohlaví (%)

Obrázek 1. – Kruhová podpora

Obrázek 2. – Pracovní tým kruhového setkání CA

Schéma 1. – Časová osa výzkumu

Tabulka 1. – Klasifikace vzdělání dle ISCED

Tabulka 2. – Nástroje a prostředky pracovní rehabilitace

Tabulka 3. – Identifikační údaje pracovníků

Tabulka 4. – Druhy postižení uživatelů, kteří jsou zapojeni do integračního programu

Tabulka 5. – Činnosti v rámci speciálně pedagogické podpory

Tabulka 6. – Ohodnocení připravenosti studentů na praxi

Seznam zkratek

AV – Akademie věd

BC – Biologické centrum

CA – Centrum Arpida

CCA – Cirka, zhruba, přibližně

CNS – Centrální nervový systém

ČB – České Budějovice

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

DMO – Dětská mozková obrna

DS – Denní stacionář, Domov pro seniory

GDPR – General Data Protection Regulation (obecné nařízení o ochraně údajů)

IP – Integrovaný program

ISCED – International Standard Classification of Education =klasifikace vzdělávání

JU – Jihočeská univerzita

MHD – Městská hromadná doprava

MŠ – Mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OA – Osobní asistence

OZP – Osoby se zdravotním postižením, osoby zdravotně postižené

PRŠ – Praktická škola

RVP – Rámcový vzdělávací program

SP – Speciální pedagogika

SR – Sociální rehabilitace

STD – Sociálně terapeutické dílny

SVP – Speciální vzdělávací potřeby

TF JU – Teologická fakulta Jihočeské univerzity

ÚP – Úřad práce

WC – Water closet, toaleta

ZŠ – Základní škola

ZŠS – Základní škola speciální

Seznam příloh

Příloha 1. – Záznamový arch pro polostandardizovaný rozhovor

Příloha 2. – Profil na jednu stránku

Příloha 3. – Kruh vztahů a podpory

Příloha 4. – Propagační leták OA Spolu do života

Příloha 5. – Propagační leták Sociální rehabilitace

Příloha 1. – Záznamový arch pro polostandardizovaný rozhovor

1. Uveďte pozici, na které v organizaci pracujete.
2. Uveďte obor Vašeho zaměření.
3. Jak dlouho v organizaci pracujete?
4. S jakou indispozicí se nejčastěji setkáváte u Vašich klientů?
5. Jakou podporu poskytujete uživateli?
6. Co děláte v rámci speciálně pedagogické podpory?
7. Jak začíná spolupráce s uživatelem?
8. Používáte pro spolupráci s uživatelem kruhové setkání?
  - Pokud ano, popište jeho fungování.
9. Máte v organizaci zavedený tranzitní program?
  - Pokud ano, uveďte jeho používání.
10. Jaké profese jsou do kruhových setkání zapojené?
11. Co by podle Vás přispělo k jednodušší integraci osob s kombinovaným postižením na otevřený trh práce? A jaká opatření by k tomu mohla vést?
12. Na kolik si myslíte, že jsou studenti Praktické školy jednoleté či Praktické školy dvouleté připraveni na praxi? Prosím oznámujte jako ve škole.

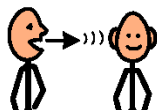
Můj PROFIL na jednu stránku

Jmenuji se:

Říkejte mi:

Co se ostatním
na mě líbí:

Nejlepší podpora je
pro mne:

Co je pro mne důležité:

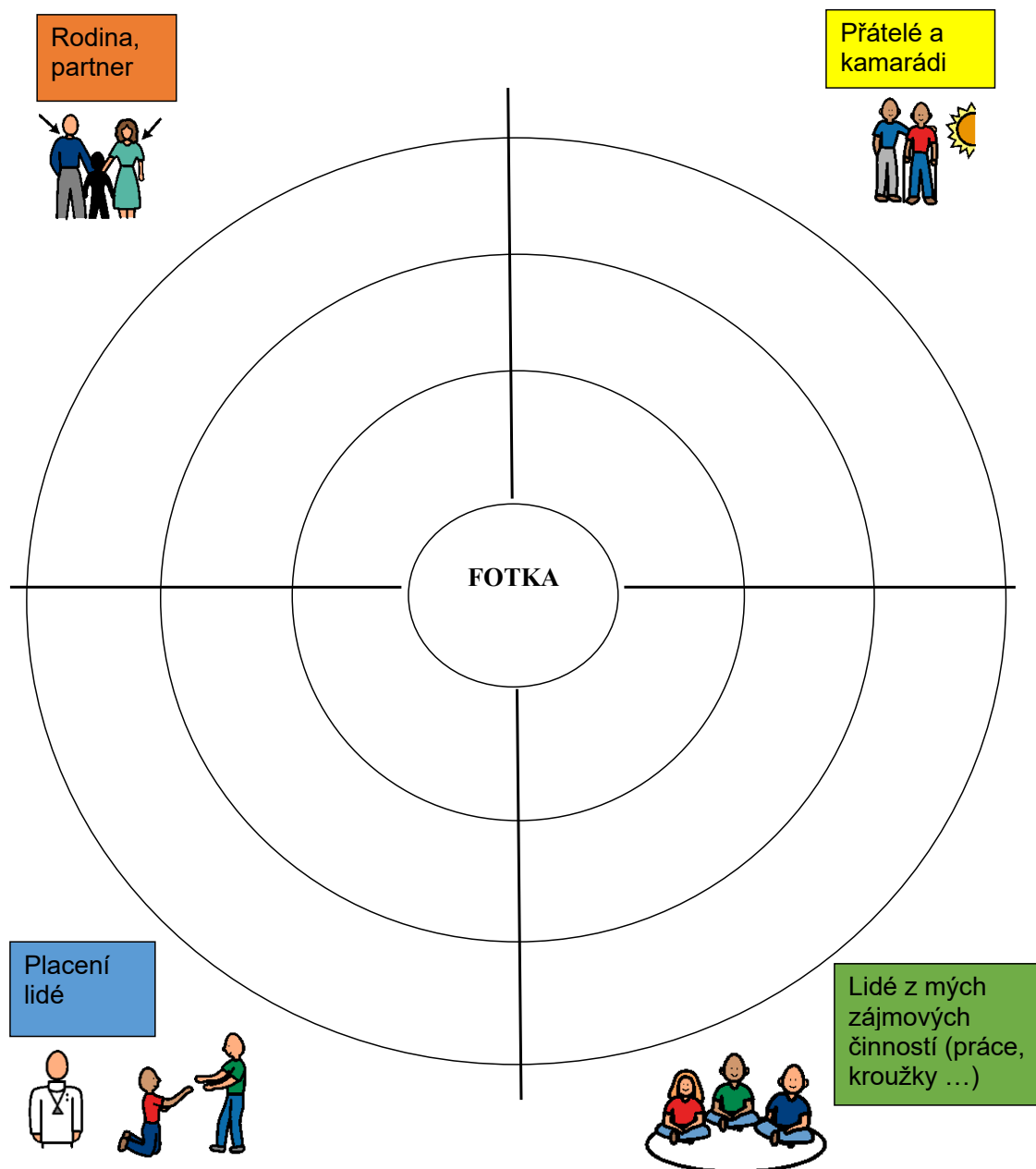

Moje sny:

KRUH VZTAHŮ A PODPORY

Lidé, kteří jsou pro mě důležití (mám je rád/a, podporují mě v mém životě, v mých cílech a přáních).

Příloha 4. – Propagační leták OA Spolu do života

Jste dospělý student nebo uživatel sociálních služeb centra ARPIDA?
Nehledáte zaměstnání a pracovní uplatnění, ale přesto se chcete cítit užiteční, využívat své dovednosti a trávit svůj čas mimo ARPIDU v běžném prostředí jako kdokoliv jiný?
Potřebujete asistenci a pomoc v soběstačnosti a sebeobsluze?

Možná právě pro vás je tu společný projekt **sociální rehabilitace a osobní asistence**:

Centrum ARPIDA zahajuje od května 2019 realizaci **nového projektu** „Spolu do života“. Chceme další specifickou aktivitou podpořit úsilí o začlenění dospělých uživatelů a absolventů mimo objekt a areál centra ARPIDA do běžného sociálního prostředí uprostřed společnosti. Jde zároveň o odpověď na vnímané potřeby vás uživatelů s tělesným a kombinovaným postižením, kteří potřebujete zvýšenou podporu a pomoc v soběstačnosti a sebeobsluze, nehledáte zaměstnání a pracovní uplatnění, ale chcete se cítit užiteční a využívat své dovednosti v takovém prostředí, jako jakýkoliv váš vrstevník.

Projekt „Spolu do života“ umožní, abyste se s pomocí osobní asistence pravidelně začleňovali do prostředí úřadu, školy, instituce nebo firmy v Českých Budějovicích jako pomocníci pro skartování dokumentů a administrativní práce, dobrovolníci komunikující se seniory, pomocníci v kompletaci výrobků, zařazování knih nebo doplňování zboží. Pro každého účastníka je však správné a vhodné místo hledáno individuálně a na míru.

CHCETE SE O PROJEKTU DOZVĚDĚT VÍCE? KONTAKTUJTE NÁS!

**Vedoucí projektu
– Spolu do života**

Mgr. Jan Šesták, Ph.D.
385 777 072, 603 265 491
sestakj@arpida.cz

**Sociální rehabilitace
– Spolu do života**

Bc. Iveta Svitáková
385 777 069, 601 395 521
svitakova@arpida.cz

**Osobní asistence
– Spolu do života**

Mgr. Jan Pejchal
385 777 071, 778 452 679
pejchalj@arpida.cz

SOCIÁLNÍ REHABILITACE CENTRA ARPIDA

Podporujeme rozvoj sociálních dovedností,
samostatný, nezávislý a soběstačný způsob života
osob se zdravotním postižením uprostřed běžné společnosti.

**Poradím si v domácnosti.
Bezpečně se pohybuji po městě.
Umím se správně chovat a mluvit s ostatními.**

ARPIDA, centrum pro rehabilitaci osob se zdravotním postižením, z.ú.
U Hvizdala 9, 370 11 České Budějovice, telefon 385777011, e-mail info@arpida.cz, www.arpida.cz

Služba probíhá jako dlouhodobý nácvik a uskutečňování:

- **péče o domácnost** (úklid, nakupování, hospodaření s penězi, obsluha spotřebičů, praní, žehlení, chod kuchyně, vaření),
- **hygieny, oblékání,**
samostatného **pohybu a dopravy** (MHD, bezpečné přecházení atd.),
- **komunikačních dovedností** (telefon, email, rozhovor, omluva),
- **vyřizování úředních záležitostí** (úřad, pošta, lékař atd.),
- **používání** a obsluhy rehabilitačních a **kompensačních pomůcek**,
(elektrický vozík, pomůcky pro domácnost atd.)

Společně můžeme pracovat také na udržování a rozvíjení „trivia“
(čtení, psaní, počítání).

Umíme vás podpořit i při **hledání pracovního uplatnění.**

Čeho můžeme společně dosáhnout?

- Získání, udržení a rozvíjení sebeobsluhy a sociálních dovedností.
- Maximální možná samostatnost, nezávislost a soběstačnost.
- Schopnost umět se rozhodovat, mít odpovědnost, chápat a naplňovat svá práva i své povinnosti.
- Smysluplné využívání volného času a začleňování se do běžného života vrstevníků a celé společnosti.

Sociální rehabilitace také koordinuje tzv. **Integrační program**, který nabízí podporu budoucím absolventům střední školy centra ARPIDA při přechodu do dospělého života.

Výsledkem tohoto úsilí může být například i zapojení do projektu „**Spolu do života**“.

www.arpida.cz

Sociální rehabilitace probíhá:

- formou ambulantní (v ARPIDĚ) nebo terénní (ve vašem přirozeném, prostředí, v domácnosti),
- denně od 7:00 do 16:00 hod.,
- bez úhrady uživatele,
- pro uživatele od 16 let věku.

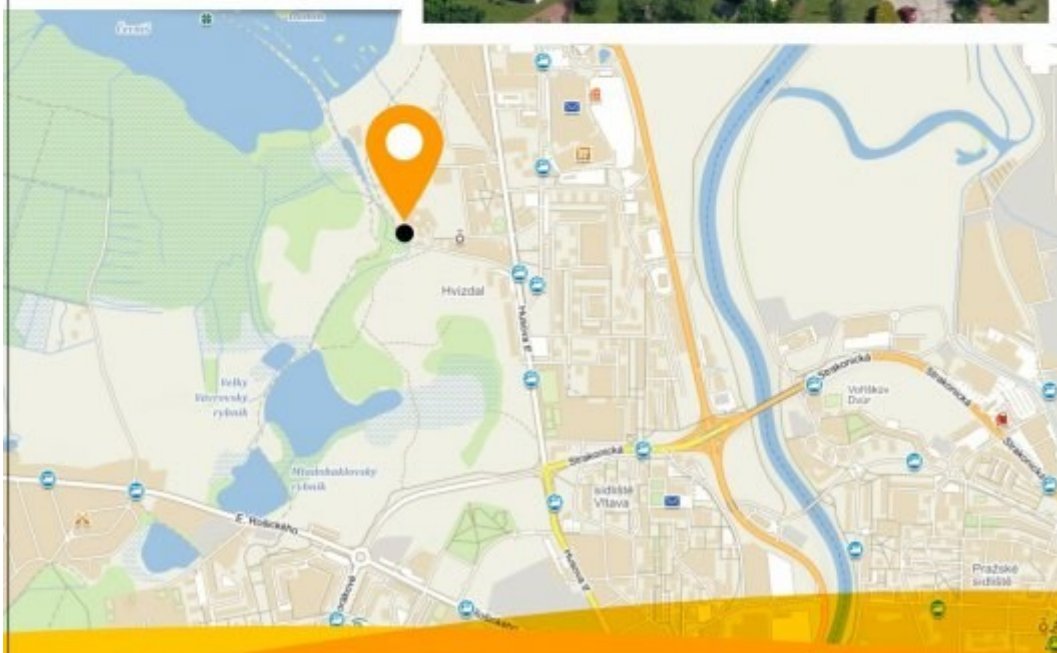
„NA DOMEČKU“

Centrum ARPIDA z.ú., U Hvízdala 1402/9, 370 11 České Budějovice

KONTAKT:

Mgr. Iveta Svitáková,
vedoucí sociální rehabilitace
Tel.: 385 777 069, 601 395 521
E-mail: svitakovai@arpida.cz

Bc. Hana Jirsová
Tel.: 774 391 766
E-mail: jirsovah@arpida.cz

www.arpida.cz